

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TEMEL İHTİYAÇLARIN KARŞILANMA DÜZEYİNİN ÖZNEL İYİ OLUŞ DÜZEYİNİ YORDAMADAKİ ROLÜ

Turgut TÜRKOĞAN

**Haziran 2010
DENİZLİ**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TEMEL İHTİYAÇLARIN KARŞILANMA
DÜZEYİNİN ÖZNEL İYİ OLUŞ DÜZEYİNİ YORDAMADAKİ ROLÜ**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı**

Turgut TÜRKDOĞAN

Danışman: Doç. Dr. Erdiñç DURU

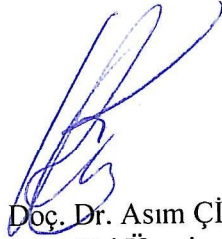
**Haziran 2010
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı öğrencisi Turgut TÜRKDOĞAN tarafından, Doç. Dr. Erdiñç DURU yönetiminde hazırlanan, “Üniversite Öğrencilerinde Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamadaki Rolü” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 30.06.2010 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Erdiñç DURU
Jüri Başkanı-Danışman

Yrd. Doç. Dr. Asım ÇİVİTÇİ
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Mustafa BULUŞ
Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu' nun
15./07./2010 tarih ve 11./01... Sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT
Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmaların yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, bu çalışmaların doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

İmza:

Öğrencinin Adı Soyadı: Turgut TÜRKDOĞAN

TEŞEKKÜR

Yoğun bir öğrenme yaşantısı olarak kabul ettiğim bu çalışma sürecinde, gelişimimi en uygun koşullarda gerçekleştirmem için sağladığı destekle, bana en içten kabul duygularını sunan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Erdinç DURU' ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma konumu belirlediğim günden bu yana, tez sürecimin hemen her aşamasında yakın ilgilerini gördüğüm ve ölçek geliştirme sürecinde uzman görüşlerine başvurduğum değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. ŞAHİN KAPIKIRAN, Yrd. Doç. Dr. Nazmiye ÇİVİTCİ, Yrd. Doç. Dr. Necla ACUN KAPIKIRAN, Yrd. Doç. Dr. Sevgi ÖZGÜNGÖR, Yrd. Doç. Dr. Asım ÇİVİTCİ, Yrd. Doç. Dr. Murat BALKIS, Yrd. Doç. Dr. Ahu ARICIOĞLU' na teşekkürlerimi sunarım.

Ölçek geliştirme sürecinde uzman görüşlerine ayrıca başvurduğum Prof. Dr. Süleyman DOĞAN, Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZMEN, Öğr. Gör. Dr. Ali Fuat YALÇIN hocalarıma ilgileri ve içtenlikleri için teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürimde bulunarak, yapıcı eleştirileriyle tez çalışmama katkıda bulunan değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Asım ÇİVİTCİ' ye ve Yrd. Doç. Dr. Mustafa BULUŞ' a teşekkürlerimi bir kez daha ifade etmek isterim.

Çalışmalarımın yoğunluğu esnasında aktif yardımlarını ve desteklerini her zaman yanımda bulduğum değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Aydan KURŞUNOĞLU, Arş. Gör. Suna ÇÖĞMEN, Arş. Gör. Çiğdem ÇÜRÜK ve Arş. Gör. Asiye BAHTİYAR' a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma ortamımızı her daim neşeli kılan ve dostluklarını bizlerden esirgemeyen değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Murat BALKIS' a ve Öğr. Gör. Veysel AKSOY' a ve değerli arkadaşım Arş. Gör. Şadiye CAN GÜL' e en içten teşekkürlerimi bir kez daha sunmak isterim. Ayrıca yardımına ne zaman ihtiyaç duysam, beni güler yüzü ve sıcaklığıyla karşılayan Yrd. Doç. Dr. Sibel DURU hocama da ayrıca teşekkür etmek isterim.

Çalışmalarım esnasında kendilerini zaman zaman ihmal ettiğimi düşündüğüm Anneme, Babama ve canım kardeşim Tugay'a, yaşamımda var oldukları için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Teşekkürlerin en özelini ise, onu tanıdığım günden bu yana, dostluğuyla yaşamımdaki mutluluğun en büyük kaynağı olan, güzel eşim Saniye Can TÜRKDOĞAN' a ithaf ederim.

Bu tez çalışması, aynı zamanda Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Proje Birimin' nin (BAP) maddi ve hizmet desteği sunduğu bir yüksek lisans projesidir. Çalışma kapsamında gösterdikleri ilgi ve destekleri için kurumları nezdinde BAP Birimi çalışanlarına da teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TEMEL İHTİYAÇLARIN KARŞILANMA DÜZEYİNİN ÖZNEL İYİ OLUŞ DÜZEYİNİ YORDAMADAKİ ROLÜ

TÜRKDOĞAN, Turgut
Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri ABD
Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Erdiñ DURU

Haziran 2010, 138 Sayfa

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolünü incelemektir. Araştırma örneklemini, Pamukkale Üniversitesi' nin farklı fakültelerinde öğrenim gören 627 öğrenciden (350 kız, 277 erkek) oluşmaktadır. Araştırma kapsamında öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerini ölçmek için Yaşam Doyumu Ölçeği ve Pozitif Negatif Duygu Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin temel ihtiyaçlar doyumuna ilişkin alguları ise, araştırmacı tarafından geliştirilen Üniversite Öğrencileri Temel İhtiyaçlar Ölçeği aracılığıyla ölçülmüştür. Verilerin analizinde, verilerin türüne göre, korelasyon (r), t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmış; F değerlerinin anlamlı olması durumunda farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için Tukey testi uygulanmıştır. Bunun yanı sıra, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin, öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki yordama gücü için regresyon analizi kullanılmıştır. Sonuçlar, üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin 7' li dereceleme ölçeği aracılığıyla elde edilen puanların, tüm ihtiyaç boyutları için nötr noktanın (4 puan düzeyi) üstünde olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak, öğrencilerin temel ihtiyaçlar doyumuna ilişkin algılarının cinsiyete, sınıf düzeyine, barınma durumuna, yerleşim birimine, ailenin gelir düzeyine, algılanan ekonomik doyuma ve eğitim programına ilişkin yapılan seçimin niteliğine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Sonuçlar ayrıca, öğrencilerin temel ihtiyaçlara ilişkin algıladıkları doyumun, tüm ihtiyaç boyutlarında öznel iyi oluşu anlamlı olarak yordadığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, özgürlük ve eğlence ihtiyaçlarının üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyinin daha güçlü yordayıcıları oldukları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öznel İyi Oluş, Temel İhtiyaçlar, Seçim Kuramı, Üniversite Öğrencileri

ABSTRACT**THE ROLE OF FULFILLMENT LEVEL OF BASIC NEEDS IN
PREDICTING LEVEL OF SUBJECTIVE WELL BEING IN UNIVERSITY
STUDENTS**

TURKDOGAN, Turgut
M. Sc. Thesis in Educational Sciences
Supervisor: Associate. Prof. Erdinc DURU

June 2010, 138 Pages

The aim of this study is to examine the role of fulfillment level of university students' basic needs in predicting the level of their subjective well being. The participants were 627 students (350 female and 277 male) attending different faculties of Pamukkale University. In this study, subjective well being was measured with Life Satisfaction Scale and Positive Negative Affect Scale. Students' perceptions about basic needs satisfaction were measured with University Students Basic Needs Scale which was developed by the researcher. For data analysis depending upon the variety of data gathered, (t) and (r) correlation tests, Analysis of Variance (ANOVA) and Tukey test were performed. Regression analysis was used to explore the effects of fulfillment level of basic needs on students' subjective well being. Results show that, scores about university students' fulfillment level of basic needs, which were measured with 7-point rating scale, are above the neutral point (4 point) for all dimensions of basic needs. Additionally, students' perceptions about basic needs satisfaction significantly differentiated according to the variables of gender, grade level, accommodation, settlement, level of family income, perceptive economic satisfaction, and quality of choice about educational department. Results also show that, students' basic needs satisfaction is predicting subjective well being significantly for all dimensions of basic needs. Besides, freedom and fun needs are seen as stronger predictors of subjective well being in university students than the other basic needs.

Key Words: Subjective Well Being, Basic Needs, Choice Theory, University Students

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU	ii
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	xi

BİRİNCİ BÖLÜM PROBLEM

1.1. GİRİŞ	1
1.2. PROBLEM CÜMLESİ	6
1.3. ALT PROBLEMLER	6
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI	7
1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	8
1.6. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI	9
1.7. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIK LARI	9
1.8. TANIMLAR	9

İKİNCİ BÖLÜM KAVRAMLAR ve KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1. ÖZNEL İYİ OLUŞ	10
2.1.1. İyi Oluş Kavramına Giriş	10
2.1.2. Öznel İyi Oluş Kavramı	12
2.1.3. Öznel İyi Oluş İlişkin Kuramsal Açıklamalar	17
2.1.3.1. Ereksel Kuramlar (Telic Theories)	17
2.1.3.1.1. İhtiyaç Kavramı ve İhtiyaç Kuramlarına İlişkin Genel Bir Değerlendirme	18
2.1.3.2. Etkinlik Kuramları (Activity Theories)	22
2.1.3.3. Aşağıdan Yukarı ve Yukarıdan Aşağı Kuramları (Bottom-Up versus Top-Down Theories)	23
2.1.3.4. Bağ Kuramları (Associationistic Theories)	24
2.1.3.5. Yargı Kuramları (Judgment Theories)	24
2.2. SEÇİM KURAMI	25
2.2.1. Gerçeklik Terapisinde Seçim Kuramı	25
2.2.2. Seçim Kuramının Temel Varsayımları	27
2.2.3. İnsan Doğası Görüşü	29
2.2.4. Toplam Davranış	30
2.2.5. Kalite Dünyası	31
2.2.6. Temel İhtiyaçlar	32
2.2.6.1. Hayatta Kalma	32
2.2.6.2. Sevgi ve Ait Olma	33
2.2.6.3. Güç	34
2.2.6.4. Özgürlük	35

2.2.6.5. Eğlence	36
2.2.6.6. Temel İhtiyaçların Özellikleri.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3.1. ÖZNEL İYİ OLUŞ ARAŞTIRMALARI	39
3.1.1. Sosyo-Demografik Değişkenler	40
3.1.1.1. Yaş	40
3.1.1.2. Cinsiyet	41
3.1.1.3. Eğitim.....	42
3.1.1.4. Gelir	43
3.1.2. Maddi Değerler	46
3.1.3. Din	47
3.1.4. Evlilik	48
3.1.5. Kültür.....	49
3.1.6. Kişilik	49
3.2. ÖZNEL İYİ OLUŞ VE TEMEL İHTİYAÇLAR İLİŞKİSİ.....	52

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMA MODELİ	62
4.2. EVREN	62
4.3. ÖRNEKLEM	62
4.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	63
4.4.1. Özel İyi Oluş Ölçekleri.....	63
4.4.1.1. Pozitif - Negatif Duygu Ölçeği.....	63
4.4.1.2. Yaşam Doyumu Ölçeği.....	63
4.4.2. Üniversite Öğrencileri Temel İhtiyaçlar Ölçeği (ÜÖTİÖ)	64
4.4.2.1. Temel İhtiyaçları Ölçme Çabaları	64
4.4.2.2. Ölçeğin Geliştirilme Amacı.....	66
4.4.2.3. Ölçeğin Geliştirilme Süreci	67
4.4.2.4. Geçerlik Çalışmaları	67
4.4.2.4.1. Kapsam Geçerliği.....	67
4.4.2.4.2. Yapı Geçerliği.....	68
4.4.2.4.3. Benzer Ölçekler Geçerliği	70
4.4.2.4.3.1. Stres Belirtileri Ölçeği	70
4.4.2.4.3.2. Sosyal Bağlılık Ölçeği	71
4.4.2.4.3.3. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.....	71
4.4.2.4.3.4. Psikolojik İyi Olma Ölçekleri	71
4.4.2.4.3.5. Benzer Ölçekler Korelasyonu	72
4.4.2.5. Güvenirlik Çalışmaları	73
4.4.3. Kişisel Bilgi Formu	74
4.5. VERİLERİN TOPLANMASI.....	75
4.6. VERİLERİN ANALİZİ.....	75

BEŞİNCİ BÖLÜM BULGULAR

5.1. ARAŞTIRMANIN “ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TEMEL İHTİYAÇLARIN KARŞILANMA DÜZEYİ NEDİR?” ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR	76
5.2. ARAŞTIRMANIN “ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TEMEL İHTİYAÇLARIN KARŞILANMA DÜZEYİ BAZI SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE ANLAMLI ŞEKİLDE FARKLILAŞMAKTA MIDIR?” ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	77
5.2.1. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	77
5.2.2. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, öğrenim görülen sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	79
5.2.3. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, öğrenim türüne göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	82
5.2.4. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, barınma durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	83
5.2.5. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, yaşamın büyük kısmında ikamet edilen yerleşim birimine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	86
5.2.6. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, ailenin aylık ortalama gelir düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	90
5.2.7. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, üniversite yaşamındaki aylık ortalama gelirden algılanan ekonomik doyuma göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	93
5.2.8. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, öğrenim görülen bölümün severek ve isteyerek tercih edilmesine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	97
5.3. ARAŞTIRMANIN “ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TEMEL İHTİYAÇLARIN KARŞILANMA DÜZEYİ, ÖZNEL İYİ OLUŞ DÜZEYİNİ ANLAMLI ŞEKİLDE YORDAMAKTA MIDIR?” ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR	101
5.3.1. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde hayatta kalma temel ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	102
5.3.2. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde sevgi ve ait olma temel ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	103

5.3.3. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde güç temel ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	103
5.3.4. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde özgürlük temel ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	104
5.3.5. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde eğlence temel ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	104
5.3.6. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinde beş temel ihtiyacın birlikte karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	105

ALTINCI BÖLÜM TARTIŞMA

TARTIŞMA.....	107
---------------	-----

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ	127
ÖNERİLER	128
Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	128
Araştırmacılara Yönelik Öneriler	130
KAYNAKLAR.....	131
EKLER.....	139
EK-I KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	139
EK-II ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ TEMEL İHTİYAÇLAR ÖLÇEĞİ (ÜÖTİÖ) ÖRNEK ÖLÇEK MADDELERİ	140
ÖZGEÇMİŞ.....	141

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1.	Üniversite Öğrencileri Temel İhtiyaçlar Ölçeği (ÜÖTİÖ)' ne İlişkin Faktör Analizi Sonuçları.....	69
Tablo 5.1.	Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	76
Tablo 5.2.	Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği.....	76
Tablo 5.3.	Cinsiyete Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	77
Tablo 5.4.	Cinsiyete Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği.....	78
Tablo 5.5.	Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyinin Cinsiyete Göre Değişimini Gösteren Bağımsız Örneklem İçin T Testi Sonucu.....	78
Tablo 5.6.	Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Bazı İstatistikler.....	79
Tablo 5.7.	Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği.....	80
Tablo 5.8.	Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyinin Sınıf Düzeyine Göre Değişimini Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	80
Tablo 5.9.	Özgürlük İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Sınıf Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	81
Tablo 5.10.	Eğlence İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Sınıf Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	81
Tablo 5.11.	Öğrenim Türüne Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	82
Tablo 5.12.	Öğrenim Türüne Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği.....	82
Tablo 5.13.	Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyinin Öğrenim Türüne Göre Değişimini Gösteren Bağımsız Örneklem İçin T Testi Sonucu.....	83
Tablo 5.14.	Öğrencilerin Barınma Durumuna Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	83
Tablo 5.15.	Öğrencilerin Barınma Durumuna Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği.....	84
Tablo 5.16.	Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyinin Barınma Durumuna Göre Değişimini Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	84
Tablo 5.17.	Hayatta Kalma İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Barınma Durumuna Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	85
Tablo 5.18.	Eğlence İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Barınma Durumuna Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	86

Tablo 5.19. Yaşamın Büyük Kısmında İkamet Edilen Yerleşim Birimine ve Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	86
Tablo 5.20. Yerleşim Birimine Göre Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği.....	87
Tablo 5.21. Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Yaşamın Büyük Kısmında İkamet Edilen Yerleşim Birimine Göre Değişimini Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	88
Tablo 5.22. Eğlence İhtiyacının Karşılama Düzeyinin Yaşamın Büyük Kısmında Tablo 5.23. İkamet Edilen Yerleşim Birimine Göre Anlamli Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	88
Tablo 5.23. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyine ve Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	89
Tablo 5.24. Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyine Göre Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği.....	90
Tablo 5.25. Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyine Göre Değişimini Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	90
Tablo 5.26. Hayatta Kalma İhtiyacının Karşılama Düzeyinin Ailenin Aylık Gelir Düzeyine Göre Anlamli Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	91
Tablo 5.27. Sevgi ve Ait Olma İhtiyacının Karşılama Düzeyinin Ailenin Aylık Gelir Tablo 5.Düzeyine Göre Anlamli Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	91
Tablo 5.28. Özgürlük İhtiyacının Karşılama Düzeyinin Ailenin Aylık Gelir Düzeyine Göre Anlamli Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	92
Tablo 5.29. Eğlence İhtiyacının Karşılama Düzeyinin Ailenin Aylık Gelir Düzeyine Göre Anlamli Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	92
Tablo 5.30. “Üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” Sorusuna Verilen Yanıtlara ve Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	93
Tablo 5.31. “Üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” Sorusuna Verilen Yanıtlara Göre Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği.....	94
Tablo 5.32. Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Algılanan Ekonomik Doyum Düzeyine Göre Değişimini Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	94
Tablo 5.33. Hayatta Kalma İhtiyacının Karşılama Düzeyinin Algılanan Ekonomik Doyum Düzeyine Göre Anlamli Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	95
Tablo 5.34. Güç İhtiyacının Karşılama Düzeyinin Algılanan Ekonomik Doyum Düzeyine Göre Anlamli Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	95
Tablo 5.35. Özgürlük İhtiyacının Karşılama Düzeyinin Algılanan Ekonomik Doyum Düzeyine Göre Anlamli Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	96

Tablo 5.36. Eğlence İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Algılanan Ekonomik Doyum Düzeyine Göre Anlamli Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları	96
Tablo 5.37. “Öğrenim gördüğünüz bölümü severek ve isteyerek mi tercih ettiniz?” Sorusuna Verilen Yanıtlara ve Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	97
Tablo 5.38. “Öğrenim gördüğünüz bölümü severek ve isteyerek mi tercih ettiniz?” Sorusuna Verilen Yanıtlara Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği.....	98
Tablo 5.39. Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyinin Bölümde Öğrenim Görme İsteğine Göre Değişimini Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	98
Tablo 5.40. Hayatta Kalma İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Bölümde Öğrenim Görme İsteğine Göre Anlamli Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları	99
Tablo 5.41. Güç İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Bölümde Öğrenim Görme İsteğine Göre Anlamli Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	100
Tablo 5.42. Özgürlük İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Bölümde Öğrenim Görme İsteğine Göre Anlamli Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	100
Tablo 5.43. Temel İhtiyaçlar ve Öznel İyi Oluş İlişkisini Gösteren Korelasyon Değerleri	101
Tablo 5.44. Hayatta Kalma İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	102
Tablo 5.45. Sevgi ve Ait Olma İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	103
Tablo 5.46. Güç İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	103
Tablo 5.47. Özgürlük İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	104
Tablo 5.48. Eğlence İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	104
Tablo 5.49. Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	105

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM

Bu bölümde, araştırmaya konu olan problem durumu açıklanmış, problem cümlesi ve alt problemler oluşturulmuş, araştırmanın amacı ve önemi belirtilmiş, araştırmanın sayıltıları ve sınırlıklarından bahsedilmiş, araştırma kapsamında incelenecek olan kavramlara ilişkin tanımlara yer verilmiştir.

1.1. GİRİŞ

Mutluluk, tüm dünyada birçok insan tarafından iyi bir yaşamın ölçütü olarak kabul edilen, oldukça önemli bir yaşam idealidir. Yaşamda mutlu olabilmek, hemen her insanın arzuladığı bir durumdur ve insanların çoğunun çabası, mutluluğun yaşamlarında yalnızca bir ideal olarak yer almasından çıkıp, yaşamın hemen her boyutunda gerçekten hissedilebilen bir hale dönüşebilmesini sağlamaktır.

İnsanların mutluluğa ulaşma arzularının ne denli önemli olabileceği konusu, henüz psikoloji biliminin doğuşundan çok önce incelenmeye başlanmıştır. Doğrusu, insanların mutluluğa ilişkin arzularının, geçmişten günümüze dek birçok düşünce sistemi tarafından oldukça iyi bir analizden geçirilmiş olduğu görülmektedir. Yaşamı düzenleme çabası güden hemen her düşünce sistemi, insanın kendini iyi hissetme ihtiyacını karşılayabilecekleri iddiasıyla güçlenmiştir. Öyle ki mutluluk, tarih boyunca çeşitli felsefi akımların, dinlerin ve siyasal ideolojilerin insanlara sundukları vaatlerin en başında gelmektedir.

Mutluluğun bilimsel bir perspektifle incelenip araştırılmaya başlanmasının ise, çok da uzun sayılmayacak bir geçmişi bulunmaktadır. Bundan önce, ruh sağlığı çalışmalarının uzun yıllar süresince, daha çok insanın yaşadığı mutsuzluğun üzerine odaklandığı görülmektedir. Ruh sağlığı konusundaki odağın yalnızca insanı mutsuz

eden süreçleri kapsamının eksik bir bakış olduğunu ve ruh sağlığı çalışmalarının olumlu olguların geliştirilmesini de kapsayacak şekilde genişletilmesinin önemini savunan ‘pozitif psikoloji’ akımıyla birlikte, mutluluk kavramının da sistemli bilimsel araştırmalara konu olmaya başladığı görülmektedir.

Mutluluğun bilimsel bir düzlemde ele alınışının, pozitif psikoloji akımı kapsamında kendini öznel iyi oluş kavramında ifade ettiği görülmektedir (Ryan ve Deci, 2001). Öznel iyi oluş kavramı en genel haliyle, bireyin yaşamına ilişkin sahip olduğu duygu ve düşüncelerinin genel bir değerlendirmesidir. Mutluluk, yaşam içerisinde daha çok duygusal boyutta bir kavram olarak algılansa da, öznel iyi oluş kavramı insanın kendini iyi hissedişini, hem duygusal hem de bilişsel boyutta değerlendirmektedir. Buna göre öznel iyi oluş kavramı, bireyin bilişsel bir değerlendirmeyle yaşamdan doyum aldığı yargısına varmasını ve yaşamda kendisine hoşnutluk veren olumlu duyguların, olumsuz duygulardan daha fazla hissedebilmesine vurgu yapmaktadır (Diener ve Diener, 1996).

Mutluluğun öznel iyi oluş kavramıyla ele alınışında gözetilen ilkelere en önemlisi ise, iyi bir yaşamın ölçütü olarak kabul edilen değerlerin ne olduğunun, yalnızca bireyin kendisi tarafından belirlenebilmesidir (Diener, 1984). Diğer bir ifadeyle, öznel iyi oluş kavramı, mutluluğun bireysel bir değer olduğunu ve bireyin ne derece mutlu olduğuna yalnızca kendisinin karar verebileceğini kabul etmektedir.

Öznel iyi oluş kavramının bireysel bir değerlendirmeye dayandığı düşünüldüğünde, herkesin mutluluk anlayışının kendine özgü bir yapıda ortaya çıktığı görülmektedir. İnsana yaşamda neyin daha yüksek düzeyde öznel iyi oluş yaşatacağı konusunda görülen bu çeşitliliğe paralel olarak, öznel iyi oluşun yaşantısal kaynaklarının neler olduğu konusunda ileri sürülen çeşitli yaklaşımların da, sistemli ve kapsamlı görüşler öne sürdüğünü söylemek zordur. İleride de bahsedileceği üzere, öznel iyi oluşa ilişkin ileri sürülen kuramsal yaklaşımların özgün yapıda açıklamalar olmaktan çok, çeşitli görüşleri derleyen genel bir çerçeveyi tanımladıkları görülmektedir.

Yine de öznel iyi oluşun yaşantısal kaynaklarına ilişkin öne sürülen çeşitli görüşler arasında, özellikle ihtiyaç kuramlarının ağırlıklı bir yer tuttuğu görülmektedir. İhtiyaç kuramlarının dayandığı en eski ve en yalın önerme, insanın acı ve üzüntüden

kaçınan ve hazza ve doyuma yönelen bir varlık olduğudur. Buna göre ihtiyaç kuramları yaklaşımında ileri sürülen genel görüş, insanların yüksek düzeyde öznel iyi oluş yaşamalarının, ancak sahip oldukları birtakım ihtiyaçlarını doyurabilmeleriyle mümkün olduğudur. İhtiyaçların doyurulmaması durumunun ise, mutsuzluk verici olacağı vurgulanmaktadır (Wilson, 1967).

İhtiyaçlar konusunda ileri sürülen bu önerme, her ne kadar sade ve yalın bir görüşü tanımlasa da, insan ihtiyaçlarının karmaşık yapısını açıklayabilmek bu kadar kolay görünmemektedir. İnsanın biyo-psiko-sosyal yapısının bir bütün halinde ele alınıp, her bir yapısal alana ilişkin kapsamlı bakış açılarının geliştirilmesi ve bu bağlamda insan ihtiyaçlarının karmaşık yapısının çözümlenmesi oldukça güç bir süreci tanımlamaktadır. Nitekim insana ilişkin yapısal süreçlerde görülen değişim ve gelişim karmaşıklaştıkça, insana ilişkin ihtiyaçlar da daha karmaşık yapılarda ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, insan ihtiyaçlarına ilişkin genel de olsa bir profil elde edilebilmesi, insan ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılıp, bu ihtiyaçların karşılanması konusunda daha etkili yolların geliştirilebilmesine, nihai olarak da insanın kendini daha mutlu hissetmesine katkıda bulunabilmesi açısından önemli bir konudur.

Öznel iyi oluşun yaşantısal kaynağı olarak kabul edilen belli başlı bazı ihtiyaç kuramlarına ek olarak, Amerikalı Psikiyatrist William Glasser tarafından geliştirilen Seçim Kuramı, insanın sahip olduğu temel ihtiyaçlara ilişkin getirdiği yeni varsayımlarla, giderek yaygın bir biçimde adından söz ettiren, güncel bir yaklaşım olma özelliği taşımaktadır. Seçim Kuramının önemli bir varsayımı “mutluluğa ancak temel ihtiyaçların yeterince karşılanması durumunda ulaşılabileceği” ve “kendini mutsuz hisseden bir insanın temel ihtiyaçlarından en az birinin yeterince doyurulmamış olduğu” dur (Glasser, 2005: 42). Bu varsayım da öznel iyi oluş kavramının, araştırma kapsamında Seçim Kuramı perspektifinden değerlendirilmek istenmesinin hareket noktasını oluşturmaktadır.

Seçim Kuramı yaklaşımında (Glasser, 2001a, 2001b, 2005), insanın evrim sürecinde genetik yapısına kodlanmış beş temel ihtiyaçla dünyaya geldiği savunulmakta ve insanın sahip olduğu temel ihtiyaçlar hayatta kalma, sevgi ve ait olma, güç, özgürlük, eğlence olarak tanımlanmaktadır. Seçim kuramında vurgulandığı üzere, her şeyden önce biyolojik bir varlık olarak insan, doğadaki diğer tüm canlılar kadar yaşama tutunmaya

ve hayatta kalmaya çalışmakta, kendini güvende hissetmeye ihtiyaç duymaktadır. Sevgi ihtiyacı içinde olan bir varlık olarak, yaşamındaki diğer insanlar ya da canlılarla kurabileceği duygusal bağlar aramakta ve aidiyet duygusunun izini sürmektedir. Güç ihtiyacı içinde bir varlık olarak; gelişmeye, büyümeye, yaşamında gelişen olayları kontrol altına almaya, diğerlerini etkileyebilmeye ve çevresini ihtiyaç duyduğu biçimde düzenlemeye çabalamaktadır. İrade sahibi bir varlık olarak, tercihlerde bulunma ve seçme özgürlüğüne sahip olmayı arzulamakta, engellenmeler ya da kısıtlanmalar karşısında öfkelenebilmektedir. Eğlenme ihtiyacı içinde bir varlık olarak, yaşamında heyecan verici yeni öğrenme yaşantıları aramaya, sıkıcı yaşantılardan uzaklaşmaya ve kendini gülümseten olayları bilinçli bir biçimde izlemeye çalışmaktadır. Nihayetinde, insanın kendini mutlu ya da mutsuz hissedişinin en önemli açıklayıcısı, sahip olduğu temel ihtiyaçlarını karşılayabilmekte ne derece başarılı olabildiğidir.

Seçim Kuramı, yalnızca insan ihtiyaçlarına ilişkin geliştirilmiş bir kuram olmaktan daha öte bir anlama sahiptir. Seçim Kuramı, insanların yaşamda kendilerini nasıl daha mutlu hissedebilecekleri konusunda ileri sürülen yeni bir öğretinin genel adıdır. Seçim Kuramı, insanların yaşamın her anında davranışlarına ilişkin seçimlerde bulunduğunu ve üzüntü ya da mutluluk versin, insanların yaşadıkları tüm duyguların dolaylı yollardan da olsa kendi seçimlerinden kaynaklandığını ileri sürmektedir (Glasser, 2005).

Öte yandan insanı anlama çabasıyla geliştirilen her yeni kuramsal yaklaşımla birlikte, aslında insanların mutluluğa ilişkin arayışlarının günümüzde de yoğun bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Günümüz bulguları, mutluluğun iyi bir yaşam sürme yolunda arzulanan bir ideal olarak algılanmaya uzun bir süre daha devam edeceğine işaret etmektedir. Nitekim mutluluk, yaşadığımız çağın oldukça önemli bir değeridir. Özellikle de yaşanan, değişen ve dönüşen çağa ilişkin değerlerin en önemli temsilcileri olarak kabul edilen gençlerin, tüm dünyada mutluluğu yaşamlarında oldukça önemli bir değer olarak kabul ettikleri görülmektedir (Diener, Diener ve Diener, 1995). Toplumların yüksek eğitilmiş, dinamik nüfusunu oluşturan üniversite öğrencilerinin, tüm dünyada mutluluğu, iyi yaşanan bir yaşamın ölçütü olarak kabul etmelerinin, mutluluğun günümüz yaşamının önemli bir değeri olarak kabul edilmesindeki rolü önemlidir.

Gençliğin sahip olduğu değerlerin ve bu değerlere bağlı olarak şekillendiği düşünülen ihtiyaçlarının irdelenip anlaşılması, çağın nabzını tutmak açısından da oldukça önemlidir. Günümüzde çağların analizleri genç kuşaklar üzerinden yapılmaktadır. Siyasal, kültürel, ekonomik ve teknolojik değişimlerin, toplumsal değerler üzerindeki olası etkilerinin en güçlü yansımaları, değişime ve gelişime hızlı bir şekilde uyum sağlayabilen genç kuşaklar üzerinden takip edilmektedir. Hatta çoğu zaman genç kuşakların, toplumsal değişimlerin öncülüğünü de üstlendikleri görülmektedir.

Yakın tarihimiz, toplumun dinamik gücünü elinde bulunduran genç kuşakların benimsedikleri değerlerin ve gençliğin ihtiyaçlarının irdelenip anlaşılmaya çalışılmasının ne denli önemli olduğunun örnekleriyle doludur. Ülkemizde özellikle yüksek öğretimde reform isteğiyle ve ağırlıklı olarak üniversite boykotlarıyla kendi gösteren 1968 öğrenci hareketlerinin, tüm dünyada politik düzenleri sarsan bir etki yarattığı bilinmektedir. 1968 sonrasında ideolojik ayrışmalar ve çatışmalarla kendini gösteren öğrenci hareketlerinin yarattığı etkiler ise daha da sarsıcı toplumsal sonuçlar doğurmuştur. 1980 sonrası oluşan yeni sosyo-politik ortamda ise, gençlik hareketlerinin giderek zayıfladığı, genç kuşakların toplumsal ve sosyal olaylara karşı ilgisiz kalma eğiliminde oldukları görülmektedir. Bununla birlikte, günümüzde her ne kadar yüksek bir sesle dile getirilmiyor olsa da, gençliğin yaşama ilişkin beklentileri en az eskisi kadar önemli ihtiyaç taleplerini yansıtmaktadır ve gençlerin ihtiyaç algılarının iyi anlaşılabilmesi, gençlerin kendilerini yaşamda mutlu hissedebilme arzularına ulaşabilmeleri açısından olduğu kadar, toplumun mutlu bir geleceğe sahip olması açısından da oldukça önemlidir.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, araştırma kapsamında incelenmek istenen problem durumu, ‘mutluluk için yeni bir öğreti olma özelliği taşıyan seçim kuramında ileri sürülen temel ihtiyaçların, üniversite öğrencilerinin tüm dünyada oldukça önemli bir yaşam ideali olarak kabul ettikleri mutluluk algılarının üzerinde, ne düzeyde bir etkisinin olduğunun incelenmek isteyişi’ olarak kısaca özetlenebilir. Bunun yanı sıra, öğrencilerin temel ihtiyaçlarına ilişkin taleplerinin hangi düzeyde karşılanabildiği ve öğrencilerin ihtiyaç taleplerine ilişkin algılarının hangi bağlamsal koşullara göre şekillendiği soruları da bu konuda öncelikli olarak cevap bekleyen diğer bazı araştırma konularıdır. Bu bağlamda araştırma kapsamında öncelikle öznel iyi oluş

kavramına ilişkin kavramsal açıklamalara değinilecek; devamında öznel iyi oluşun yaşantısal kaynakları olarak görülen bazı kuramsal yaklaşımlar ve bu kuramlara ek olarak, yeni bir mutluluk öğretisi olarak seçim kuramı yaklaşımı incelenecek; nihai olarak da seçim kuramında bahsedilen temel ihtiyaçların, üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş düzeyini anlamlı bir şekilde açıklayıp açıklayamadığına ilişkin araştırma sorularına yanıt aranacaktır.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolü nedir?

1.3. ALT PROBLEMLER

1. Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi nedir?
2. Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi bazı sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
  - 2.1. Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
  - 2.2. Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, öğrenim görülen sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
  - 2.3. Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, öğrenim türüne göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
  - 2.4. Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, barınma durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
  - 2.5. Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, yaşamın büyük kısmında ikamet edilen yerleşim birimine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
  - 2.6. Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, ailenin aylık ortalama gelir düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
  - 2.7. Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, üniversite yaşamındaki aylık ortalama gelirden algılanan ekonomik doyuma göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

2.8. Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, öğrenim görülen bölümün severek ve isteyerek tercih edilmesine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

3. Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?

3.1. Üniversite öğrencilerinde hayatta kalma temel ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?

3.2. Üniversite öğrencilerinde sevgi ve ait olma temel ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?

3.3. Üniversite öğrencilerinde güç temel ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?

3.4. Üniversite öğrencilerinde özgürlük temel ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?

3.5. Üniversite öğrencilerinde eğlence temel ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?

3.6. Üniversite öğrencilerinde beş temel ihtiyacın birlikte karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolünü incelemektir. Bunun için, araştırmanın ilk adımında, üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların hangi düzeyde karşılanmakta olduğu incelenecektir. Araştırmanın ikinci adımında, birinci adımda elde edilen bulguların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülerek, öğrencilerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin bazı sosyo-demografik değişkenler karşısında anlamlı bir farklılaşma gösterip göstermediği incelenecektir. Araştırmanın üçüncü ve son adımında ise, üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığı incelenecektir.

1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu araştırmadan elde edilen sonuçların alan yazına anlamlı katkılarının olacağı düşünülmektedir. Öncelikle, öznel iyi oluşa ilişkin yapılan kapsamlı araştırmaların sonucunda oluşan yeni eğilim, öznel iyi oluşun sosyo-demografik değişkenlerden ziyade, insana ilişkin içsel ve psikolojik süreçler açısından incelenmesinin daha önemli bulgular getireceği yönündedir (Myers ve Diener, 1995). Bu bağlamda, araştırma kapsamında öznel iyi oluş düzeyinin anlamlı yordayıcıları olabileceği düşünülen temel ihtiyaçların incelenmesi, öznel iyi oluş konusunda insana ilişkin içsel ve psikolojik değişkenlerin araştırılmasının önemini vurgulayan araştırmacılar için ilgi çekici bir konu olma özelliği taşıyabilir.

Bunun yanı sıra, Seçim Kuramında temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin ileri sürülen kuramsal açıklamaların geçerliğine ilişkin yürütülen görgül çalışmaların çok sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu açıdan araştırmanın bir diğer önemli katkısı, temel ihtiyaçların mutluluğa ulaşma konusunda ne denli önemli olduğuna ilişkin Seçim Kuramında ileri sürülen önemli bir varsayımın geçerliğinin sınanacak olmasıdır.

Öte yandan, araştırma örneklemini toplumun genç, dinamik ve eğitilmiş nüfusunu oluşturan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Gençliğin ihtiyaçlarının iyi anlaşılmasının, gençlerin yaşamlarında önemli bir değer olarak gördükleri mutluluğa ulaşabilmeleri açısından oldukça önemlidir. Gençliğin ihtiyaçlara ilişkin algılarının, aynı zamanda çağın sosyo-kültürel değerlerinin anlaşılması açısından da bazı ipuçları verebileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, gençliğin sahip olduğu ihtiyaçların neler olduğunun belirlenmesinin, toplumun yakın geleceğine ilişkin anlamlı katkılarının bulunacağı düşünülmektedir. Temel ihtiyaçları karşılanmış, yaşamdan doyum alan bir genç nüfusa, dünya üzerindeki hemen her toplumun ihtiyacı vardır. Yakın geleceğin yetişkinleri, meslek elemanları, ebeveynleri olan üniversite öğrencilerinin kendilerini yaşamda nasıl hissettikleri konusu, mutlu bir toplumda mutlu bir gelecek yaşamak hayalini yakalamak açısından da oldukça önemli görülmektedir.

1.6. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

1. Araştırma kapsamında örnekleme oluşturan katılımcılar, veri toplama araçlarına içten ve doğru yanıtlar vermişlerdir.

1.7. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırmaya konu olan temel ihtiyaçlar, William Glasser tarafından geliştirilen Seçim Kuramında yer alan beş temel ihtiyaçla (hayatta kalma, sevgi ve ait olma, güç, özgürlük, eğlence) sınırlıdır.

2. Araştırma örnekleme, Pamukkale Üniversitesi' nin dört yıllık eğitim veren fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerle sınırlıdır.

3. Araştırma kesitsel nitelikte bir çalışma olup, araştırma verilerinin toplanmasına ilişkin işlemler 2009-2010 akademik eğitim dönemiyle sınırlıdır.

1.8. TANIMLAR

Öznel İyi Oluş: Günlük konuşma dilinde mutluluk olarak da bahsedilen öznel iyi oluş, “insanların kendi yaşamlarına ilişkin yapmış oldukları bilişsel ve duygusal değerlendirmelerdir” (Diener ve Diener, 1996: 181).

Seçim Kuramı: Seçim kuramı, “insan beyninin bir kontrol sistemi olarak nasıl çalıştığının bir açıklamasıdır” ve “gerçeklik terapisi için kuramsal bir temeldir” (Peterson, 2008: 89). Seçim kuramının özü, tüm davranışlarımızın, genetik yapımızda yazılı olan temel ihtiyaçları doyurmaya yönelik sürekli bir çabamız olduğu ve davranışta bulunmayı seçtiğimiz hiçbir şeyin kendimiz dışındaki herhangi bir durum ya da kişiden kaynaklanmadığıdır (Glasser, 2001a).

Temel İhtiyaçlar: Glasser (2001a, 2001b, 2005), insanın genetik olarak hücrelerine işlenmiş beş temel ihtiyaçla dünyaya geldiğini ileri sürmektedir. Seçim kuramında fizyolojik kökenli ihtiyaçlardan (hayatta kalma ihtiyacı) ve psikolojik ihtiyaçlardan (sevgi ve ait olma, güç, özgürlük, eğlence) bir bütün olarak “temel ihtiyaçlar” olarak bahsedilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLAR ve KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1. ÖZNEL İYİ OLUŞ

2.1.1. İYİ OLUŞ KAVRAMINA GİRİŞ

Yaşamda nelerin yaşanıp bitmiş olduğuna, nelerin yaşanmaya devam ettiğine, nelerin yaşanacak olmasının istendiğine ve de tüm bunların bireye kendini nasıl hissettirdiğine ilişkin genel bir değerlendirme, iyi bir yaşamın anlamını sorgulayan insanın ruhunda, kimi zaman farkında bile olunmayan bir süreklilik içerisinde kendini yinelemektedir. Düşünürlerce, insanın iyi hissetme ihtiyacı içindeki bir varlık olduğuna ilişkin genel bir kabul olmakla beraber, “yaşamda neyin insanın kendini daha iyi hissetmesini sağlayacağına” ve genel olarak “iyi bir yaşamın anlamının ne olduğuna” ilişkin geçmiş çağlardan bu yana yürütülen felsefi tartışma nihai bir sonuca ulaşamamıştır. Örneğin Aristuppus (İ.Ö. 400 yıllarında yaşayan bir Yunan düşünür) “yaşamın amacının en yüksek düzeyde haz yaşamak” olduğunu ileri sürmekte, Hobbes “mutluluğun insani arzularımızı başarılı biçimde takip etmekte yattığını” savunmakta ve De Sade “heyecan verici duyguların ve hazzın izini sürmenin yaşamın esas amacı olduğuna” inanmaktadır (Ryan ve Deci, 2001: 143-144). Buna karşın Aristo, “belirli değerler sistemine dayandırılarak kararlaştırılmış arzu edilir bir durum olarak” erdemden bahsetmekte (Diener, 1984: 543) ve iyi bir yaşamın anlamının kendini “erdem”de bulduğunu düşünmektedir (Ryan ve Deci, 2001: 145).

İyi bir yaşamın anlamının ne olduğu konusunda yürütülen tartışmaya ilişkin yukarıda bazı temsilcilerinden de bahsedilen birbirine alternatif iki ana felsefi akımdan ilki hazcılık (hedonism), diğeri ise psikolojik işlevsellik (eudaimonism) olarak adlandırılmaktadır (Ryan ve Deci, 2001; Waterman, 2008). Hazcı bakış açısına göre, iyi oluş hazla ve mutlulukla eş görülmekte (Ryan ve Deci, 2001), bireyin kendini iyi

hissedişi her şeyden önce, bireyin yaşamda hazza ve doyuma yönelmesine dayandırılmaktadır. Psikolojik işlevsellik bakış açısı ise, tüm arzuların ve insanın değer verebileceği tüm sonuçların başarılmasının iyi oluşla sonuçlanmayacağını, her ne kadar hazza yol açsa da bazı sonuçların insanlar için iyi olmadığını ve iyi oluşa katkıda bulunmadığını ileri sürmektedir (Ryan ve Deci, 2001). Bu ikinci felsefi bakış açısı daha çok, bireyin insani potansiyelini gerçekleştirme ve bireyin iyi bir yaşam sürme yolunda tam fonksiyonda bulunabilmesi konusuna vurgu yapmaktadır (Deci ve Ryan, 2008).

İyi bir yaşamın anlamına ilişkin yürütülen felsefi tartışmaların kökleri görüldüğü gibi çok eski zamanlara kadar uzansa da, psikoloji alan yazınının ve ruh sağlığı çalışmalarının olumlu olgular yerine; insanların yaşadıkları acı, üzüntü, depresyon gibi olumsuz duygulara ve psikopatolojiye fazlaca odaklanmış olması, insana ilişkin olumlu, geliştirici ve doyum sağlayıcı olguların incelenmesinin uzun yıllar boyunca ihmal edilmesine yol açmıştır. Örneğin; 1967 ile 1994 yılları arasında “Psikolojik Özetler” dizisinde depresyonla ilgili 46.380, kaygıyla ilgili 36.851, öfkeyle ilgili 5.099 adet bilimsel araştırma bulunurken, mutlulukla ilgili yalnızca 2.389, yaşam doyumuyla ilgili 2.340 ve neşeyle ilgili 405 adet araştırmanın bulunduğu (Myers ve Diener, 1996: 54) bilgisi, insana ilişkin olumlu bakış açılarının geliştirilmesi konusunda uzun yıllar boyunca yaşanan ihmalin gayet somut bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Nihayet, Dünya Sağlık Örgütü’ nün “sağlık kelimesinin yalnızca herhangi bir hastalığın yoksunluğu anlamına gelmediği, sağlığın aynı zamanda fiziksel, ruhsal ve sosyal olarak tam bir iyi oluşu tanımladığı” (WHO, 1948: 28; Akt. Ryff ve Singer, 1998: 1) yönündeki açıklamasında vurgulandığı üzere, sağlık konusundaki odağın olumlu bakış açılarının geliştirilmesini de kapsayacak şekilde genişletilmesinin önemini savunan bir akım olan ‘pozitif psikoloji’ nin önemli bir çalışma alanını ‘iyi oluş’ araştırmaları oluşturmaktadır. Bir kavram olarak iyi oluş, “optimal düzeyde psikolojik işlevliliğe ve yaşantıya gönderme yapmaktadır” (Ryan ve Deci, 2001: 142). Bununla birlikte, iyi oluş kavramını tanımlamaya çalışan araştırmalara bakıldığında, iyi oluşa ilişkin farklı kavramsallaştırmalara gidildiği görülmektedir.

İyi oluş çalışmalarını bir bütün olarak tanımlayan iki bilimsel araştırma perspektifinin “öznel iyi oluş (subjective well being)” ve “psikolojik iyi oluş (psychological well being)” olarak adlandırıldığı görülmektedir. Öznel iyi oluş

çalışmaları, 1950’lerde öznelliğe gösterilen ilginin giderek arttığı bir ortamda yaşam kalitesini ölçmeye çabalayan bilimsel yönelimle başlamışken; kaynağını gelişim psikolojisindeki ve klinik psikolojideki önceki kuramlardan alan psikolojik iyi oluş geleneğine ilişkin görgül çalışmalar 1980’lerde başlamıştır (Keyes, Shmotkin ve Ryff, 2002: 1017). Bu iki bilimsel araştırma perspektifinin felsefi kökleriyle de bağlantı kurulacak olursa, öznel iyi oluş kavramının hazcı bakış açısına (hedonism); psikolojik iyi oluş kavramının ise psikolojik işlevsellik bakış açısına (eudaimonism) dayandığı görülmektedir. Bu iki geleneğin birbiriyle uzlaştığı bir ortak nokta ise, “her iki geleneğin de yaşamı neyin daha iyi kılacağını sorgulamak için insan kapasitesini yükselten hümanistik değerleri bünyesinde barındırmasındadır” (Keyes, Shmotkin ve Ryff, 2002: 1017). Psikolojik iyi oluşun, yaşamdaki iz düşümü “bireyin insani potansiyelini gerçekleştirilmesi” ve “tam fonksiyonda bulunması” na denk gelmekteyken (Deci ve Ryan, 2008: 2); öznel iyi oluştan günlük konuşma dilinde “mutluluk” olarak bahsedilmektedir (Deci ve Ryan, 2008: 1; Diener, 2000: 34; Diener ve Diener, 1996: 181).

2.1.2. ÖZNEL İYİ OLUŞ KAVRAMI

Öznel iyi oluş ya da psikolojik iyi oluş olarak adlandırılan bilimsel araştırma geleneklerinden hangisinin iyi oluş kavramını daha yeterli ve daha doğru bir biçimde tanımladığına ilişkin verilecek net bir cevap bulunmamakla beraber, hazcı bakış açısında (hedonism) da vurgulandığı üzere “mutlu bir yaşam sürmenin, iyi bir yaşamın esas amacı olduğu” görüşünün, günümüzde birçok insan için geçerliğini fazlasıyla koruduğu oldukça açıktır. Nitekim King ve Napa’nın (1998) güzel bir yaşama ilişkin Amerikan örnekleme üzerinde yürüttükleri araştırmalarının sonucuna göre, katılımcılar yaşamda mutlu olmayı zenginlikten, güzel ahlâktan ya da cennete gitmekten bile daha önemli gördüklerini belirtmekte; 41 ülkenin üniversite öğrencilerinden toplanan araştırma raporları ise, mutluluğun tüm dünyada fazlasıyla önemli bir değer olarak algılandığını göstermektedir (Diener, Sapyta ve Suh, 1998).

Şüphesiz ki, değerli bir yaşamın ve ruh sağlığının bireyin kendisini mutlu hissetmesinden başka belirleyici nitelikleri de vardır; fakat öznel iyi oluş alanı, iyi oluş konusunda insanların kendi yaşamlarına ilişkin kendi değerlendirmelerine odaklanmaktadır (Diener, 2000) ve Diener’e (1984) göre öznel iyi oluş alanının sahip

olduğu üç karakteristik özellikten birincisi, öznel iyi oluş kavramının öznel bir değerlendirmeye dayanmasıdır. Öznel iyi oluş alanı, psikolojik iyi oluş alanında iyi bir yaşamın ölçütü olarak kabul edilen psikolojik sağlık veya erdem gibi bazı dışsal ölçütlere başvurmadan, bireyin yaşamını kendisinin belirlediği ölçütlere göre değerlendirmesi esasına dayanmakta ve iyi oluş konusunda doğrudan bireyin algısı üzerine odaklanmaktadır. Ayrıca, psikolojik iyi oluş alanı bireyin iyi oluşunun niteliğine ilişkin kararı ruh sağlığı uzmanlarının görüşlerine teslim ederken (Ryan ve Deci, 2001), öznel iyi oluş alanı için iyi oluşun temel göstergesi yaşamının niteliğine ilişkin bireyin öznel yargılarıdır. İkinci bir özellik olarak, öznel iyi oluş alanı olumlu yöndeki olgu veya ölçütleri vurgulamaktadır (Diener, 1984). Öznel iyi oluş alanı, tıpkı “sağlık kelimesinin yalnızca herhangi bir hastalığın yoksunluğu anlamına gelmediği, sağlığın aynı zamanda fiziksel, ruhsal ve sosyal olarak tam bir iyi oluşu tanımladığı” (WHO, 1948: 28; Akt. Ryff ve Singer, 1998: 1) yönündeki açıklamada olduğu gibi, iyi bir yaşam sürme yolunda insana ilişkin olumlu, geliştirici ve doyum artırıcı yöndeki yaşantıların vurgulanması gerektiğini ileri sürmektedir. Diener’e (1984) göre üçüncü bir özellik de öznel iyi oluş ölçümlerinin bireyin yaşamının tüm yönlerine ilişkin genel bir değerlendirmeyi içermesidir; yaşamın belirli bir boyutuna ilişkin duygulanımın ya da doyumun ölçülebilmesiyle beraber, vurgu genellikle bireyin yaşama ilişkin bütüncül değerlendirmesi üzerindedir.

Bu durumda “insanların yaşamlarının iyiye gittiğine ilişkin duygularının ve düşüncelerinin bir ifadesi, bireyden bireye değişen birçok farklı değer bir yansıması” (Diener, Kesebir ve Lucas, 2008: 39) olarak da tanımlanan öznel iyi oluş, “insanların kendi yaşamlarına ilişkin yapmış oldukları bilişsel ve duygusal değerlendirmelerdir” (Diener ve Diener, 1996: 181). Öznel iyi oluş kavramının (a) olumlu duygulanım, (b) olumsuz duygulanım ve de (c) yaşam doyumunu olmak üzere birbiriyle ilişkili, ancak birbirinden farklı üç ögenin bileşiminden oluştuğu söylenebilir (Andrews ve Withey, 1976: Akt. Diener, 1984: 547). Olumlu duygulanım ve olumsuz duygulanım bileşenleri öznel iyi oluşun duygusal boyutunu, yaşam doyumunu bileşeni ise öznel iyi oluşun bilişsel boyutunu oluşturmaktadır (Diener ve Diener, 1996; Pavot ve Diener, 2008).

Öznel iyi oluş kavramının duygusal bileşenleriyle ilgili olarak, olumlu duygulanımın “neşeli, ilgili, enerjik, istekli, uyanık olma vb.” duygular hissetmeyi; olumsuz duygulanımın ise “kaygılı, üzgün, kızgın, suçlu, değersiz, bıkkın vb.” duygular

hissetmeyi tanımladığı söylenebilir (Watson ve Clark, 1997: 270). Öznel iyi oluş kavramının duygusal bileşeni olan duygulanımı içeren ruh halinin ölçülmesi konusunda kullanılan bu kavramsallaştırmaya sistematik bir temel sağlamak için, duyguların ölçümüyle ilgili bir takım güçlüklerin aşılması gerekmiştir. Bu güçlüklerden bir tanesi, klasik duygu kuramında vurgulandığı üzere, her bir duygunun ayrı ve spesifik bir duygu boyutu olarak kabul edildiği genellemelerde, farklı duygulanımlara ilişkin ölçeklerden elde edilen sonuçların kendi aralarında güçlü bir korelasyon göstermeleri olmuştur (Watson ve Clark, 1997). Örneğin öfke, neşe, üzüntü, korku gibi duyguların spesifik ve birbirlerinden bağımsız duygulanım türleri olarak değerlendirilmeye çalışıldığı bir yaklaşımda, duygulanımın spesifik bir türünden (öfke gibi) yüksek bir puan alan bir bireyin, bu duygulanıma yakın bir başka duygulanım türünden de (üzüntü gibi) yüksek bir puan aldığı gözlenmektedir. Neşe ve isteklilik ya da korku ve kaygı gibi benzer duygular arasında görülen yüksek korelasyonun yanı sıra, özellikle duygusal yoğunluğun yüksek olduğu zamanlarda ve anlık veya günlük duygulanım ölçümlerinde, birbirinin karşıtı olarak kabul edilebilen duygular arasında (neşe ve kaygı gibi) olumsuz yönde güçlü bir korelasyonun bulunduğu ilişkin araştırma bulguları da (Diener ve Emmons, 1985; Diener, Larsen, Levine ve Emmons, 1985) her bir duygunun ayrı bir duygulanım boyutu olarak ele alındığı klasik duygu kuramına dayalı modellemenin önündeki ciddi bir engel olmuştur.

Benzer duygular arasında görülen yüksek korelasyonun ya da birbirinin karşıtı olarak kabul edilebilen duygular arasında görülen olumsuz yöndeki yüksek korelasyonun yol açtığı sınırlılığı aşmayı amaçlayan diğer bir yaklaşım ise, duygulanıma ilişkin ruh halinin, duygulara ilişkin ayrı ve spesifik vurgular içeren indirgeyici boyutlamalardan ziyade, daha az sayıdaki genel bir boyutlamayla değerlendirilmesidir. Bu yaklaşıma dayalı olarak ortaya atılan önde gelen bazı boyutlamalar, kendini anlatma tekniklerinin dışında, duygusal ifadelerle ilişkin yüz ve ses ifadelerine ve ruh haline ilişkin kavramların semantik analizlerine dayanan verilerden elde edilen çalışmalarda tanımlanmıştır (Watson ve Clark, 1997). Oysa öznel iyi oluşun konusu, bireyin içsel yaşantılarının, yine bireyin kendi değerlendirmesine dayanan öznel bir ölçümünü elde etmektir (Diener, 2000). Bu durumda kendini anlatma tekniğine dayanan ve öznel bir ölçümü içeren bir yaklaşım olarak “olumlu ve olumsuz duygulanım” ruh haliyle ilgili önde gelen ikinci bir genel boyutlama olarak kendini ortaya koymaktadır (Watson ve Clark, 1997).

Diener ve Emmons (1985) olumlu ve olumsuz duygulanım arasındaki ilişkiyi inceledikleri beş farklı çalışmadan oluşan kapsamlı araştırmalarının sonucunda, olumlu ve olumsuz duygulanımın birbirlerinden yeterince bağımsız ve ayırt edilebilir iki genel boyutlama olarak kabul edilebileceğini göstermiştir. Olumlu ve olumsuz duygulanım, büyük ölçüde zaman düzlemine dayanan bir biçimde farklılaşmaktadır ve duygulanıma ilişkin ortalamanın düzeyi ile her bir duygunun ne sıklıkta ve genellikle ne yoğunlukta hissedildiğine ilişkin bir etkileşim söz konusudur. Daha açık ifade etmek gerekirse, olumlu ve olumsuz duygulanım zaman içindeki belirli bir anda olumsuz yönde güçlü bir korelasyon gösterebilirken, duygulanıma ilişkin zaman aralığının kapsamı arttıkça, olumlu ve olumsuz duygulanım arasındaki korelasyon azalmakta ve bu iki duygulanım türü birbirinden yeterince bağımsız ve ayırt edilebilir hale gelmektedir. Aynı çalışma kapsamında, olumlu ve olumsuz duygulanımın zaman düzleminde farklılaşan yapılar olduğu çıkarımını destekleyen bir diğer bulgu da, katılımcıların bir yıl öncesindeki olumlu duyguları, olumsuz duygulardan hemen hemen bağımsız olarak hatırladığı, fakat bir ay öncesine ilişkin olumlu ve olumsuz duygulanımın, olumsuz yönde orta düzeyde bir korelasyon gösterdiği'dir. Diener, Larsen, Levine ve Emmons (1985) da olumlu ve olumsuz duygulanımın yapısıyla ilgili üç farklı çalışmayı içeren araştırmalarının sonucunda, olumlu ve olumsuz duygulanım düzeyinin belirlenmesinde iki önemli öge olarak “yoğunluk” ve “sıklık” kavramlarının etkisinden bahsetmekte ve olumlu ve olumsuz duygulanım düzeyi ortalamalarının, günlük bildirimlerde olumsuz yönde .70 gibi yüksek bir değerde güçlü bir korelasyon gösterirken, haftalarla ifade edilen bir zaman süreci düzleminde duygulanıma ilişkin gözlenen sıklığın etkisiyle, olumlu ve olumsuz duygulanım arasındaki korelasyonun çok düşük düzeylere indiğini ve olumlu ve olumsuz duygulanımın ayırt edilebilir yapılar haline geldiğini bildirmektedir.

Öznel iyi oluş kavramının duygulanıma dayalı ölçümünden farklı olarak, “insanların yaşamlarını olumlu kavramlarla tanımlamalarına neyin yol açtığı” sorusu, bizi öznel iyi oluşun bilişsel bileşeni olan yaşam doyumu kavramına götürmektedir (Diener, 1984: 543). Yaşam doyumu “bir insanın yaşamının kalitesinin, kendisinin seçmiş olduğu kriterlere göre genel bir değerlendirmesi” (Shin ve Johnson, 1978: 478: Akt. Diener, 1984: 543) olarak tanımlanmakta; en genel haliyle, bireyin kendi yaşamının kalitesine ilişkin öznel ve bütüncül bir bilişsel değerlendirme anlamına gelmektedir. Bireyin yaşamının kalitesine ilişkin yapılan bu genel değerlendirme, bazı

durumlarda yaşamın spesifik boyutlarına (aile, arkadaş, iş, evlilik, benlik, vb.) ilişkin çok boyutlu bir değerlendirmeyi de içerebilmekle beraber (Huebner, 1994); daha önce de bahsedildiği gibi öznel iyi oluş alanı açısından esas olan, bu ölçümün bireyin yaşamının tüm yönlerine ilişkin bütüncül bir değerlendirmeyi vurgulamasıdır (Diener, 1984).

Yaşam doyumunun, olumlu ve olumsuz duygulanımdan ayrı olarak öznel iyi oluşa katkıda bulunan ayırt edilebilir bir bilişsel bileşen olduğu ve öznel iyi oluşun bu üç bileşenli yapıyla açıklanabilirliği, yapılan modelleme çalışmalarında elde edilen bazı bulgularla da desteklenmiştir (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). İyi oluş ölçeklerinin ayırt edici geçerliklerini inceledikleri araştırmalarının sonunda Lucas, Diener ve Suh (1996) olumlu duygulanımın ve olumsuz duygulanımın ayırt edilebilir yapılar olduğunun yanı sıra; yaşam doyumunun da olumlu ve olumsuz duygulanımdan ayırt edilebilir yapıdaki üçüncü bir bileşen olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öznel iyi oluşun duygusal ve bilişsel bileşenlerinin birbirleriyle ilişkili yapılar olmakla beraber, olumlu ve olumsuz duygulanım ve yaşam doyumunun, benzer etkenler karşısında farklı düzeylerde farklılaştığını gösteren araştırma bulguları, alan yazınında bulunmaktadır. Örneğin Schimmack, Schupp ve Wagner (2008) çevresel etkenlerin ve de kişilik özelliklerinin, öznel iyi oluşun iki genel boyutu üzerindeki etkisini incelediği araştırmasının sonucunda, olumlu ve olumsuz duygulanıma dayalı iyi oluş ölçümü ile yaşam doyumuna dayalı iyi oluş ölçümünün kendi aralarında .40 dolaylarında bir korelasyon gösterdiğini bildirmektedir. Aynı araştırma bulguları, kişilik ile ilgili faktörlerin (özellikle nevrozizm) olumlu ve olumsuz duygulanımın, çevresel etmenlerin (işsizlik gibi) ise yaşam doyumunun daha güçlü yordayıcıları olduğunu göstermektedir. Diener ve Fujita (1995) da para, aile desteği, sosyal beceriler ve zeka gibi kaynakların, öznel iyi oluş ile ilişkisini inceledikleri araştırmalarının sonucunda, sosyal olmayan dışsal kaynakların (para ve maddi mal varlıkları) yaşam doyumuyla ortalama düzeyde bir korelasyon gösterebilir de, olumlu ve olumsuz duygulanım üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadıklarını; bireylerin sahip oldukları kaynakların, bireylerin yaşamlarının duygusal değerlendirmelerinden ziyade, bilişsel değerlendirmeleri üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir.

Son tahlilde, öznel iyi oluş kavramının yukarıda bahsedilen bileşenleriyle ilgili yapılan tanımlamalara göre, insanlar çok miktarda hoş duygular ve az miktarda hoş

olmayan duygular hissettiklerinde, ilgi çekici etkinliklerle meşgul olduklarında, çok miktarda haz ve az miktarda acı yaşadıklarında ve hayatlarından doyum aldıklarında, yüksek düzeyde öznel iyi oluş yaşamaktadırlar (Diener, 2000). Yüksek düzeyde bir öznel iyi oluş yaşamamanın anlamının ne olduğuyla ilgili yapılan bu değerlendirmenin devamında, bireylerin öznel iyi oluş düzeylerinin hangi yaşantısal durumlardan kaynaklandığına ilişkin ileri sürülen bazı kuramsal açıklamalara kısaca değinilecek ve varolan kuramsal açıklamalara ek olarak araştırma kapsamında öznel iyi oluş düzeyinin yaşantısal bir kaynağı olabileceği düşünülen seçim kuramı çerçevesindeki temel ihtiyaçlar üzerinde durulacaktır.

2.1.3. ÖZNEL İYİ OLUŞA İLİŞKİN KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Öznel iyi oluşun yaşantısal kaynaklarına ilişkin ileri sürülen teorilerin yaygın olarak ereksel kuramlar, etkinlik kuramları, aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı kuramları, bağ kuramları ve yargı kuramları başlıkları altında toplandıkları görülmektedir (Yetim, 2001). Bununla birlikte araştırma kapsamında özellikle ereksel kuramlar başlığı altında ihtiyaç kavramına ilişkin genel bir değerlendirmeye gidilecek ve araştırmanın bağımsız değişkeni olan temel ihtiyaçlara ilişkin daha kapsamlı bir değerlendirme, Seçim Kuramı başlığı altında yapılacaktır.

2.1.3.1. Ereksel Kuramlar (Telic Theories)

Ereksel kuramlar öznel iyi oluşun kaynağını, insanların ihtiyaçlarının ve isteklerinin karşılanmasında ve az çok farkında oldukları amaçlara ulaşabilmelerinde görmektedir. Wilson' un (1967: 302) "ihtiyaçların zamanında doyurulmasının mutluluğa yol açarken, doyurulmamış ihtiyaçların sürüp gitmesinin mutsuzluğa yol açtığı" yönündeki çıkarımı, ereksel kuramların öznel iyi oluş konusuna yaklaşımını en yalın haliyle özetler niteliktedir. Bunun da ötesinde, ereksel yaklaşım, insan davranışının ihtiyaçlar doğrultusunda belirli bir amaca yöneldiğinden hareketle, insanın amaçlı bir varlık olduğunu vurgulayan amaç kuramlarını da kapsayan bir yaklaşımdır. Diener' e (1984) göre amaçlar ve istekler, genellikle ihtiyaçlardan daha bilinçli olarak düşünülmektedir ve bireylerin birçoğu mutlu hissetme yaşantısını, bazı önemli amaçları elde ettiklerinde yaşamaktadırlar.

Araştırma çerçevesinde ereksel kuramlar yaklaşımı altında vurgulanması gereken en önemli nokta ise, seçim kuramında bahsedilen temel ihtiyaçlar yaklaşımının ereksel kuramlar içinde değerlendirilebileceğidir. Bu bağlamda, ereksel kuramlar yaklaşımı altında öncelikle ihtiyaç kavramının tanımının yapılması ve ihtiyaçlar konusunda ileri sürülen bazı önemli kuramsal görüşlerin kısaca özetlenmesi, seçim kuramında bahsedilen temel ihtiyaçlara ilişkin daha geniş bir anlayışa ulaşmak açısından faydalı olacaktır.

2.1.3.1.1. İhtiyaç Kavramı ve İhtiyaç Kuramlarına İlişkin Genel Bir Değerlendirme

İnsan davranışının ardında yatan süreçlerin açıklanması konusunda geçmişten bu yana birçok farklı düşünür tarafından ileri sürülen genel bir yaklaşım, insan doğasının belirli bir davranışta bulunma konusunda insanı harekete geçiren birtakım güdülere sahip olduğuna işaret etmektedir. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Darwin’ in insan doğasına ilişkin ileri sürdüğü görüşlerin etkisiyle bu konuda Eski Yunan’dan bu yana yürütülen tartışmalar felsefi düzlemde bilimsel düzleme doğru bir yön kazanmaya başlamıştır. Darwin’ in canlıların ve de insanın biyolojik evrimi üzerine ileri sürdüğü görüşlerinin, insan davranışlarının ardında yatan süreçler konusu üzerindeki ilk yansımaları, tıpkı hayvanlarda olduğu gibi insan davranışlarının da doğuştan gelen, bilinçsiz güdüler tarafından yönetildiği şeklinde yorumlanmıştır. İlk defa 1908 yılında McDougall’ ın doğuştan geldiği ve davranışı yönettiği kabul edilen bu içsel güce “içgüdü (instinct)” adını vermesiyle birlikte, insan davranışının doğuştan gelen süreçlerce güdümlü olduğu varsayılmış; bu varsayım özellikle Freud’ un psikoanalitik kuram çerçevesinde cinsellik ve saldırganlık güdülerine yaptığı vurguyla daha da güçlü bir şekilde savunulur hale gelmiştir. Güdülerin davranışın ortaya çıkması konusunda organizmayı uyardığı, organizmanın davranışını belirli bir amaca doğru yönelttiği ve yoksunluğun yarattığı gerilimin azaltılıp doyumun elde edilmesine dek davranışın sürdürülmesinde ilerletici bir güç olarak işlev gördüğü söylenebilir (Cüceloğlu, 2004; Kuzgun, 1984).

Günümüz konuşma dilinde güdü, dürtü, ihtiyaç, istek, gereksinme gibi kavramların birbirlerine çok yakın anlamlarda kullanılmaları durumu söz konusu olmakla beraber, Cüceloğlu’ na göre güdü (motivasyon) kavramı “istekleri, arzuları,

gereksinmeleri, dürtüleri ve ilgileri kapsayan genel bir kavramdır ve açlık, susuzluk, cinsellik gibi fizyolojik kökenli güdülere ‘dürtü’ adı verilirken; insanlara özgü başarıma isteği gibi üst düzey güdülere ‘ihtiyaç’ (gereksinme) adı verilmektedir” (2004: 229-230).

Tüm insanlarca paylaşılan ortak bir insan doğasının varlığından bahsetmenin, ancak tüm insanlarda ortak olarak bulunan belirli ihtiyaçların varlığı aracılığıyla doğrulanabileceği görüşü, birçok düşünürü insana özgü bu üst düzey güdülerin, yani insan ihtiyaçlarının neler olduğunu araştırmaya yöneltmiştir. İnsan davranışının hangi ihtiyaçlarca güdülendiğine ilişkin ilk sistematik görüşlerden birisi, Murray’ ın kişilik-bilim (personoloji) olarak adlandırdığı yaklaşımı çerçevesinde insanların sahip oldukları psikolojik kökenli ihtiyaçların neler olduğunu araştırması ve araştırmaları sonucunda bu ihtiyaçları başarı, yakın ilişki, başatlık, özerklik, oyun, cinsellik vb. olmak üzere toplam 20 başlık altında toplamış olduğu ihtiyaçlar sınıflamasıdır (Burger, 2006). Aldığı biyokimya ve tıp eğitiminin de etkisiyle Murray, kişiliğe ilişkin fizyolojik işlevler üzerinde önemle durmuş; tıpkı Freud gibi insan davranışının temel yasası olduğunu düşündüğü gerilimin azaltılması kavramını kuramında önemle işlemiştir (Schultz ve Schultz, 2002). Buna göre, beyinde kimyasal bir güç gerektiren ihtiyaçlar, zihinsel ve algısal işlevleri organize etmekte; organizmanın gerilim düzeyini arttırmakta ve gerilimin azaltılması yalnızca ihtiyaçların doyurulması yoluyla mümkün olmaktadır (Schultz ve Schultz, 2002). Murray’ın insan ihtiyaçlarına yönelik açıklamalarıyla ilgili vurgulanması gereken önemli bir nokta, bahsedilen ihtiyaçların tüm insanlarda ortak olarak bulunduğu düşünülmesiyle beraber, ihtiyaçların bireyden bireye farklılaşan düzeylerde hissedildiğidir. Örneğin bazı insanlar için yakın ilişki ihtiyacı doyurulmayı bekleyen yüksek önemli bir ihtiyaç iken, bazı insanlar için başarı ihtiyacı daha önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmakta; ihtiyaçlar sınıflamasında bahsedilen ihtiyaçların önem düzeyi kendi içinde bireyden bireye değişen bir sıralamaya sahip olmaktadır.

İhtiyaçların göreceli öneminin tüm insanlar için daha kararlı bir düzende sıralandığını ileri süren bir yaklaşım ise Maslow’ un ihtiyaçlar hiyerarşisi yaklaşımıdır. İnsan ihtiyaçları konusunda belki de en yaygın olarak bilinen bu yaklaşıma göre ihtiyaçlar belirli bir öncelik sırasına göre dizilmekte, bazı ihtiyaçların daha öncelikli olarak karşılanması gerekmekte ve bu ihtiyaçlar karşılandıkça sıralamadaki bir üst düzey ihtiyacın karşılanması durumu söz konusu olmaktadır. Bu ihtiyaçlar hiyerarşik

olarak su, yiyecek, hava, uyku ve cinsellik gibi fizyolojik ihtiyaçlar; güvenlik, düzen, korunma ve korku ve kaygı duygusundan uzak olma gibi emniyet ihtiyaçları; ait olma ve sevgi ihtiyaç; başkalarından saygı görme ve kendine saygı ihtiyaç ve kendini gerçekleştirme ihtiyaç şeklinde sıralanmaktadır (Schultz ve Schultz, 2002). İhtiyaçlar hiyerarşisinde en yüksek dereceli insan ihtiyaç “kendini gerçekleştirme” ihtiyaçtır ve bu durum insanın tüm yetenek ve niteliklerini aktif olarak kullanmasını ve potansiyelini geliştirip gerçekleştirmesini tanımlamaktadır (Schultz ve Schultz, 2002). Oysa Maslow, ortalama bir ABD vatandaşının en üst düzey ihtiyaç olan kendini gerçekleştirme ihtiyaçının yalnızca %10’ unu karşıladığını tahmin etmektedir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2008). Maslow, araştırma metodunun ve verileri elde ettiği örneklemin genellemeler yapmaya elverişli olamayacak kadar küçük olması nedeniyle (Schultz ve Schultz, 2002) ve de kuramının insan ihtiyaçlarını açıklama konusunda elitist bir yaklaşım sergilediği gerekçesiyle çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır.

İnsan ihtiyaçlarını indirgenmiş ve spesifik boyutlamalardan uzak biçimde, yalnızca genel bir üst ihtiyaç olarak değerlendiren yaklaşımında ise Rogers, insanın tek bir pozitif güçle güdülendiğini ileri sürmektedir. Rogers’ ın “gerçekleştirme eğilimi” adını verdiği bu güç, bireyin sahip olduğu potansiyelini geliştirmesi için doğuştan getirdiği aktif bir özelliktir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2008). Diğer insancıl kuramlar gibi Rogers da, yaşamımızda uygun bir doyum noktasına ulaşmak için doğal bir çaba gösterdiğimizi savunmuştur. Bu hedefe ulaşan kişilere de tam işlevsel birey (potansiyelini tam kullanan kişi) adını vermiştir (Burger, 2006). Gerçekleştirme eğilimi, psikolojik sağlık halinin en üst seviyesidir. Rogers’ ın kavramı Maslow’ un kendini gerçekleştirme ihtiyaçına çok benzemektedir. Rogers’ a göre psikolojik olarak sağlıklı veya tam işlevsel bireyler tüm yaşantılara açık olma, her anı dolu dolu yaşama, başkalarının düşünceleri veya mantığı yerine kendi içgüdüleriyle davranabilme, düşünce ve davranışta kendini özgür hissetme, yüksek düzeyde yaratıcılık gibi özelliklere sahiptirler (Schultz ve Schultz, 2002).

İnsanın sahip olduğu temel ihtiyaçların öneminin bireysel gelişime ve bütünleşmeye ulaşma çerçevesinde değerlendirildiği farklı bir yaklaşım olarak ise, öz-belirleme kuramı ortaya çıkmaktadır. Deci ve Ryan tarafından geliştirilen öz-belirleme kuramında insan, yaşamında karşılaştığı sorunlar karşısında aktif biçimde mücadele eden, sergileyeceği davranışlar konusunda sorumluluk üstlenerek seçimlerde bulunan

bir varlık olarak ele alınmakta ve insanın nihai amacının sağlıklı bir gelişime, büyümeye ve bütünleşmeye ulaşmak olduğu belirtilmektedir. Öz-belirleme kuramının bir alt kuramı olarak değerlendirilen ihtiyaç kuramında ise, bireyin sahip olduğu üç temel psikolojik ihtiyacın özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyacı olarak adlandırıldığı görülmektedir. Özerklik ihtiyacı, bireyin kendi eylemlerinin başlatıcısı olmasını, davranışta bulunma konusunda bir seçimde bulunmasını ve sergilediği davranışın sorumluluğunu üstlenmesini tanımlamakta; yeterlik ihtiyacı, bireyin çevresini etkileme isteğini, amaçladığı sonuçlara ulaşmada kendini etkili hissetmesini ve yaşamda karşılaştıklarıyla başa çıkma yeteneğine sahip olduğunu düşünmesini tanımlamakta; ilişkili olma ihtiyacı ise bireyin sosyal çevresine yönelik hissettiği bir ilgiyi, özeni, güveni, sıcaklığı ve aidiyet duygusunu tanımlamaktadır (Cihangir-Çankaya, 2009).

İnsancıl yaklaşım çerçevesinde kişisel gelişime dayalı olarak ileri sürülen ihtiyaçların yanı sıra, insan ihtiyaçlarının doğumdan ölüme dek süren yaşam döngüsü içerisinde gelişimsel olarak farklılaştığını ileri süren önemli bir yaklaşım ise, Erikson' un psikososyal kuram çerçevesinde ileri sürdüğü sekiz dönemsel ihtiyaçtır. Erikson' a göre insanın en önemli ihtiyacı bir kimlik duygusuna sahip olabilmesidir. Bu yaklaşıma göre insanın hissettiği en önemli ihtiyaç bebeklik döneminde güven duygusu, ilk çocukluk döneminde özerklik, oyun döneminde girişimcilik, okul döneminde yeterlilik, ergenlik döneminde kimlik duygusu, genç yetişkinlikte sevgi ve yakınlık, yetişkinlik döneminde üretkenlik ve yaşlılık döneminde bütünlüğe ulaşma ihtiyacıdır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2008).

İnsan ihtiyaçlarına ilişkin öne sürülmüş gelmiş geçmiş başlıca kuramların, özellikle psikolojik iyi oluş bakış geleneğinin önemli temsilcileri tarafından günümüzde olumlu ruh sağlığı ve bireysel gelişim çerçevesinde daha eklektik bir bakış açısıyla yeniden değerlendirildiği görülmektedir. Örneğin Ryff, psikolojik iyi oluş kavramı çerçevesinde insan ihtiyaçlarına ilişkin yaşam döngüsü kuramlarını, bireysel gelişime ilişkin insancıl kuramları ve olumlu ruh sağlığına ilişkin ileri sürülen bazı temel kriterleri bir arada bütünleştiren yeni bir model ileri sürmektedir. Ryff' in geliştirdiği bu modelin temelinde Erikson' un “psikososyal gelişim dönemleri”, Buhler' in yaşamın karşılanmasına yönelik işleyen “temel yaşam eğilimleri” tanımı, Neugarten' in “yetişkinlik ve yaşlılıktaki kişilik değişimi”ne ilişkin tanımları, Maslow' un “kendini gerçekleştirme” kavramı, Rogers' in “tam işlevsel birey” görüşü, Jung' un

“bireyselleşme” tanımı, Allport’ un “olgunlaşma” kavramı, Jahoda’ nın “ruh sağlığına ilişkin olumlu kriterleri” ve Birren’ in “ileriki yaşamda olumlu işlevsellik” kavramı bulunmaktadır (Ryff, 1995: 99). Bu modele göre ileri sürülen altı temel boyut; “özerklik, çevresel hâkimiyet, bireysel gelişim, diğerleriyle olumlu ilişkiler, yaşam amaçları ve öz-kabul” olarak tanımlanmaktadır (Akin, 2008: 725).

Nihayetinde, insanların doğuştan gelen veya öğrenme yoluyla edinmiş oldukları birtakım ihtiyaçlara sahip olduklarını ve mutluluğun ancak bu ihtiyaçların karşılanabilmesi yoluyla elde edilebileceğini savunan başlıca ihtiyaç kuramları, öznel iyi oluşun yaşantısal kaynağını ereksel bir yaklaşımla açıklama çabası içindedir. Glasser tarafından ileri sürülen ve araştırma konusu kapsamında öznel iyi oluşun yaşantısal bir kaynağı olabileceği düşünülen temel ihtiyaçlara ilişkin önemli kavram ve açıklamalar ise, seçim kuramı çerçevesinde temel ihtiyaçlar konusunda ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

2.1.3.2. Etkinlik Kuramları (Activity Theories)

Ereksel kuramlarda savunulan görüşe göre mutluluk, yaşantısal bir sürecin bitiminde ulaşılan bir sonuç iken; etkinlik kuramlarına göre mutluluk, sonucundan bağımsız olarak sürecin kendisinin yaşanmasındadır. Buna göre “amaçlar uğruna yolda olmak ve amaçları elde etmek için mücadele etmek, amaçları gerçekten elde etmekten daha doyurucudur” (Scitovsky, 1976: 62: Akt. Diener, 1984: 562).

Etkinlik kuramının mutluluğa ilişkin anlatmak istedikleri konusunda ileri sürülen en somut açıklamalardan birini Csikszentmihalyi’ nin “akış (flow)” kavramı oluşturmaktadır; “akış içerisinde olmak, benliğin bilinçsizce tüm dikkatini belirli bir konuya vermesidir ve akışın yaşandığı bu gibi zamanlarda birey, bilincin başka bir konuya saptmadığı bir etkinlik içerisinde kendini kaptırmakta, çevresindekileri ve geçen zamanı unutmaktadır” (Myers ve Diener, 1995: 15). Buna göre, “bireyin zihni, yoğun bir konsantrasyon gerektiren ve bireyin becerileri ile önünde duran konunun meydan okuyuşunun aşağı yukarı eşit olduğu bir etkinlikle meşgul ise, sonuç hoşnut edici bir akış yaşantısı olacak; insanlar kendilerine ilginç gelen ve ilgili oldukları etkinliklerle meşgul oldukları düzeyde de yaşamları daha mutlu olacaktır” (Diener, 1984: 564).

Öznel iyi oluş konusundaki diğer kuramlara göre farklı bir bakış açısıyla etkinlik kuramları mutluluğu arzulamanın, mutluluğu düşünmenin, mutluluğa ulaşma çabasıyla hareket etmenin ve dolayısıyla bireyin kendi mutluluğuna ilişkin sahip olduğu yüksek farkındalığın, bireyin mutluluğunu aşağı seviyelere çektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre, birey önemli etkinlikler ve amaçlar üzerine yoğunlaşmalıdır ve mutluluk bir yan ürün olarak kendiliğinden gelecektir (Diener, 1984).

2.1.3.3. Aşağıdan Yukarı ve Yukarıdan Aşağı Kuramları (Bottom-Up versus Top-Down Theories)

Öznel iyi oluşun aşağıdan yukarı ya da yukarıdan aşağı kuramlarınca açıklanması konusunda yaşanan ayrım, “bireyin yaşadığı haz verici yaşantıların bir sonucu olarak mı kendini mutlu hissettiği; yoksa bireyin kendini mutlu hissetmesi nedeniyle mi yaşantılarından haz aldığı” sorusuyla ilgilidir. Bu sorunun ilk cümlesinin daha doğru olduğunu savunan görüş, yani aşağıdan yukarı yaklaşımı, mutluluğun bireyin yaşamında kendine hoşnutluk veren durumların bir sonucu olarak geliştiğini vurgular. Buna göre “mutlu bir yaşam yalnızca mutlu anların bir birikimidir” (Diener, 1984: 565).

Bireyin yaşantılarından haz almasının zaten bireyin kendisini mutlu hissediyor oluşundan kaynaklandığını ileri süren görüş, yani yukarıdan aşağı yaklaşımı ise, bireyin mutluluk yaşamaya ilişkin sahip olduğu genel bir özelliğin varlığından bahsetmektedir. Buna göre “bireylerin yaşantılarını olumlu bir şekilde yaşamaya ilişkin genel bir eğilimleri bulunmaktadır ve bu eğilim bireyin dünya ile sahip olduğu anlık etkileşimlere etkide bulunmaktadır” (Diener, 1984: 565). Yukarıdan aşağı yaklaşımına paralel olarak, insanların kendilerini mutlu hissedişinin kaynağını sahip oldukları kişilik özelliklerine bağlayan görüşlerin geçerliği merakla araştırılmaya devam edilen bir konudur. Kişilik özelliklerinin “büyük beşli” (big five) doğrultusunda gruplanmaları durumunda nevrozizm, yaşam doyumunun, mutluluğun ve olumsuz duygulanımın güçlü bir yordayıcısı olduğuna; kişiliğin dışadönüklük ve uyumluluk boyutunun ise olumlu duygulanımın önemli yordayıcıları olduğuna ilişkin araştırma bulguları bulunmaktadır (DeNeve ve Cooper, 1998).

2.1.3.4. Bağ Kuramları (Associationistic Theories)

Bağ kuramları koşullanma, bilişsel yüklemelerde bulunma, bellek ve bilgi işleme süreçleri üzerine geliştirilen birçok kuramı kapsayan genel bir yaklaşımı tanımlamaktadır. Öznel iyi oluş alanı açısından bağ kuramları, insanların mutluluğa ulaşmalarının, zihinlerinde yaşantılarına bağlı olarak gelişen bilişsel çağrışımlara dayalı değerlendirmeler yoluyla gerçekleştiğini savunmaktadır. Bağ kuramlarına göre bireyin yaşantıları ile bu yaşantılar sonucunda oluşan düşünce ve duygulanıma ilişkin bireyin zihninde bazı bilişsel bağlar oluşmaktadır. Buna göre kendilerini mutlu hisseden bireyler, olumlu bağlara ilişkin güçlü bir zihinsel aę oluşturmuş ve alışkanlık gereği olumlu biçimlerde tepkide bulunmayı öğrenmiş insanlardır (Diener, 1984).

Bellek ağlarıyla ilgili yürütülen araştırmalar insanların olumlu çağrışımlara ilişkin zengin, olumsuz çağrışımlara ilişkin daha sınırlı ve izole ağlar geliştirebileceğini ileri sürmektedir. Bu gibi bireylerde, olaylar ya da düşünceler daha mutlu düşüncelere ve duygulanıma yol açmaktadır. Böylece, genellikle olumlu ağlara sahip bir birey, olaylara daha olumlu bir biçimde tepkide bulunma eğiliminde olmaktadır (Diener, 1984).

2.1.3.5. Yargı Kuramları (Judgment Theories)

Yargı kuramları, bireyin kendini mutlu hissediişinin niteliğinin, bireyin yaşamındaki belirli bir ölçüt üzerinden yapmış olduğu değerlendirmeye dayalı olarak ulaşılan bir sonuç olduğunu savunmaktadır. Bireyin iyi hissediişinin niteliğini belirleyen bir ölçüt olarak kabul ettiği bazı değerlere ne derece yakın olduğuna ilişkin yürütülen bir değerlendirmenin sonucunda, birey yaşamda ne derece mutlu olduğuna ilişkin bir yargıda bulunmaktadır.

Bireyin kendini ne derece mutlu hissettiğine ilişkin bir yargıya varırken kullandığı ve bireyin iyi hissediişinin niteliğini belirleyen ölçütün ya da standardın ne olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Örneğin sosyal karşılaştırma kuramında kullanılan standart, bireyin kendi durumunu karşılaştırdığı diğer insanlardır (Diener, 1984). Bu durumda ‘‘sosyal karşılaştırma’’ (social comparison) kuramı çerçevesinde bireyin, iyi hissediişine ilişkin yargıda bulunacağı bir başka kişiden

(arkadaşları, meslektaşları, vb.), hayatındaki bazı önemli değerler açısından (maddi gelir, sağlık, takdir görme, vb.) kendisini geride görmesi mutsuzlukla, ileride görmesi ise mutlulukla sonuçlanacaktır. Bir diğer örnek olarak, “uyum” (adaptation) kuramında kullanılan standart ise bireyin bugünkü durumuyla karşılaştırdığı geçmiş yaşantıdır (Diener, 1984). Uyum kuramı açısından birey, bugün kendini hayatındaki bazı önemli değerler açısından geçmişe oranla daha geri durumda görüyorsa kendini mutsuz hissedecek, kendini geçmişten daha iyi bir durumda görmesi durumunda da mutluluğu yakalamış olacaktır.

Yukarıdaki açıklamalara ilişkin genel bir değerlendirme yapılacak olduğunda, öznel iyi oluş kuramları başlığı altında incelenen çeşitli yaklaşımların, doğrudan insanın mutluluğa ulaşma çabasının anlaşılmasına yönelik geliştirilmiş, sistemli ve özgün öznel iyi oluş kuramları olarak kabul edilebileceğini söylemek zordur. Öznel iyi oluş kuramlarının bundan ziyade, insanın iyi bir yaşama sahip olabilmesinin anlamı üzerine ileri sürülen çeşitli görüşlerin toplandığı genel başlıkları ifade ettiği görülmektedir.

2.2. SEÇİM KURAMI

2.2.1. GERÇEKLİK TERAPİSİNDE SEÇİM KURAMI

Gerçeklik terapisi, insanların kendilerini daha mutlu hissetmelerini sağlama arzusunu yakalama konusunda benimsediği ilkeler ve kullandığı yöntemlerle yetersiz ve başarısız görülen geleneksel psikolojik yaklaşımlara bir tepki olarak, Amerikalı psikiyatrist William Glasser tarafından geliştirilmiş bir psikoterapi yaklaşımıdır. Glasser’ a (1975) göre geleneksel yaklaşımda ruhsal hastalık kavramının varlığına sıkı bir biçimde inanılmakta ve insanlar gösterdikleri semptomlara göre kategorilere ayrıştırılmakta; değiştirilmesinin mümkün olmamasına rağmen, sürecin önemli bir parçası olarak geçmiş yaşantılar üzerinde fazlasıyla zaman harcanmakta; danışman ve danışan ilişkisi gerçekçi olmayan bir transferans üzerine geliştirilmeye çalışılmakta; danışanın değişiminin yalnızca bilinçdışında yaşadığı çatışmalara ilişkin bir anlayış geliştirmesiyle mümkün olabileceği ileri sürülmekte; sapkın davranışların insanların ruhsal hastalıklara sahip olmalarının bir ürünü olarak düşünülmesi durumunda, hastanın sergilemiş olduğu hiçbir davranıştan dolayı sorumlu tutulamaması durumu söz konusu

olmakta ve sergilenen davranışın ne derece doğru ya da yanlış olduğuna ilişkin bir görüş bildirmekten kaçınılmaktadır.

Geleneksel yaklaşımın reddedilmesi üzerinden geliştirdiği yeni yaklaşımla birlikte Glasser, beklenenin aksine ruhsal hastalıklara ilişkin yeni bir tedavi yöntemi önermekten ziyade, esas itibarıyla “ruhsal hastalık” kavramının bizzat kendisine karşı çıkmakta, insanların yaşadıkları bazı acılı durumların ruhsal hastalık olarak adlandırılmaması gerektiğini savunmaktadır. Glasser, ruh hastalıklarının yalnızca fizyolojik kökeni de bulunan somut beyin hasarıyla bağlantılı alzheimer, epilepsi, beyin travması ve beyin enfeksiyonları gibi durumlar olduğunu ve bu tür insanların, beyin bozuklukları olduğu için ilk olarak nörologlar tarafından tedavi edilmesi gerektiğini düşünmektedir (Corey, 2008). Her ne kadar konuşma dilinde yaygın ve bilimsel olarak kullanılan kelimeler olsalar da insanları “nevrotik, psikotik, şizofren” gibi ruhsal hastalıklar kategorisinde tanımlamak, onları birçoğumuzdan ayırmakta ve bu yolla mevcut problemlerinin sürüp gitmesine yol açan bir etiketlemeye dönüşmektedir (Glasser, 1975). Bu yeni yaklaşımla birlikte, kaygı ve depresyonun nedeninin beyin kimyasındaki bir dengesizlik olduğuna dayanarak, danışanların psikiyatrik ilaçlarla tedavi edilmesi gerektiğini ve ilaç tedavisi dışında kalan psikoterapi gibi yöntemlerin etkisiz ve faydasız olduğunu savunan biyo-medikal yaklaşıma şiddetle karşı çıkmaktadır. Glasser bir psikiyatrist olarak, psikolojik sorunun semptomları ne kadar ciddi olursa olsun, danışanlarına asla ilaç vermediğini belirlemekte; psikiyatrik ilaçların hem fiziksel hem de psikolojik yan etkileri olduğunu iddia etmektedir (Corey, 2008).

Glasser’ a göre danışanların gösterdiği semptomlar, bir ruhsal hastalığın belirtisi olmaktan çok öte bir anlamla, danışanların temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda yaşadıkları başarısızlığın bir göstergesidir ve danışanın gösterdiği semptomların şiddeti, danışanın temel ihtiyaçlarını karşılamada yaşadığı başarısızlığın derecesini yansıtmaktan başka bir anlam ifade etmemektedir. Glasser’ a (1975) göre hiç kimse neden bir insanın yaşadığı problemi bir mide ülseriyle ifade ederken, bir diğersinin asansöre binmeye korkmakla ifade ettiğinin yanıtını tam olarak veremez; fakat bu yaklaşıma göre bilinen bir şey vardır ki, semptomlar bireyin ihtiyaçlarının başarılı bir biçimde karşılanamaması durumunda ortaya çıkmaktadır.

Glasser, temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda başarısızlık yaşayan tüm danışanların sahip olduğu ortak özellik olarak, bu insanların çevrelerindeki gerçekliği inkr etmekte olduklarını ileri sürmektedir. Gerçekliğin inkrı, kısmen ya da hastanede yatan kronik hastalarda olduğu gibi tamamen olabilse de, gerçekliğin az ya da çok inkrı tüm danışanlarda ortaktır. Danışanlar dünyayı inkr etmekten vazgeebildiklerinde ve yaşamdaki tek varlığın gerçeklik olmadığını kabul etmekle beraber, ihtiyaçlarını ancak gerçekliğin çatısı altında karşılamaları gerektiğini anladıklarında, gerçeklik terapisi başarıya ulaşmış olacaktır (Glasser, 1975).

Glasser' a göre danışana gerçeklikle yüzleşmesi için yardımcı olmak yeterli değildir; danışan ihtiyaçlarını nasıl karşılayabileceğini de renmelidir (Glasser, 1975). Geleneksel yaklaşımdan önemli bir farklılık olarak gerçeklik terapisi yaklaşımında danışman adeta bir ğretmen rolünü üstlenerek, danışana insanların hemen hemen her zaman bir davranışta bulunmayı seçtiklerini; acı ya da hoşnutluk versin danışanların yaşadıkları tüm duyguların dolaylı yollardan da olsa kendi seçimlerinden kaynaklandığını; seçilen davranışla beraber insanların genetik olarak hücrelerine işlenmiş temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıklarını; kısacası gerçeklik terapisinin dayandığı kuramsal temel olan "seçim kuramı"nı açıklamalıdır.

2.2.2. SEÇİM KURAMININ TEMEL VARSAYIMLARI

Seçim kuramı, "insan beyninin bir kontrol sistemi olarak nasıl çalıştığının bir açıklamasıdır ve gerçeklik terapisi için kuramsal bir temeldir" (Peterson, 2008: 89). Seçim kuramının özü, tüm davranışlarımızın, genetik yapımızda yazılı olan beş temel ihtiyacın (hayatta kalma, sevgi ve ait olma, g, özgürlük, eğlence) bir ya da daha fazlasını doyumaya yönelik sürekli bir çabamız olduğu ve davranışta bulunmayı seçtiğimiz hiçbir Şeyin kendimiz dışındaki herhangi bir durum ya da kişiden kaynaklanmadığıdır (Glasser, 2001a).

Seçim kuramı dışsal kontrol psikolojisinin reddi, bunun yerine içsel kontrol psikolojisinin kabulüdür. Seçim kuramında davranışın kabul edilen gdleyicisi, insanın dışındaki olaylar ya da çevresel uyaranlar değil, insanın belli bir anda içsel olarak neyi istemekte olduğudur. Buna göre, davranışın ortaya çıkışına ilişkin uyaran-tepki bağı çözümlemede savunulan klasik-davranışçı kuramlar reddedilmekte;

davranışta bulunma konusunda bireyi güdüleyen gücün ödülün kendisinin değil, ödülün ne kadar istendiğine ilişkin bireyin içsel değerlendirmesinin olduğu kabul edilmektedir (Glasser, 1999). Bu noktada seçim kuramının insan davranışının doğasına ilişkin en güçlü vurgusu olarak, insanın sergilediği tüm davranışların, kendisinin yaptığı seçimlere bağlı olarak gerçekleştiği görüşü ortaya çıkmaktadır.

Seçim kuramına göre insan her zaman bir seçimde bulunmaktadır ve insanın olumlu ve kendini geliştiren davranışlarda ya da olumsuz ve kendine zarar veren davranışlarda bulunmayı seçmek gibi, yaşamda karşılaştığı durumlara birçok farklı yolla tepkide bulunabilmesi söz konusudur (Peterson, 2008). Glasser (2005), insana acı ya da zevk versin, bütün duyguların dolaylı olarak seçildiğini; ayrıca dolaylı yoldan yapılmış seçimin de yine bir seçim olduğunu ve seçilen davranışlarla birlikte yaşam üzerinde en etkili kontrolün sağlamanın amaçlandığını ileri sürmektedir. Örneğin ne kadar farkında olunmasa da, öfkeli anlarda moral bozukluğu yaşamak, bireyin bir durgunluk durumuna geçmesine; duygularının, düşüncelerinin, hatta fizyolojisinin yavaşlamasına yol açmakta ve öfke duygusuyla birlikte doğabilecek saldırganlık ve şiddet eylemlerini önleyerek, öfkeye engel olmak için seçilmiş çok güçlü bir kontrol altına alma davranışı haline gelmektedir (Glasser, 2005).

İnsanın sergilediği tüm davranışların kendi seçiminin bir sonucu olarak ortaya çıktığını kabul etmekle ve sergilenen davranışın sorumluluğunu tamamen bireye yüklemekle beraber, insan davranışının seçim kuramına göre açıklanması konusunda üzerinde önemle durulması gereken bir nokta, açlık ve hastalık gibi bireyin kontrolünün dışında gelişen, yetersiz beslenme koşullarına ve yetersiz sağlık hizmetlerine bağlı olarak ortaya çıkan mahrumiyetlerin sorumluluğunun bireysel seçimlere bağlanamayacağı ve seçim kuramının konusunun doğrudan doğruya bireyin kendi seçimlerinden kaynaklanan durumları kapsamakta olduğudur (Glasser, 2005).

Seçim kuramının temel görüşlerini vurgulayan 10 temel varsayım şu şekilde özetlenmektedir (Glasser, 2005):

1. Yalnızca kendi davranışlarımızı kontrol edebiliriz.
2. Başkalarına verebileceğimiz ve onlardan alabileceğimiz tek şey bilgidir. Bu bilgiyle nasıl hareket edeceğimiz bizim seçimimizdir.
3. Bütün uzun süreli psikolojik problemler, aslında ilişki problemleridir.

4. Sorunlu ilişkiler şu anki yaşamımızın bir parçasıdır; fakat ilişkilerin geçmişine uzanmaya gerek yoktur. Söz konusu ilişkilerimiz geçmişe ya da geleceğe değil, şu ana aittir.

5. Geçmişte bize acı veren yaşantılarımızın izleri bugün hâlâ kendilerini devam ettirecektir; fakat geçmişten yeniden yaşamın şu anda yapmaya ihtiyaç duyduğumuz şeylere, bizim için önemli olan şu anki bir ilişkiyi iyiye götürmeye en ufak bir katkısı olamaz.

6. Hareketlerimizin temelini beş genetik ihtiyaç oluşturmaktadır: hayatta kalma, sevgi ve ait olma, güç, özgürlük, eğlence. Davranışlarımızın temelinde bu beş temel ihtiyacı doyurma çabamız bulunmaktadır.

7. Bu ihtiyaçları ancak kalite dünyamızdaki resimlerin tatmini yoluyla doyurabiliriz. Kalite dünyamıza katmayı seçtiğimiz resimler, bütün bildiklerimiz arasında bizim için en önemli olanlardır.

8. Doğumdan ölüme kadar durmadan çeşitli davranışlarda bulunuruz. Bütün bu davranışlar toplam davranışlardır ve birbirinden ayrılmayan dört bileşenden oluşmuşlardır: eylem, düşünme, hissetme ve fizyoloji.

9. Seçim kuramında bütün toplam davranışlar fiillerle adlandırılırlar. Örneğin moral çöküntüsü yerine, durgunlaşmayı seçiyorum ya da durgunlaşıyorum denilir.

10. Bütün toplam davranışlar seçimimiz sonucu ortaya koyduğumuz davranışlardır; fakat üzerlerinde doğrudan bir kontrolümüzün olduğu bileşenler eylem ve düşünmedir. Duygularımızı ve fizyolojimizi, eylem ve düşünme konusunda yaptığımız seçimler yoluyla dolaylı olarak kontrol edebiliriz.

2.2.3. İNSAN DOĞASI GÖRÜŞÜ

Seçim kuramının insan doğasına ilişkin süreçleri, biyo-psiko-sosyal bir evrimsel bakış açısıyla açıklama çabası içinde olduğu görülmekte; özellikle doğa-insan ve insan-insan etkileşimine bağlı olarak ortaya çıktığı ve evrimsel süreç içerisinde genler aracılığıyla kalıtsal olarak günümüze dek taşına geldiği kabul edilen, insan türüne özgü belirli ihtiyaçlara yapılan vurgu, seçim kuramında önemli bir yer tutmaktadır. Glasser (2005), evrimin insanlara hissetme yeteneğini bahşeden genler sağladığını ve bu yeteneğe dayanarak insanın bildiği ilk şeyin kendisini nasıl hissettiği olduğunu; insanın zevk ve acının karşılığı arasında hazcı bir yönelimle mümkün olduğu kadar ve elinden geldiğince iyi hissetmeye çabaladığını ve kötü hissetmekten kaçındığını; en nihayetinde

insanın bütün davranışlarında asıl olanın mümkün olduğu kadar ve mümkün olan her zaman kendisini iyi hissetmek olduğunu ileri sürmektedir. Bu durumda, seçim kuramına göre insan davranışının doğası amaçlıdır ve yine seçim kuramına göre insan davranışının amaçlı doğası, insanın genetik olarak hücrelerine işlenmiş olan temel ihtiyaçlarını (hayatta kalma, sevgi ve ait olma, güç, özgürlük, eğlence) doyuma ulaştırma çabasını içermektedir.

2.2.4. TOPLAM DAVRANIŞ

Seçim kuramında insanın hareket şekline karşılık gelen davranış kelimesi, ifade ettiği anlam açısından yeterince kapsamlı görülmemekte; bunun yerine içerdiği bileşenlerin bütüncül doğasını daha iyi yansıttığı düşünülen “toplam davranış” kavramı kullanılmaktadır. Toplam davranışın birbirinden ayrılmaz dört bileşeni eylem, düşünme, hissetme, fizyolojidir (Glasser, 2005).

Seçim kuramı davranışın açıklanması konusunda akla ilk gelen bileşenlerin eylem ve düşünme olduğunu belirtmekle beraber, toplam davranışın hissetme ve fizyoloji bileşenlerini de içerecek şekilde bir bütün olarak ele alınması gerektiğini ve birbirleriyle yakından ilişkili bu dört bileşenin birbirlerinden bağımsız olarak değerlendirilmesinin eksik bir bakış olacağını ileri sürmektedir (Glasser, 1999). Örneğin önemli bir iş başvurusu kapsamında kendisine yöneltilen sorulara sözel olarak yanıtta bulunan bir bireyin “konuşma” yoluyla bir davranışta bulunduğu söylenebilir (eylem); fakat konuşma, düşünmeden bağımsız bir davranış değildir. Birey konuşarak davranışta bulunurken, aynı zamanda bireyin zihninde bazı düşünceler oluşmaktadır; birey bazı eski öğrenmelerini yeniden gözünde canlandırmakta, önüne sunulan bazı problemlere etkileyici çözüm yolları geliştirmeye çabalamaktadır (düşünme). Konuşması esnasında zaman zaman zaman heyecanlanmakta, belki de kaygıya kapılmaktadır (hissetme); ses tonu kısılmakta, kalbi giderek daha hızlı biçimde çarpmakta, elleri terlemektedir (fizyoloji). Görüldüğü üzere bireyin hareket ediş şekli yalnız başına bir tek bileşenden oluşmamakta, tüm bileşenler biraya gelerek bir toplam davranış meydana getirmekte, bireyin davranışının açıklanabilmesi bu dört bileşenin bir bütün olarak değerlendirilmesiyle daha anlaşılır hale gelmektedir.

Glasser' a (2005) göre bütün toplam davranışlar insanın kendi seçiminin sonucunda ortaya çıkan davranışlardır; fakat üzerlerinde doğrudan doğruya bir kontrolün olduğu bileşenler eylem ve düşünmedir; hissetme ve fizyoloji, eylem ve düşünme konusunda yapılan seçimler yoluyla dolaylı olarak kontrol edilebilmektedir. Seçim kuramı, insancıl bir kuram olarak insan doğasındaki temel ihtiyaçlara yapmakta olduğu vurguyla beraber; hissetme ve fizyolojinin, eylem ve düşünme konusunda yapılan seçimlerce dolaylı olarak kontrol edilebildiği konusunda yaptığı vurguyla da rasyonel bir yaklaşım olma özelliğini taşımaktadır. Bu yönden Albert Ellis' in akılcı duygusal davranış terapisiyle bazı benzerlikler de taşıyan seçim kuramı (Glasser, 2005), akılcı-duygusal kuram ile birlikte insancıl-rasyonel bir yaklaşım içerisinde değerlendirilmektedir (Nelson-Jones, 1982).

2.2.5. KALİTE DÜNYASI

Seçim kuramında bireyin öznel dünyasına ilişkin fenomenolojik bir vurgu olarak “kalite dünyası” kavramı öne çıkmaktadır. Kalite dünyası, bireyin kendini iyi hissetmesini sağlayan duygulara açılan bir zihinsel imgeler geçididir ve bu zihinsel imgeler gerçekte yaşanmakta olanlardan birey tarafından yaşanması arzu edilenlere doğru uzanan bir ideali yansıtmaktadır. Glasser' a (1999) göre bu kişisel dünyaya kalite dünyası denmesinin nedeni de bireyin gerçek dünyada çok iyi hissetmesini sağlayan nesnelerin ya da olguların en iyi ve en kaliteli imgelerini taşımasıdır.

Hayat boyu oluşturulmaya ve yeniden oluşturulmaya devam eden bireye özgü bu kişisel dünya, zihindeki belirli resimlerden oluşmaktadır ve bu resimler temel ihtiyaçları karşılamının en iyi yollarını göstermektedir (Glasser, 2005). Bu resimlerde anlatılanlar “(a) en çok birlikte olmak istenen kişiler, (b) en çok sahip olmak ya da yapmak istenenler, (c) davranışların çoğunu büyük oranda açıklayan fikirler ya da inanç sistemleri olarak sınıflandırılmaktadır” (Glasser, 2005: 59-60). Kalite dünyasında bahsedilen resimlerden bazıları; “alkolikler için içmeyi çok istedikleri içki”, “devrimciler için nefret ettikleri eski sistemin yerini alacak yeni bir politik düzen”, “dindar insanlar için sonsuza kadar kalacaklarına inandıkları cennetin görüntüsüdür” (Glasser, 2005: 60). Kalite dünyasını bu denli önemli kılan özellik, yaşamı süresince bireyin bu imgelerin peşinden koşmasıdır (Glasser, 1999) ve kalite dünyasındaki

resimler ile bireyin gerçekte yaşadıkları arasındaki tutarlılık, bireyin kendini iyi hissetişinin önemli bir açıklayıcısıdır (Glasser, 2005).

2.2.6. TEMEL İHTİYAÇLAR

Glasser, gerçeklik terapisine ilişkin görüşlerini geliştirdiği ilk yıllarda insanın iki temel ihtiyacının “sevme-sevilme ihtiyacı” ve “kendimizin ve diğerlerinin değerli olduğunu hissetme ihtiyacı” olduğunu ileri sürmüştü (Glasser, 1975: 10); fakat ilerleyen yıllarla beraber bu konudaki görüşlerini değiştirmiştir. Glasser ihtiyaçlara ilişkin vurgunun çok daha güçlü bir biçimde işlendiği seçim kuramında, insanın genetik olarak hücrelerine işlenmiş beş temel ihtiyaçla dünyaya geldiğini ileri sürmektedir. Seçim kuramında fizyolojik kökenli ihtiyaçlardan (hayatta kalma ihtiyacını tanımlayan açlık, susuzluk, barınma, ısınma, güvende olma gibi ihtiyaçları içermektedir) ve psikolojik ihtiyaçlardan (sevgi ve ait olma, güç, özgürlük, eğlence) bir bütün olarak “temel ihtiyaçlar” olarak bahsedilmektedir.

2.2.6.1. Hayatta Kalma İhtiyacı

Hayatta kalma ihtiyacı, “insanın yaşamını sürdürmesi yönünde duyduğu temel fizyolojik ihtiyaçtır ve yiyecek, su, hava, güvenlik, barınma, ısınma, cinsellik gibi temel fizyolojik ihtiyaçlarımızı içermektedir” (Frey ve Wilhite, 2005: 156). Bütün yaşayan varlıklar, hayatta kalmak için mücadele etmektedir ve bu mücadele hayatta kalmanın ötesine geçip güvenliğimizi sağlamayı da içine almaktadır (Glasser, 2005). Bu durumda psikolojik bir ihtiyaç haline gelen güvenlik, “insanın fiziksel veya psikolojik yaralanmalardan uzak olacağına ve gerekli biyolojik ihtiyaçlarını (yiyecek vb.) ve barınma ihtiyacını karşılayabileceğine inanması” olarak tanımlanabilir (Litwack, 2007: 29).

Glasser (2005), evrimsel süreç içerisinde tüm canlıların genetik olarak yaşamlarını sürdürmeye programlanmış olduklarını ve hayatta kalma yönünde duyulan güçlü mücadele arzusunu, en iyi biçimde İspanyolca olan “ganas” kelimesinin yansıttığını düşünmektedir. Bu kelime “sıkı çalışma, pes etmeme arzusu ve hayatta kalmak için ne gerekiyorsa yapma anlamını taşımaktadır” (Glasser, 2005: 43). Bunun yanı sıra insanların şimdiki zamandaki ihtiyaçlarının ötesinde, uzun gelecekteki

ihtiyaçlarının da farkında olmaları, onları yaşamlarını geleceğe taşıyabilecek şekilde yaşamaya yöneltmektedir (Glasser, 2005). Örneğin riske atılmayı daha az tercih etme (Glasser, 2005), geleceği planlama ve yaşamı garanti altına almak için para sahibi olma, umulmadık olaylar karşısında hazırlıklı olma, sağlık durumunu koruma (Yalçın, 2007) gibi davranışların kökeninde de hayatta kalma ihtiyacı bulunmaktadır.

Glasser evrimin basitten karmaşığa doğru giden yapısında olduğu gibi, insan ihtiyaçlarının da evrimsel süreç içerisinde karmaşıklaştığını, yaşayan tüm canlılar için en eski ihtiyaç olan hayatta kalmaya ek olarak, insanın genetik yapısına sevmeye ve ait olma, güç kazanma, özgür olma ve eğlenme ihtiyaçlarının da yerleştiğini ileri sürmektedir (Glasser, 2001a).

2.2.6.2. Sevgi ve Ait Olma İhtiyacı

Bugün hemen bütün canlılar için olduğu gibi, hayatta kalma ihtiyacı tarih öncesi geçmişimizde de yegâne temel ihtiyacımız olmuştur; fakat zaman içinde sevgi besleyenler hayatta kalma adına bir avantaj elde etmişlerdir. Bu avantaj devam ettikçe sevgi ve ait olma ihtiyacı, hayatta kalma ihtiyacından ayrılmaya başlamış ve kendi içinde temel bir ihtiyaç haline gelmiştir (Glasser, 2005).

Sevgi ve ait olma ihtiyacı, “diğer insanlara karşı duyulan bir bağlılığı ve yakınlığı tanımlamaktadır” (Peterson, 2008: 91). Glasser’ a (2005) göre insan, hem sevgi hem de bağlılık arayışı içindeki bir varlık olarak arkadaşlar, aile üyeleri, dostlar gibi özel insanlarla doyurucu ilişkiler içinde olma isteği yaşamaktadır.

Sosyal bir varlık olarak insan, ihtiyaçlarını karşılamak için iyi ilişkiler içinde olmalıdır. Glasser’a göre “yalnız başına bir hayata sahip olmak yaşamın sonu değildir; fakat insan hayatta kalmak için ihtiyacı olan her şeye ne kadar sahip olursa olsun, insanın yaşadığı yalnızlık acı vericidir ve istenilen ve ihtiyaç duyulan insanların yanında olmayışı bireye mutsuzluk yaşatır” (2005: 57). Glasser, birçok insanın ilişkileri kazanmak, sürdürmek ve geliştirmek uğruna uzun süre hoş olmayan durumlar yaşamaya dahi bir itirazı olmadığını, böylece sonunda daha iyi duygular yaşayacağına ve ihtiyaç duyduğu insanlara daha yakın olacağına inandığını ileri sürmekte; hiçbir yakın ilişki

içinde olmayan insanların kendilerini daima yalnız ve mutsuz hissedeceklerini savunmaktadır (Glasser, 2005).

Sevgi ve ait olma ihtiyacı, aynı zamanda karşılanması en zor ihtiyaçtır; çünkü bu ihtiyacımızı karşılayabilmek için karşımızda bizimle işbirliği kurabilecek bir insan olmalıdır (Corey, 2008). Glasser' a (2001b) göre tüm ihtiyaçlarımızı karşılamak için diğer insanlarla iyi ilişkilere sahip olmalıyızdır ve bu da sevgi ve ait olma ihtiyacımızı karşılamamın diğer dört ihtiyacı karşılamak için bir anahtar olduğu anlamına gelmektedir. Bu nedenle seçim kuramına göre danışanların problemlerinin çoğu, yaşamlarındaki önemli insanlardan en az biriyle doyurucu ve başarılı bir ilişki kuramamalarından ya da diğer insanlarla yakınlaşıp onlara bağlanamamalarından kaynaklanmaktadır (Corey, 2008).

Glasser (2005), diğer insanlara karşı hissettiğimiz sevgi ve ait olma duygusunun, bizleri başkalarıyla ilgilenmeye yönlendirmekte olduğunu, bu duygunun tanımadığımız insanlara yardımcı olma amacıyla hayır kurumlarına bağışta bulunma gibi davranışları da kapsadığını ve bizimle ilgisi olmayan kişiler konusundaki duyarlılığın, yalnızca insana özgü bir davranış olduğunu ileri sürmektedir.

2.2.6.3. Güç İhtiyacı

Temel ihtiyaçlar arasında ayrı bir vurguyla betimlenen önemli bir ihtiyaç güç ihtiyacıdır (Glasser, 2001a). Glasser' a (2005) göre hayatta kalma ihtiyacının bir sonucu olarak üstün türlerden olan kimi canlılar sevgi peşindedir; pek çoğu özgürlük ister; en azından küçükken pek çoğu oynar ve öğrendikleri, eğlendikleri görüntüsünü verir. Fakat insan türünün istediği manadaki güç, sadece bizim türümüze özgü bir şeydir. Diğer canlılar tehdit altındayken saldırgan olurlar, cinsel ilişkiye girmek isterler, yiyecek ihtiyacındadırlar; fakat bütün bunlar güçten değil, hayatta kalma güdüsünden kaynaklanır. Örneğin yeterli yiyeceğe sahip olduklarında saldırgan değillerdir. Oysa, “güçten yola çıkan tek tür, biz insanlarızdır” (Glasser, 2005: 50). Glasser' a (2005) göre her şeyimizi güçten yola çıkararak belirleriz: sosyal konumumuz, komşuluklarımız, oturduğumuz konutlar, giyimimiz, notlarımız, kazancımız, servetimiz, güzelliğimiz, arabamız ve güç savaşına dönüştüğünü düşündüğümüz aklımıza gelen her şey.

Kendi başına güç ne olumlu ne de olumsuz bir kavramdır; onu farklı kılan nasıl tanımlandığı, nasıl elde edildiği ve ne şekilde kullanıldığıdır (Glasser, 2005). Nitekim seçim kuramında güç ihtiyacı prestij sahibi olma, başkaları tarafından tanınma, saygı ve itibar görme, konuşabilme ve dinlenilebilme, başarılı olma ve başarılı olarak tanınma, rekabet edebilme, kırılabileceğinden korkmama, özsaygıya sahip olma ve değerli olma ihtiyaçlarını kapsamakta (Yalçın, 2007) ve güç kavramı ağırlıklı olarak bireyin gelişimini, yetkinleşmesini, kendini değerli hissetmesini vurgulayan bir boyutta ele alınmaktadır. Güç kazanmak, hatta bunu başkalarını ezme pahasına yapmak, bazı kişiler için bir hayat tarzıdır; fakat elbette birçok kişi, herkesin iyiliği için çalışarak güç elde etmektedir. Örneğin bir doktor hayat kurtardığında ya da yeni bir tedavi yöntemi geliştirdiğinde kendini güçlü hisseder; ama aynı zamanda bu herkesin yararına da olmuştur (Glasser, 2005). Glasser' a göre "herkes politikacıların ya da kendi paralarını kendileri kazanmış zengin insanların sahip oldukları kadar güç elde etme peşinde değildir; fakat en azından insanların söyleyeceklerimizi dinlemesini isteriz. Eğer kimse bizi dinlemezse, güçsüzlüğün verdiği acıyı yaşarız" (2005: 52).

2.2.6.4. Özgürlük İhtiyacı

Özgürlük ihtiyacı, "bağımsızlık ve özerklik için duyulan ihtiyaçtır; seçimlerde bulunabilme, yaratıcı olma, keşfetme ve bireyin kendini rahatça ifade etme yeteneğidir; rahatça hareket edebilmek için yeterli alana sahip olmaktır ve seçimlerde bulunmayı ve hür iradeyi amaçlarken kısıtlanmamış olmayı hissetmektir" (Frey ve Wilhite, 2005: 157).

Glasser' a göre kendi hayatımıza vermek istediğimiz yön için bir tehdit unsuru olarak kullandıklarında başkalarının gücü bizi endişeye düşürür; tehdit altında olduğumuzu idrak ettiğimizde anda da endişelendiğimiz ilk konu özgürlüğümüzdür (Glasser, 2005). Görüldüğü üzere, seçim kuramı yaklaşımında özgürlük ve güç ihtiyaçları zaman zaman birbiriyle çatışan ihtiyaçlar olarak ele alınmaktadır (Glasser, 2005). Özgürlük ihtiyacı seçim kuramı yaklaşımında, bireyin yaşamında kendisine yöneltilen herhangi bir gücün nesnesi haline dönüşmemesi ve bu güce karşı koyması anlamında bir tampon görevini üstlenmektedir. Bununla birlikte, yaşam içerisinde bireye yönelen gücün kaynağı bireyin dışından gelen bazı yasal ya da sosyal baskılar olabileceği gibi; bu gücün kaynağı bireyin içsel olarak güce ulaşma konusunda duyduğu

yüksek arzu da olabilir. Örneğin bireyin istediği bir konuda güç kazanması ve gücü elinde bulundurmaya isteyişi, üstlendiği sorumlulukların artması anlamına gelebilmekte; sorumlulukların artışı ise bireyin özgürce hareket edebilme imkânını kısıtlayabilmektedir. Özgürlük ihtiyacının gereği olarak bireyin yaşamda çok fazla sorumluluk üstlenmek istemeyişi ise, bireyin güce ulaşma ve sorumluluk sahibi kişi olarak gücü elinde bulundurma arzusundan uzaklaşması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Böylece özgürlük ihtiyacı ve güç ihtiyacı birbiriyle çatışan, aynı zamanda birbirini dengeleyen iki kuvvet haline gelmektedir.

Glasser, insanın özgürlüğünü kaybetmesiyle birlikte yitireceği en önemli özelliğin, yaratıcı seçimlerde bulunma ve yaratıcılığını yapıcı şekilde kullanabilme yeteneğinin olacağını düşünmektedir. Glasser' a (2005) göre kendimizi ifade etmekte özgür olmadığımızı hissederek yaratıcılığımızın engellenmesi bize acı verebilir. İhtiyaçlarımızı başkalarının ihtiyaçlarıyla çatışmayacak şekilde tatmin etme özgürlüğüne ne kadar sahipsek, yaratıcılığımızı hem kendimizin hem de diğerlerinin yararı için o kadar kullanabiliriz.

2.2.6.5. Eğlence İhtiyacı

Glasser'a göre "eğlence, en iyi gülme ile tanımlanır" (2005, s55). Aristoteles' e göre insanı herhangi bir varlık olmaktan çıkartıp insan yapan şey, onun gülebilmeye yeteneğine sahip olmasıdır (Wubbuling, 1988: Akt. Özmen, 2004). Eğlence ihtiyacı oyun oynama, gülebilmeye, yeni şeyler öğrenme, hoş vakit geçirebilme, mizah duygusuna sahip olma ve yaşamdan olumlu yanlar çıkarma gibi olumlu durumları içermektedir (Yalçın, 2007).

Eğlence ihtiyacı aslında doğrudan hayatta kalma ile ilgisi olmayan, fakat daha fazla sevgiyi, gücü ve özgürlüğü nasıl elde edeceğimizle yakından ilgili pek çok şey öğrenmemizi sağlayan bir yeteneğimizdir (Glasser, 2005). Glasser' a (2005) göre insan, başka canlılardan daha fazla ya da daha iyi öğrenenlerin soyundan gelmektedir ve bu öğrenme yeteneği insanlara hayatta kalma adına daha fazla avantaj sağlamıştır. Böylece eğlence, öğrenme yeteneği karşılığında elde edilen evrimsel bir ödül olarak, insanın genetik yapısına yerleşmiştir. İnsanlar hayatlarının her döneminde eğlenebilme

yeteneğine sahiptir ve bu nedenle de insanın öğrenme süreci yaşamı boyunca devam etmektedir.

2.2.6.6. Temel İhtiyaçların Özellikleri

Glasser insan ihtiyaçlarının evrimsel bir süreç içerisinde genetik olarak insan hücrelerine işlendiği görüşüyle, ihtiyaçların evrensel bir doğasının bulunduğunu ileri sürmektedir. Glasser ihtiyaçların doğuştan geldiğini ileri sürmekle aynı zamanda, temel insan ihtiyaçlarının kültürel süreç içerisinde öğrenme yoluyla edinildiği yönündeki görüşten uzaklaşmakta; McDougall, Freud ve Maslow gibi insan ihtiyaçlarının insanın doğumla beraber gelen doğasında bulunduğunu ve ihtiyaçların doğasının bilinçten bağımsız olduğunu ileri süren görüşe yaklaşmaktadır. Glasser temel ihtiyaçların doğasının bilinçten bağımsız olarak insanda bulunduğunu savunmakla birlikte, bu kuramcılardan ayrıldığı çok önemli bir nokta, insanın ihtiyaçların güdümündeki bilinçsiz bir varlık olmadığı yönündeki vurgusudur. İnsan, ihtiyaçlarının farkında olsun ya da olmasın, sergilediği davranışlarla bu ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır ve insanın sergilediği davranışlar insanın kendi seçimlerinin bir sonucudur. Bunun yanı sıra, Glasser' a göre insan ihtiyaçları konusunda kültürel etkilere ya da Erikson' un bahsettiği gibi gelişimsel süreçlere bağlı olarak değişen şey ihtiyacın kendisi değil, ihtiyacın hissedilme düzeyidir. Her kültürden insan, yaşamının tüm gelişimsel dönemlerinde beş temel ihtiyacın gerekliliğini hissetmektedir; fakat hangi temel ihtiyacın hangi düzeyde hissedildiği konusu zamana ve mekâna ilişkin bağlamsal bir farklılaşma gösterebilmektedir. Örneğin Mottern (2008:), insanın sahip olduğu temel ihtiyaçların bir değişim göstermese de ihtiyaçların karşılanma yollarının farklı yaşam olayları karşısında ya da farklı gelişim dönemlerinde farklı kişiler veya durumlar üzerinden gerçekleşebileceğinden bahsetmektedir.

İhtiyaçların evrensel bir doğaya sahip olduğu görüşüyle tanımlanmak istenen, tüm insanların aynı fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlara sahip olduğudur. Bununla birlikte, Murray' ın kişilik-bilim (personoloji) yaklaşımında da benzer şekilde vurguladığı gibi, Glasser' a göre birey açısından ihtiyaçların hissedilen önem düzeyi kendi içinde bir sıralamaya sahiptir ve ihtiyaçlara ilişkin hissedilen bu göreceli önem sıralaması bireyden bireye değişen bir yapıdadır. Örneğin güç ihtiyacı tüm insanlar için evrensel bir ihtiyaç olmakla birlikte, bazı insanlar için bu ihtiyacın karşılanması diğer

dört ihtiyaca göre çok daha önemli bir ihtiyaç olarak algılanabilmektedir. Bu durumda bireyin ihtiyaçlara ilişkin hissettiği göreceli öneme bağlı olarak oluşan ihtiyaç profili, bireyin temel kişilik özelliklerini oluşturmaktadır.

Glasser temel ihtiyaçların birey açısından kendi içinde bir önem sıralamasına sahip olduğuna inanmakla birlikte, insan ihtiyaçlarının öneminin tüm insanlar için ortak ve kararlı bir hiyerarşide sıralandığı görüşüne karşı çıkmaktadır. Örneğin; Maslow' un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramında, insan ihtiyaçları önem düzeyine göre bir sıralamaya koyularak bir ihtiyacın karşılanmasının ancak bir alttaki ihtiyacın karşılanması yoluyla sağlanabileceği ileri sürülmekteyken; Glasser' a göre ihtiyaçlar arasında tüm insanlarca kabul edilen böyle bir üst sıralaması söz konusu değildir. Bahsedilen beş ihtiyacın her biri bir temel ihtiyaçtır ve bu ihtiyaçlardan bir tanesinin eksikliği dahi insanı mutsuzluğa götürebilmektedir.

Temel ihtiyaçların karşılanmasının bireye en önemli katkısı, kendini gerçekleştirme ya da psikolojik iyi olma kuramlarında bahsedildiği gibi bireyin gelişimine, büyümesine ve kendini gerçekleştirmesine yönelik olmaktan ziyade, ihtiyaçların yarattığı gerilimin giderilip, bireyin doyuma ulaşmasına ve kendini mutlu hissetmesine yöneliktir. Glasser olumlu bir ruh sağlığının ancak gerçekçi bir algı çerçevesinde beş temel ihtiyacın karşılanması yoluyla mümkün olacağını ileri sürmekle birlikte; seçim kuramında temel ihtiyaçlara ilişkin özellikle vurgulanan nokta, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin bireyin kendini iyi hissedişine ve mutluluğuna yapacağı katkıdır. Bu açıdan seçim kuramında iyi oluşun önemli bir göstergesi, bireyin kendini ne derece mutlu hissettiğidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Öznel iyi oluş kavramını ilk defa 1960 yılında bir doktora çalışması kapsamında inceleyen Wilson, mutlu insanların sahip oldukları özelliklere ilişkin genel bir sonuç olarak, mutlu insanların “her iki cinsiyetten genç, sağlıklı, iyi eğitilmiş, iyi kazanan, dışadönük, iyimser, kaygısız, dindar, evli, yüksek benlik saygısına, yüksek iş gücüne, mütevazî amaçlara sahip, zeki insanlar” (Wilson, 1967: 294) oldukları çıkarımında bulunmuştur. Wilson’un bu çıkarımı doğrultusunda öznel iyi oluş ile ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerin incelenmesini konu alan bir dizi araştırma akımı yaş, cinsiyet, gelir, eğitim, iş doyumu, sağlık durumu, evlilik, kişilik özellikleri, zekâ, dini inanç, yaşam amaçları ve değerler gibi son derece geniş bir araştırma alanında, Wilson’un bulgularının günümüzdeki geçerliğini sorgulamakta ve bu konuda daha kapsamlı ve daha güvenilir sonuçlara ulaşmayı amaçlamaktadır (Diener, 1984; Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999; Myers ve Diener, 1995).

3.1. ÖZNEL İYİ OLUŞ ARAŞTIRMALARI

Öznel iyi oluş düzeyi ile anlamlı ilişkiler gösterdiği bildirilen ilgili değişkenlere ait son derece geniş bir çalışma alanına yayılmış araştırma bulgularının incelenmesinde, araştırma konusu kapsamında belirli bir sınırlamaya gidilmesi gerekli görülmüş ve ilgili değişkenler bölümünde araştırma sonuçlarının tartışılması noktasında paylaşılmasının görece daha önemli olabileceği düşünülen değişkenlerle ilgili bulgular sunulmuştur.

3.1.1. SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER

Öznel iyi oluş ile ilişkili sosyo-demografik değişkenler başlığı altında yaş, cinsiyet, gelir ve eğitim değişkenlerine ilişkin araştırma bulguları sunulmaktadır.

3.1.1.1. Yaş

Mutluluğun yaş ile olan ilişkisinin gözden geçirildiği çalışmalar incelendiğinde, eski bir sayıltı olarak mutluluğun gençlere özgü bir durum olduğu ve insanların yaşlandıkça kendilerini daha az mutlu hisseder hale gelecekleri yönünde bir çıkarım elde edilmekte (Wilson, 1967); konuyla ilgili daha yakın zamanlarda yapılan incelemeler ise, yaş değişkeni ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin bu denli güçlü bir doğrusallığa sahip olmadığını göstermektedir (Diener, 1984; Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Genç insanların öznel iyi oluş düzeylerinin yüksek oluşu konusunda herhangi bir anlaşmazlık söz konusu olmasa da, bazı araştırma bulguları yaşın öznel iyi oluş düzeyi ile olumsuz yönde bir ilişkiye sahip olduğunu göstermekte (Selim, 2008), bazı araştırma bulguları ise öznel iyi oluşun gençlik yıllarındaki yüksek düzeyinin, orta yaş yıllarında en düşük seviyeye düştüğü ve orta yaşı aşan yıllarda yeniden yükseldiği izlenimini vermektedir (Blanchflower ve Oswald, 2004; Clark ve Oswald, 1994; Clark, Oswald ve Warr, 1996). Clark ve Oswald (1994) İngiltere’ de katılımcıların iyi oluş düzeylerinin Genel Sağlık Anketiyle tarandığı bir örnekleme ilişkin verilerle yapmış oldukları incelemenin sonucunda, doğrudan öznel iyi oluşa ilişkin bir değerlendirme sayılmasa da, iyi oluş ile yaş arasında “U” şeklinde bir ilişki bulunduğu ve mutluluğun ortalama olarak 30’lu yaşların ortasındaki bireylerde en düşük düzeyde olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Blanchflower ve Oswald da (2004) Amerika ve Büyük Britanya ulusal örneklemlerinden 1972 ve 1998 yılları arasında elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirdikleri analizler sonucunda, yaş ile mutluluğun ve yaşam doyumunun “U” şeklinde bir ilişkiye sahip olduğunu, her iki ülkeye ait veriler için de 40 yaş civarında, diğer değişkenler sabitken, mutluluğun en düşük seviyede olduğunu bulmuştur.

Diener ve Suh (1998) ise yaş ve öznel iyi oluşun üç bileşeni (olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım, yaşam doyumu) arasındaki ilişkiyi 40 ülkeye ait uluslar arası bir yetişkin örnekleme üzerinde inceledikleri araştırmalarının sonucunda, yalnızca olumlu duygulanımın yaş ile birlikte düşüş gösterdiği, gençlik yıllarından

ilerleyen yaşlara doğru yaşam doyumunda küçük bir yükselme eğiliminin görüldüğü ve insanların yaşadıkları olumsuz duygulanımın düzeyinin yaş grupları arasında küçük bir değişim gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır. Bir diğer çalışmada Kunzmann, Little ve Smith (2000), Berlin Yaşlanma Çalışması kapsamında 70 ve 103 yaş aralığındaki 516 kişiye ait kesitsel çalışmalarının ve aynı örneklem içinden 203 kişi üzerindeki 4 yıllık bir boylamsal çalışmalarının sonucunda, yaşın olumlu duygulanım ile olumsuz yönde bir ilişki gösterse de, olumsuz duygulanımla anlamlı bir ilişki göstermediği ve yaşın öznel iyi oluş açısından kendi başına anlamlı bir risk faktörü olmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Genel olarak öznel iyi oluş ve yaş değişkeni arasındaki ilişki, gençlerde öznel iyi oluşun yüksek düzeylerde gözleendiği, yaş ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin “U” şeklindeki bir grafiği andırdığı ve öznel iyi oluşun orta yaşlı insanlarda daha düşük düzeylerde seyredildiği, fakat ileri yaşlarla beraber olumlu duygulanım düzeyi üzerinde ortaya çıkan olumsuz etkinin, benzer bir anlamlı güçte olumsuz duygulanım üzerinde gözlenmediği, hatta öznel iyi oluşun bilişsel bileşeni olan yaşam doyumunun yaş ile birlikte az bir miktar da olsa artış gösterme eğiliminde olduğu ve sağlık sorunları gibi etmenler kontrol altına alındığında ileri yaşların öznel iyi oluş açısından bir risk faktörü olmadığı şeklinde özetlenebilir.

3.1.1.2. Cinsiyet

Cinsiyet ve öznel iyi oluş ilişkisiyle ilgili genel bulgular, Wilson’ un (1967) öznel iyi oluş konusunda cinsiyete ilişkin herhangi bir tutarlı farklılaşmanın bulunmadığı yönündeki çıkarımını desteklemekte, bu konuda herhangi bir farklılaşmanın gözlenmesi durumunda dahi, bu durumun çok az bir önemliliğe sahip olduğunu göstermektedir (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999; Myers ve Diener, 1995). Diener ve Diener’in (1995) özellikle üniversite örneklemini için bu genel eğilimi destekleyen bir bulgusu, 31 ülkeden ve 49 farklı üniversiteden 17-25 yaşları arasındaki toplam 13,118 öğrenciden oluşan bir örneklem üzerinde, yaşam doyumunun kadınlar ve erkekler için anlamlı düzeyde bir farklılaşma göstermemesidir. Fakat öznel iyi oluşun bilişsel bileşeni olan yaşam doyumundan ziyade duygulanım boyutu ele alındığında, genel popülasyonda depresyonun kadınlarda daha yaygın olması ve olumsuz duygulanıma ilişkin bildirimlerin kadınlarda daha yüksek olması, öznel iyi oluş

konusunda iki cinsiyet üzerinde gözlenen benzerliğe aykırı bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber kadınlara ilişkin yaşanan bu karmaşanın olası bir açıklaması ise, hem olumlu hem de olumsuz duygulanımın ortalama olarak kadınlarda erkeklerden daha güçlü ve daha sık biçimde yaşanıyor olmasıdır (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999).

Cinsiyet değişkeni ve öznel iyi oluş düzeyi ilişkisiyle ilgili olarak ülkemizdeki üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmalarda da yurtdışı alan yazınla tutarlı bulgular elde edilmektedir ve cinsiyet değişkeninin öznel iyi oluş düzeyi üzerinde yarattığı etkinin anlamlı olmadığı (Tuzgöl-Dost,2006); üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş düzeyinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılaşma göstermesi durumunda dahi, bu anlamlılığın çok küçük bir farklılığı tanımladığı görülmektedir (Cenkseven ve Akbaş, 2007). Ülkemizde 15 yaş ve üzerindeki yetişkinleri de kapsayan geniş bir örneklemden elde edilen bulgular ise, kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin yaşam doyumu ve mutluluk düzeylerinin anlamlı olarak daha düşük olduğunu göstermektedir (Selim, 2008).

Özetle, öznel iyi oluş konusunda cinsiyete özgü farklılaşmalarla ilgili olarak elde edilen genel izlenim, her ne kadar depresyon gibi olumsuz duygu durumlarının kadınlar tarafından daha sık olarak yaşanıyor olduğuna ya da yetişkin örneklemini üzerinden elde edilen bazı çalışmalarda erkeklerin yaşam doyumu ve mutluluk düzeylerinin daha düşük olduğuna ilişkin bazı araştırma bulguları bulunsa da, öznel iyi oluş konusunda cinsiyete özgü tutarlı bir farklılaşmanın bulunmadığı, bazı araştırma bulgularında kadın ve erkeklerin öznel iyi oluş düzeylerinde cinsiyete özgü bir farklılaşmanın bulunması durumunda dahi, bu durumun çok küçük bir farklılığı tanımladığı yönündedir.

3.1.1.3. Eğitim

Witter, Okun, Stock ve Haring (1984) eğitim ve öznel iyi oluş ilişkisi ile ilgili araştırma bulgularını bir araya getirerek yürüttükleri meta-analiz çalışmasında, 1980 yılı öncesine kadar yayımlanmış toplam 556 bilimsel çalışmayı incelemiştir. Yapmış oldukları analizlerin sonucunda, eğitimin yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleriyle olumlu yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğunu, fakat bu ilişkinin varyansı ancak %1-3 düzeyinde açıkladığını bulmuşlardır. Bu ilişki erkeklere oranla kadınlarda ve gençlere

oranla yaşlılarda daha güçlü görünmektedir. Aynı çalışma, elli yıllık bir zaman dilimi süresince eğitim ve öznel iyi oluş ilişkisinin anlamlı bir değişiklik göstermediğini bildirmektedir.

Ross ve Willigen (1997) ise, 1990 ve 1995 yıllarında elde edilen veriler aracılığıyla iki farklı ulusal örneklem üzerinde yürüttükleri araştırmalarında, eğitim düzeyi ve öznel yaşam kalitesi ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda eğitim düzeyi yüksek bireylerin depresyon, anksiyete ve öfke gibi duygusal ve ağrı, ıstırap, kırgınlık gibi fiziksel acılara daha az sahip olduğunu bulmuşlardır. Buna paralel olarak eğitim düzeyi düşük insanların zevk, umut, mutluluk, fiziksel olarak formda olma, enerjik olma düzeyleri düşük seviyelerde bulunmuştur. Araştırmanın bir diğer önemli sonucu eğitim düzeyinin üzüntüyü, yüksek kişisel kontrolle de ilişkili olarak, ücretli bir işe sahip olma, işten uzaklaştırılmama, ekonomik kaynaklara sahip olma gibi yollarla aşağı düzeylere düşürdüğüdür. Witter, Okun, Stock ve Haring'in (1984) araştırmalarında da mesleki statünün kontrol altında tutulması durumunda, eğitim ve öznel iyi oluş ilişkisinin anlamlı düzeyde daha düşük korelasyon gösterdiği bulunmuştur. Bu da eğitim düzeyi ve öznel iyi oluş ilişkisinin, özellikle eğitimin gelir ya da mesleki statü üzerine yaptığı dolaylı etki aracılığıyla kendini gösterdiği izlenimini uyandırmaktadır. Bunun yanında, Clark ve Oswald (1994) işsizliğin iyi oluş üzerindeki olumsuz etkilerinin özellikle otuzlu yaşlardaki genç insanlarda ve eğitim düzeyi yüksek insanlarda daha yüksek düzeyde görüldüğünü belirtmektedir. Bu da yükselen eğitim düzeyine paralel olarak yükselen beklentilerin karşılanamaması durumunda, eğitimin öznel iyi oluş üzerinde olumsuz yönde bir etkisinin bulunmasının da söz konusu olabileceğini akla getirmektedir.

3.1.1.4. Gelir

Gelir düzeyi ve öznel iyi oluş ilişkisiyle ilgili geçmişten bu güne elde edilen bulgulara dayanarak ileri sürülen genel bir sonuç, gelir düzeyinin, maddi varlığın ya da diğer bir deyişle zenginliğin, öznel iyi oluşun önemli bir yordayıcısı olduğudur (Adelmann, 1987; Biswas-Diener ve Diener, 2001; Blanchflower, 2001; Blanchflower ve Oswald, 2004; Cenkseven ve Akbaş, 2007; Islam, Wills-Herrera ve Hamilton, 2009; Selim, 2008; Tuzgöl-Dost, 2006). Fakat gelir düzeyi ve öznel iyi oluş arasındaki ilişki daha kapsamlı ve daha derinlemesine bir şekilde incelendiğinde, bu ilişkinin her

durumda güçlü bir doğrusallıkta olmadığı ve gelir düzeyi ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin güçlendiği ve zayıfladığı bazı farklı durumların bulunduğu görülmektedir.

Ülkeler arası yapılan karşılaştırmalarda, ülkelerin zenginlik düzeyleri ile sahip oldukları öznel iyi oluş ortalamaları arasında olumlu yönde ve yüksek korelasyonlar gözlenmekte, maddi refah seviyesinin yüksek olduğu ülkelerde yaşayan insanlara ait öznel iyi oluş ortalamaları, yoksul ülkelerle karşılaştırıldığında anlamlı olarak daha yüksek düzeylerde seyretmektedir (Diener ve Biswas-Diener, 2002). Buna karşın, zengin ve yoksul ülkelere ilişkin yapılan karşılaştırmalarda elde edilen gelir ve öznel iyi oluş arasındaki güçlü ilişki, aynı ülke yurttaşları arasında yapılan karşılaştırmalarda genellikle daha düşük korelasyonlar göstermektedir. Aynı ülke yurttaşları arasında gelir düzeyine dayalı bir öznel iyi oluş karşılaştırmasının anlamlı sonuçlar gösterdiği ülkeler, maddi refah seviyesinin oldukça düşük olduğu yoksul ülkelerdir (Biswas-Diener ve Diener, 2001; Diener ve Biswas-Diener, 2002; Diener ve Diener, 1995).

Bu bulgulara dayanarak ileri sürülebilecek önemli bir çıkarım, gelirin öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin özellikle temel fizyolojik ihtiyaçların karşılanması noktasında oldukça güçlü olduğudur. Gelir düzeyinin yüksek oluşu her durumda öznel iyi oluşu yükseltmese de, yiyecek, barınma, ısınma gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması noktasında yoksulluk, öznel iyi oluş üzerinde olumsuz yönde güçlü bir etkiye sahiptir. Diğer bir deyişle, temel ihtiyaçların karşılanamaması noktasında yoksulluk ile mutsuzluk arasındaki ilişki, zenginlik ile mutluluk arasındaki ilişkiden daha güçlü gibi görünmektedir. Clark ve Oswald da (1994) İngiltere’de işsizliğin iyi oluş üzerindeki etkilerini inceledikleri araştırmanın sonucunda, işsiz insanların bir işe sahip olanlarla karşılaştırıldığında neredeyse iki kat fazla ruhsal acı yaşadıklarını bulmuştur. Diener ve Biswas-Diener (2002) ise, zenginlerle karşılaştırıldığında yoksul bireylerin olumsuz bir duygulanım dengesine sahip olma olasılıklarının neredeyse üç kat daha yüksek olduğunu, zenginliğin her durumda daha yüksek bir mutluluk getirmediğini kabul etmekle beraber, daha yüksek gelirin en azından mutsuzluk yaşama riskini ciddi bir biçimde düşürdüğünü bildirmektedir.

Diener, Diener ve Diener (1995) ise bu çıkarımın bir adım ilerisinde bir sorgulamayla, temel ihtiyaçların karşılanmasının ardından da gelirin öznel iyi oluşla korelasyon gösterip göstermeyeceğini araştırmış ve temel ihtiyaçlar doyumunun kontrol

altına alınması durumunda, korelasyonun düşmesine rağmen, gelir ile öznel iyi oluş ilişkisinin anlamlı düzeyde devam ettiğini bulmuştur. Diğer bir deyişle, bireyin maddi refah seviyesi yükseldikçe, gelir düzeyinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi azalmakla beraber, bu etki yok olmamaktadır.

Gelir düzeyi ve öznel iyi oluş ilişkisi boylamsal bir düzlemde ele alındığında, gelir düzeyindeki değişimin öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin ne olacağı sorusunu hem toplumsal hem de bireysel bağlamda inceleyen araştırmalar, gelir düzeyindeki artışın öznel iyi oluş üzerinde anlamlı ve tutarlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşmaktadırlar (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Son birkaç on yıl içerisinde ülke ekonomilerinde gözlenen gelişmelerin, ülke yurttaşlarının öznel iyi oluş ortalamalarına olan etkisini inceleyen araştırmalar, olumlu ve anlamlı bir korelasyona işaret eden sonuçlar göstermemekte ve araştırma sonuçları ekonomik gelişmenin topluma mutluluk getirmeye yetmeyeceği görüşünü desteklemektedir (Blanchflower ve Oswald, 2004; Diener ve Biswas-Diener, 2002; Diener, Diener ve Diener, 1995). Gelir düzeyindeki değişimin öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin bireysel bağlamda gözlendiği bir araştırmada da Brickman, Coates ve Janoff-Bulman (1978), piyango talihlileriyle ve talihlilerle aynı yerleşim bölgesinde ikamet eden insanlardan oluşan bir kontrol grubuyla yürütülen görüşmelerin sonucunda, piyango talihlilerinin her ne kadar piyango kazanmış olmakla ilgili kendilerini çok iyi hissediyor olsalar da, kontrol grubuyla karşılaştırıldığında, çeşitli sıradan olaylardan daha az keyif aldıklarını ve genel olarak kontrol grubundan daha mutlu olmadıklarını bulmuştur.

Gelir düzeyi ve öznel iyi oluş ilişkisi konusunda diğer bir önemli nokta, gelir düzeyine ilişkin bireyin algısının öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin, gelir ile ilgili objektif ekonomik kriterlere göre yapılan değerlendirmelerden daha güçlü olduğudur. Araştırma sonuçları objektif gelir düzeyinin, gelir doyumu ile anlamlı bir korelasyon göstermediğini (Biswas-Diener ve Diener, 2001), mutluluğun yordanmasında gelirin önemli bir etken olmakla beraber, bireylerin toplumdaki konularına ilişkin kendilerini nasıl algıladıklarının ve sosyal statülerine ilişkin subjektif ölçütlerin, objektif ölçütlerden daha güçlü görüldüğünü (İslam, Wills-Herrera ve Hamilton, 2009), gelire ilişkin göreceli algının, öznel iyi oluş üzerinde kendine has bir öneme sahip olduğunu bildirmektedir (Blanchflower ve Oswald, 2004).

Öznel iyi oluş ve gelir ilişkisini inceleyen araştırma sonuçları genel olarak incelendiğinde, ülkeler arası yapılan karşılaştırmalarda, ülkelerin zenginlik düzeyleri ile sahip oldukları öznel iyi oluş ortalamaları arasındaki olumlu yönde ve yüksek bir korelasyon bulunduğu; buna karşın aynı ülke yurttaşları arasında yapılan karşılaştırmalarda gelir ve öznel iyi oluş ilişkisinin genellikle daha düşük korelasyonlar gösterdiği; gelirin öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin özellikle temel fizyolojik ihtiyaçların karşılanması noktasında oldukça güçlü olduğu; zenginliğin her durumda daha yüksek bir mutluluk getirmediğini kabul etmekle beraber, daha yüksek gelirin en azından mutsuzluk yaşama riskini ciddi bir biçimde düşürdüğü; ülkelerin ya da bireylerin gelir düzeyindeki artışın öznel iyi oluş üzerinde anlamlı ve tutarlı bir etkiye sahip olmadığı; gelir düzeyi ve öznel iyi oluş ilişkisinde, gelir düzeyine ilişkin subjektif algının etkisinin, objektif ekonomik kriterlere göre yapılan değerlendirmelerden daha güçlü olduğu söylenebilir.

3.1.2. MADDİ DEĞERLER

Bireylerin yaşamda sahip oldukları değerlerin öznel iyi oluş üzerindeki etkisini konu alan aşağıdaki araştırma sonuçlarında gözlenen genel bir izlenim, bireylerin yaşamlarında önem atfettikleri değerlerin para, mal varlığı, zenginlik gibi maddi değerler ile yakın sosyal ilişkiler, aile değerleri, dini değerler gibi sosyal nitelikteki değerler olarak genel iki sınıflama altında incelenmekte olduğudur. Yine aşağıda bahsedilen araştırmaların sonucunda tutarlı bir biçimde tekrar eden bir bulgu, maddi değerlere atfedilen önemin öznel iyi oluşla olumsuz yönde bir ilişkiye sahip olduğudur.

Burroughs ve Rindfleisch (2002) maddi değerlere atfedilen önem ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi maddi ve sosyal değerler üzerinden inceledikleri araştırmalarında, öncelikle maddi değerlere atfedilen önem ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi inceleyen 19 çalışmanın bulgularını bir tablo halinde kısaca gözden geçirmekte ve tutarlı bir sonuç olarak maddi değerlere atfedilen önemin hem yaşam doyumuyla hem de mutlulukla olumsuz yönde, depresyon ve nevrozizm gibi olumsuz duygulanım durumlarıyla ise olumlu yönde ilişkili olduğunu belirtmektedir. 373 yetişkine ilişkin bir tarama çalışmasını ve de 120 üniversite öğrencisiyle yürüttükleri bir deneysel çalışmayı içeren kendi araştırmalarında ise, maddi değerlere atfedilen önemin sosyal nitelikteki değerlerle olumsuz yönde ilişkili olduğunu ve maddi değerlere atfedilen önemin yüksek

düzyeyde sosyal nitelikte değerlere sahip bireyler üzerindeki artan çatışma ve stresle ilişkili olduğunu; yüksek düzeyde sosyal nitelikte değerlere sahip insanlarda, bu gerilimin maddi değerlere atfedilen önem ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiye dolaylı etkide bulunduğunu bulmuşlardır.

Benzer şekilde Diener ve Oishi (2000) de 41 ülkeden 7 bin üniversite öğrencisi üzerinde maddi amaç ve maddi değerlerin öznel iyi oluş ile ilişkisini inceledikleri araştırmanın sonucunda, paraya yüksek bir önem atfetmenin yaşam doyumuyla olumsuz yönde ilişkili olduğunu, buna karşın aşka yüksek bir değer atfedenlerin yaşamlarından daha fazla doyum aldıklarını bulmuştur. Aynı çalışmada gelir değişkeni kontrol altına alındığında, ülkelerde paraya atfedilen ortalama değerin, bu toplumdaki yaşam doyumunu ortalamasıyla -.53 düzeyinde korelasyon gösterdiği bildirilmektedir.

Genel bulguları destekleyen diğer bir çalışmada Roberts ve Clement (2007), 18 ile 65 ve üzeri yaş grubundaki 402 katılımcı üzerinde maddi değerlere atfedilen önem ve yaşam kalitesi doyumunu arasındaki ilişkiyi incelemişler ve maddi değerlere atfedilen önem ile yaşam kalitesi doyumunun olumsuz yönde ilişkili olduğunu, ayrıca maddi değerlere atfedilen önemin ve mutluluğun tutarlı biçimde olumsuz bir korelasyon gösterdiğini bulmuştur.

Maddi kaynaklar ile öznel iyi oluşun en azından bilişsel boyutu arasında olumlu yönde bir ilişkinin bulunabileceğini işaret eden bir bulgu olarak, Diener ve Fujita (1995) para ve maddi mal varlığı gibi sosyal olmayan dışsal kaynakların yaşam doyumuyla ortalama düzeyde bir korelasyon gösterdiğini bildirmektedir. Fakat yine aynı araştırma sonucunda, para ve maddi mal varlığı gibi sosyal olmayan dışsal kaynakların, olumlu ve olumsuz duygulanım dengesine bağlı olarak şekillenen duygusal iyi oluş (emotional well being) üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur.

3.1.3. DİN

Çeşitli ülkelerdeki farklı örneklemelere dayanan birçok çalışma yaş, gelir ve medeni durum gibi sosyo-demografik değişkenlerin kontrol altında tutulması durumunda dahi, din ile ilişkili düşünsel, duygusal ve davranışsal boyutların öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcıları olduğu bulgusunu tekrarlamaktadır. Dini inanç ile ilgili

elde edilen bulguların açıklanması konusunda dinin insanlara hem psikolojik hem de sosyal faydalar sağlayabildiği konusu üzerinde durulmaktadır. Önemli yaşam krizlerindeki destekleyici etkisi, günlük yaşama ilişkin yarattığı anlam duygusu ve sosyal bağların gelişmesine yaptığı katkı gibi örnekler bu faydalar arasında sayılabilir. Bununla birlikte, yaygın dini inancın Hıristiyanlık olduğu Batı alan yazımına ilişkin elde edilen genel izlenimin tutarlılığının, diğer dini inançların (Budizm, Musevilik, İslam, vb.) da yaygın olduğu kültürleri kapsayan daha fazla araştırmayla karşılaştırılmasının gerekliliği söz konusudur (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999).

Batı alan yazımıyla tutarlı bir bulgu olarak, ülkemizdeki üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen araştırmanın sonucunda da dini inanca sahip öğrencilerin (bu dini inanç güçlü olsun ya da olmasın veya yaşamlarında önemli bir yere sahip olsun ya da olmasın) öznel iyi oluş düzeyinin, herhangi bir dini inanca sahip olmayan öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tuzgöl-Dost, 2006). Selim de (2008) ülkemiz örneklemini üzerinde yaşam doyumu ve mutluluk düzeyini incelediği araştırmasında, dini inancın yaşam doyumu ve mutluluk düzeyi üzerindeki olumlu etkisinden bahsetmektedir.

3.1.4. EVLİLİK

Sevgi duygusunun, yakın ilişki ihtiyacının ve yakın sosyal desteğin önemli bir kaynağı olarak düşünülebilecek evliliğin, öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki olumlu etkisi, araştırma sonuçlarında tutarlı biçimde tekrar eden bir bulgu olarak kendini ortaya koymakta, evli olmayanlarla karşılaştırıldığında evli insanların anlamlı olarak daha yüksek düzeyde iyi oluşa (Blanchflower ve Oswald, 2004), daha yüksek yaşam doyumu ve mutluluğa (Selim, 2008) ve en düşük düzeyde ruhsal acıya sahip oldukları (Clark ve Oswald, 1994) görülmektedir. Öznel iyi oluş ve evlilik ilişkisini inceleyen araştırmaların gözden geçirildiği çalışmalarda da, evlilik ve aile doyumundan bir çok çalışmada yaşam doyumunun en güçlü yordayıcılarından biri olarak bahsedildiği görülmektedir (Diener, 1984). Buna göre evli insanların, hiç evlenmemiş, boşanmış, ayrılmış ya da dul kalmış insanlara göre daha yüksek düzeyde öznel iyi oluşa sahip oldukları; yaş ve gelir gibi değişkenler kontrol altına alındıktan sonra dahi, evliliğin öznel iyi oluş ile anlamlı korelasyonlar göstermeye devam ettiği bildirilmektedir (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999).

3.1.5. KÜLTÜR

Öznel iyi oluşa ilişkin merak edilen bir diğer araştırma konusu, kültürlerin bireycilik ve toplulukçuluk boyutunda ayrıştırılması noktasında, kültürler arasındaki öznel iyi oluş düzeyleri arasında da bir farklılaşmanın yaşanıp yaşanmayacağıdır. Diener, Diener ve Diener (1995) 55 değişik ülkeden 100,000'den fazla yanıtlayıcının katıldığı temsil gücü oldukça geniş bir örneklem üzerinde yürütülen araştırmanın sonucunda, bireyciliğin ve de insan haklarına verilen değerlerin öznel iyi oluş ile güçlü ve tutarlı bir ilişkiye sahip olduğunu bulmuştur. Yapılan analizlere göre bireycilik, diğer değişkenler kontrol altına alındığında dahi öznel iyi oluşun çok güçlü bir yordayıcısı olmaya devam etmektedir. Diener, Diener ve Diener (1995), bu durumun olası bir nedenini bireyci toplumların kendi yaşam yönlerini seçebilmek için daha fazla özgürlüğe sahip bireylerden oluşması olarak görmekte; diğer bir ilişkili neden olarak da bireyci toplumlardaki bireylerin başarıyı kendilerine atfetmeye daha meyilli olmalarını göstermektedir. Bunun yanı sıra bireyci insanların, her ne kadar üzüntülü zamanlarında daha zayıf bir sosyal bağa sahip olsalar da, kendilerini hoşnut hissettikleri zamanlarda bireysel amaçlarını izlemek için daha fazla özgürlüğe sahip olduklarını düşünmekte, son tahlilde bir özerklik duygusu hissetmenin, öznel iyi oluşa ulaşmak için önemli olabileceğini vurgulamaktadır.

Bununla birlikte, toplulukçu kültürlerde öznel iyi oluşun, toplulukçu bağ ve değerlere sahip olmakla ilişkili olabileceği gerçeği gözden uzak tutulmamalıdır. Bu açıdan bakıldığında toplulukçu kültürdeki bireyler, öznel iyi oluşlarını bireyci kültür bireyelerine göre farklı ölçütlere dayandırıyor olabilirler. Örneğin bireyci kültürlerde öznel iyi oluşun anlamı neşeli ve haz veren duygulara sahip olabilmeyi tanımlarken; toplulukçu kültürlerde mutluluğun tarifinin sabır, erdem ve huzur gibi değerler üzerinden yapılabilmesi durumu söz konusu olabilir.

3.1.6. KİŞİLİK

Yaş, eğitim, gelir gibi sosyo-demografik değişkenlerle karşılaştırıldığında, insana ilişkin içsel ve psikolojik bir yapı olarak ortaya çıkan kişilik özelliklerinin incelenmesi, öznel iyi oluş alan yazınında önemli bir yer tutan diğer bir araştırma

konusudur. Bu araştırmalarda özellikle öne çıkan iki önemli kişilik özelliğinin ise nevroizm ve dışadönüklük olduğu görölmektedir.

Magnus, Diener, Fujita ve Pavot (1993) 83 üniversite öğrencisi üzerinde kişilik ve yaşam olayları arasındaki nedensel ilişkiyi inceledikleri dört yıllık bir boylamsal araştırmanın sonucunda, dışadönüklüğün insanları daha olumlu objektif yaşam olayları yaşamaya, nevroizmin ise insanları daha olumsuz objektif yaşam olayları yaşamaya yatkınlaştırdığını bulmuşlardır. Bulgular öznel iyi oluş üzerinde yaşam olaylarının kişilikten bağımsız bir etki kaynağı olarak görölemeyeceğini göstermektedir.

DeNeve ve Cooper (1998), 197 bağımsız örnekleme dayanan meta analiz çalışmalarında 137 ayrı kişilik yapısının öznel iyi oluş ile olan korelasyonunu incelemişlerdir. Analizlerin sonucunda kişilik, yaşam doyumunun ve olumlu duygulanımın eşit düzeyde yordayıcısıyken, olumsuz duygulanımın anlamlı olarak daha az güçlü bir yordayıcısı olarak kendini göstermektedir. Kişilik özelliklerinin büyük beşli doğrultusunda gruplanmaları durumunda nevroizm, yaşam doyumunun, mutluluğun ve olumsuz duygulanımın en güçlü yordayıcısıdır. Kişiliğin dışadönüklük ve uyumluluk boyutu ise olumlu duygulanımın eşit düzeyde yordayıcılarıdır.

Schimmack, Schupp ve Wagner (2008) Alman Sosyo-Ekonomik Panel Çalışması kapsamında ulusal temsile yakın özellikteki bir örnekleme üzerinde yürüttükleri araştırmalarında, çevrenin ve kişiliğin, öznel iyi oluşun duygusal ve bilişsel bileşenleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, kişiliğin nevroizm boyutu, bilişsel iyi oluşa oranla duygusal iyi oluşun daha güçlü bir yordayıcısıdır. Regresyon analizi sonuçlarına göre ise, büyük beşli kişilik özelliklerinden yalnızca nevroizm ve dışadönüklük, duygusal iyi oluşun yordayıcısı olarak modele önemli bir anlamlı katkıda bulunmaktadır ve dışadönüklüğe oranla nevroizm duygusal iyi oluşun daha güçlü bir yordayıcısıdır.

Yetişkin örneklemeyle birebir örtüşen bir bulgu Cenkseven ve Akbaş (2007) tarafından üniversite öğrencilerinden oluşan örnekleme üzerinde de tekrarlanmıştır. Buna göre hem nevroizmin hem de dışadönüklüğün üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyi üzerinde güçlü bir etkisi bulunmaktadır ve dışadönüklüğe oranla nevroizm öznel iyi oluşun daha güçlü bir yordayıcısıdır. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre

kişiliğin nevrozizm boyutu öznel iyi oluş puanlarında gözlenen toplam varyansın %29' unu; kişiliğin dışadönüklük boyutu öznel iyi oluş puanlarında gözlenen toplam varyansın %11,9' unu açıklamaktadır.

Öznel iyi oluş ve kişilik ilişkisinin incelendiği araştırma sonuçlarında tekrarlanan tutarlı bir genel bulgu, kişiliğin büyük beşli sınıflamasının öznel iyi oluş ile ilişkili iki önemli kişilik boyutunun nevrozizm ve dışadönüklük olduğu; dışadönüklüğe oranla nevrozizmin öznel iyi oluş üzerinde daha güçlü bir etkisinin bulunduğu ve kişiliğin dışadönüklük boyutunun özellikle olumlu duygulanımın, kişiliğin nevrozizm boyutunun ise özellikle olumsuz duygulanımın anlamlı yordayıcıları olduğudur.

Öznel iyi oluş konusunda geçmiş yıllardan bu yana sayısız araştırmanın ilgi konusu olan birçok sosyo-demografik değişkenin öznel iyi oluş düzeyi üzerinde yapmış olduğu etki anlamlı olmakla birlikte; yine de psikolojik değişkenlerin, öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki etkileri bakımından daha güçlü yordayıcılar olarak öne çıktıkları görülmektedir. Örneğin üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş düzeyinin yordayıcılarının incelendiği bir araştırmada kişiliğin nevrozizm boyutunun açıklanan toplam varyansa katkısı %29, dışadönük boyutunun açıklanan toplam varyansa katkısı %11.9 iken; öznel iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olan sosyo-ekonomik statünün açıklanan toplam varyansa katkısı ancak %1.3 düzeyindedir (Cenkseven ve Akbaş, 2007). Bu ve benzeri araştırma bulguları, bundan böyle öznel iyi oluş düzeyinin önemli yordayıcıları olarak sosyo-demografik değişkenlerin değil, psikolojik değişkenlerin ve insanlara ilişkin içsel süreçlerin incelenmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, tez çalışması kapsamında öznel iyi oluş düzeyinin anlamlı yordayıcıları olabileceği düşünülen temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin incelenmesi, öznel iyi oluş konusunda insana ilişkin içsel ve psikolojik değişkenlerin araştırılmasının önemini vurgulayan araştırmacılar için de ilgi çekici ve merak uyandırıcı bir konu olma niteliği taşıyabilir.

3.2. TEMEL İHTİYAÇLAR VE ÖZNEL İYİ OLUŞ İLİŞKİSİ

Glasser' in seçim kuramı çerçevesinde temel ihtiyaçlara ilişkin ileri sürdüğü varsayımların geçerliğinin ölçüme dayanan gözlemler yoluyla test edilmeye çalışılması birçok araştırmacının ilgi alanına girmiş bir konu olmakla birlikte, bu konuda yürütülen görgül çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu durumun en önemli nedeni, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin ölçümü konusunda, temel ihtiyaçları yeterince ayrışık alt boyutlar halinde değerlendirebilen ve temel ihtiyaçların karşılanma düzeyini grafiksel ölçümlerin dışında, psikometrik açıdan kabul edilebilir geçerliğe ve güvenilirliğe sahip olarak ölçmeyi amaçlayan yeterli sayıda ölçme aracının geliştirilememiş olmasıdır.

Temel ihtiyaçların ölçümü konusunda yaşanan bu sıkıntıya paralel olarak, seçim kuramı alan yazınında temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki etkisini konu alan herhangi bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Bu nedenle de araştırma konusu kapsamında temel ihtiyaçlar ve öznel iyi oluş ilişkisinin incelenmesinin, seçim kuramında bahsedilen ihtiyaçlara yakın diğer bazı psikolojik ihtiyaçlara ilişkin algılanan doyumun ve temel ihtiyaçlarla ilişkili olduğu düşünülen diğer bazı değişkenlerin öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki etkilerini inceleyen araştırma bulgularının üzerinden yürütülmesi yoluna başvurulmuştur.

Bu bağlamda, örneğin hayatta kalma ihtiyacının temel fizyolojik ihtiyaçların sorunsuzca karşılanabilmesini tanımladığı ve üniversite yaşamında barınma, beslenme, sağlığını koruma gibi temel fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasının da ancak yeterli ekonomik geçim kaynaklarına sahip olmakla mümkün olabileceği düşünüldüğünde, hayatta kalma ihtiyacı ve öznel iyi oluş ilişkisinin incelenmesinde, ekonomik doyumun hayatta kalma ihtiyacının bir gösterge değişkeni olarak kabul edilebileceği varsayılmaktadır. Benzer şekilde, öz-belirleme kuramı çerçevesinde bireyin sosyal çevresine yönelik hissettiği bir ilgiyi ve aidiyet duygusunu tanımlayan ilişkili olma ihtiyacının ve de arkadaş ve aile ilişkilerinden algılanan doyum gibi değişkenlerin, sevgi ve ait olma ihtiyacının bir gösterge değişkeni olarak kabul edilebileceği varsayılmaktadır. Öz-belirleme kuramı çerçevesinde bireyin çevresini etkileme isteğini, amaçladığı sonuçlara ulaşmada kendini başarılı hissetmesini tanımlayan yeterlik ihtiyacının ve de benlik saygısı, öğrenilmiş güçlülük gibi değişkenlerin de, güç

ihtiyacının bir gösterge değişkeni olarak kabul edilebileceği varsayılmaktadır. Yine öz-belirleme kuramı çerçevesinde bireyin kendi eylemlerinin başlatıcısı olmasını ve davranışta bulunma konusunda bir iradeye sahip olmasını tanımlayan özerklik ihtiyacının, özgürlük ihtiyacının bir gösterge değişkeni olarak kabul edilebileceği varsayılmaktadır. Eğlence ihtiyacının öznel iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi noktasında da mizah ve boş zaman etkinlikleri gibi değişkenlerin birer gösterge değişkeni olarak kabul edilebileceği varsayılmaktadır.

Temel ihtiyaçlar ve öznel iyi oluş ilişkisi çerçevesinde ele alınan araştırma bulguları her ne kadar dolaylı ilişkiler üzerinden yürütülüyor olsa da, bu konuda daha önce yürütülen herhangi bir çalışmanın bulunmadığı düşünüldüğünde, araştırma sonucunda elde edilecek bulguların yorumlanması konusunda bu dolaylı ilişkilerden elde edilecek katkının anlamlı olacağı düşünülmektedir. İlgili araştırma bulgularının çok çeşitli ve değişik kapsamları içermesi karşısında, bulguların sunum sırasına konulmasında başvurulacak belirgin bir ölçütün varlığından söz etmek zordur. Yine de sunum sırasında öncelikle yaşamda sahip olunan bazı maddi, sosyal ve kültürel kaynakları ve yaşamın değişik boyutlarından algılanan doyum düzeylerini bir arada inceleyen araştırmalara, devamında da bazı ilişkili psikolojik değişkenlerle ve çeşitli psikolojik ihtiyaçlarla ilgili araştırmalara yer verilmeye çalışılmıştır.

Diener ve Diener (1995) 31 ülkeden ve 49 farklı üniversiteden 17-25 yaşları arasındaki toplam 13,118 üniversite öğrencisinden benlik saygısı, yaşam doyumunu ve farklı boyutlara ait doyum ölçekleriyle (arkadaş doyumunu, aile doyumunu ve ekonomik doyum) elde ettiği veriler aracılığıyla, gelir düzeyini ve bireyciliği içeren toplumsal boyutlarla ilişkili bağların gücü üzerinde kültürler arası değişikliklerin etkisini incelemiştir. Araştırma kapsamında elde edilen önemli bir bulgu, öznel iyi oluşun bilişsel bileşeni olan yaşam doyumunun tüm örneklem için benlik saygısı, arkadaş doyumunu, aile doyumunu ve ekonomik doyum ile orta düzeyde bir korelasyon göstermekte olduğudur. Bununla birlikte, yaşam doyumunun benlik saygısı ve arkadaş doyumunu ile olan ilişkisi, bireyci kültürlerde daha güçlü biçimde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ekonomik doyum, daha yoksul ülkelerde yaşam doyumuyla daha güçlü bir korelasyona sahiptir. Üniversite öğrencilerinin yaşamın çeşitli boyutlarından hangi düzeyde doyum algılamakta olduklarıyla ilgili olarak da, ekonomik doyumun dışında, yanıtlayıcıların büyük çoğunluğunun tüm boyutlar için olumlu düzeylerde doyum bildirmekte oldukları

görülmektedir. Doyumun en yüksek düzeyleri arkadaşlar ve aile boyutundadır. Tüm yanıtlayıcılar için yaşam doyumunu düzeyleri kadınlar ve erkekler için anlamlı düzeyde bir farklılaşma göstermemektedir. Diğer dört değişken için anlamlı bir farklılaşma bulunsa bile, bu yalnızca küçük bir düzeydedir.

Diener ve Fujita (1995) üniversite öğrencileri üzerinde para, aile desteği, sosyal beceriler ve zeka gibi kaynakların öznel iyi oluş ile ilişkisini incelemiştir. Sosyal kaynakların hem yaşam doyumunu hem de olumlu duygulanım üzerinde olumlu yönde bir etkisinin ve olumsuz duygulanım üzerinde küçük fakat anlamlı bir etkisinin bulunduğu görülmektedir. Mizaçla ilgili faktörler (enerjik olma, özgüven, güvenli girişkenlik) hem yaşam doyumunu hem de olumlu duygulanım ile korelasyon göstermekte, fakat olumsuz duygulanım ile anlamlı bir korelasyon göstermemektedir. Sosyal olmayan dışsal kaynaklar (para ve maddi mal varlıkları), yaşam doyumuyla ortalama düzeyde bir korelasyon gösterebilir de, duygusal iyi oluş üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildir. Kaynakların ilgili oldukları amaçlara göre sınıflanması durumunda ise, kadınlar duygusal kontrol, aile desteği, enerji, sosyal beceriler ve güçlü romantik ilişkiler gibi kaynaklarla daha ilgili görünmekteyken; erkekler atletizm, uzmanlık bilgisi, etkili bağlantılar, toplumda konuşabilme becerisi ve otorite kaynakları konusunda daha ilgili görünmektedirler. Bu durumda, kadınlar yakın sosyal ilişkilerle ilgili daha fazla çabaya ve sahip oldukları diğer kaynaklarla karşılaştırıldığında bu alanda daha güçlü kaynaklara sahiptir. Bunun karşısında, erkekler baskınlık alanında üstün görünmekte ve gayretleri diğer insanlar üzerinde bir etkiye sahip olma anlamındaki bir başarıyı yansıtmaktadır. Buna göre sosyal kaynakların kadınlarda öznel iyi oluşun daha önemli yordayıcıları olduğu; başarı elde etmeyle ilgili kaynakların ve buna yardımcı amaçların ise erkeklerde öznel iyi oluşun daha önemli yordayıcıları olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Diener, Diener ve Diener (1995) 55 ülkeden 100 binden fazla yanıtlayıcının katıldığı ve katılımcıların büyük çoğunluğunun üniversite öğrencilerinden oluştuğu oldukça geniş bir örneklem üzerinde ülkelerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerinin öznel iyi oluş ile gösterdiği ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucuna göre yüksek gelir düzeyinin, bireyciliğin ve ülkede insan haklarına gösterilen önemin öznel iyi oluş düzeyi ile güçlü ve tutarlı bir korelasyon gösteren üç önemli yapı olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Araştırma sonucuna göre, gelir düzeyi, temel fizyolojik

ihtiyaçların doyumunun kontrol altına alındığı durumlarda dahi öznel iyi oluş ile anlamlı korelasyon göstermektedir. Diğer yordayıcıların kontrol altına alınmaları durumunda ise, yalnızca bireycilik öznel iyi oluşla anlamlı bir korelasyon göstermeyi sürdürmektedir. Bu nedenle, araştırmacıların önemli bir çıkarımı, bireylerin bir özerklik duygusu hissetmelerinin öznel iyi oluşa ulaşmak için önemli olabileceğidir.

Diener ve Diener (1996) farklı ülkelerden üniversite öğrencilerini ve diğer yetişkin yaş gruplarını kapsayan uluslararası örneklemeler üzerinde insanların kendilerini hangi düzeyde mutlu hissettiğine ilişkin yürütmüş oldukları incelemenin sonucunda, çok yoksul toplumların haricinde, tüm dünya üzerinde olumlu bir öznel iyi oluş düzeyi bulunduğu yönünde bir izlenime ulaşmaktadır. Ulusal temsil gücüne sahip 43 ülkenin örneklemelerine ilişkin öznel iyi oluş ortalamaları çok büyük bir oranla nötr noktanın üzerindedir ve tüm örneklemelerde ve tüm ölçeklerde yanıtlayıcıların çoğu olumlu yönde puanlamada bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre, ortalama olarak dezavantajlı sayılabilecek gruplardaki insanlar da genel olarak olumlu düzeylerde iyi oluş bildirmektedir ve kendini anlatma tekniklerine ek olarak yapılan ölçme yöntemlerine göre de insanların birçoğunun olumlu duygulanım türüne sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, günlük yaşantılara ilişkin olumsuz duygulanıma oranla olumlu duygulanım bildiren bireylerin yüzdeleri, günlük örneklemin yarısından daha fazladır. Hafıza dengesi göstergeleri de her bir örneklemdaki olumsuz yaşam olaylarından daha çok olumlu yaşam olaylarını hatırlayabilen bireylerin yüzdelerine işaret etmekte ve çoğu insanın yaşamlarındaki kötü olaylardan daha çok iyi olayları hatırladığını göstermektedir.

Oishi, Diener, Lucas, ve Suh (1999) yaşam doyumunun yordayıcı değişkenlerini öncelikle 39 ülkeden 54,446 kişiden oluşan bir yetişkin örnekleminde, daha sonra da 39 ülkeden 6,782 üniversiteli gençten oluşan bir öğrenci örnekleminde incelemiştir. İlk araştırmanın sonucunda ulaşılan bulgulara göre, ekonomik doyum ve yaşam doyumunu ilişkisi daha yoksul ülkelerde daha güçlü bir biçimde kendini gösterirken; ev yaşamından algılanan doyum düzeyi daha zengin ülkelerde yaşam doyumuyla daha güçlü bir ilişki göstermektedir. Bununla birlikte, ekonomik doyumun yaşam doyumunu üzerindeki anlamlı etkisine ilişkin ilk çalışmada elde edilen bulgunun, üniversite öğrencileri örnekleminde yürütülen ikinci çalışma tarafından desteklenmediği görülmektedir. Buna göre ekonomik doyum düzeyi ve buna benzer

olarak yiyecek ve barınma gibi ihtiyaçlara ilişkin algılanan doyum düzeyi konusunda ülkeler arasında bir farklılık gözlenmemektedir. Bu durumun nedeni, güvende olma ihtiyacına ilişkin algılanan doyumun, zengin ülkelerde de yaşam doyumunun önemli bir yordayıcısı olmasına karşın; üniversite öğrencilerinin yoksul ülkelerde dahi yiyecek ve barınma gibi ihtiyaçlarını yeterli oranda karşılayabiliyor olmalarıdır. İkinci araştırmanın sonucunda ulaşılan bir diğer önemli bulgu ise, saygı ihtiyacıyla ilgili algılanan doyumun (benlik saygısı, özgürlük gibi), toplulukçu kültürlerle oranla bireyci kültürlerde yaşam doyumunun daha güçlü yordayıcıları olduğunu göstermektedir. Her iki araştırmanın sonucunda ulaşılan bulgular, genel olarak Maslow' un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramını desteklemektedir. Buna göre, güvende olma ihtiyaçlarına ilişkin algılanan doyum, yoksul ülkelerde yaşam doyumunun daha güçlü bir yordayıcısı olma eğilimindeyken; sevgi ve saygı gibi daha yüksek ihtiyaçlar, zengin ülkelerde yaşam doyumunun daha güçlü yordayıcıları olarak ortaya çıkmaktadır.

Biswas-Diener ve Diener (2001), oldukça yoksul bir yerleşim bölgesi olan Calcutta' da yapmış oldukları görüşmelerin ardından, varoş mahalle sakinlerinin genel yaşam doyumlarının, daha yüksek ferah seviyesine sahip kontrol grubuyla karşılaştırıldığında az bir miktar daha düşük, fakat yaşadıkları yoksullukla karşılaştırıldığında beklenebilecek olandan daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Gelir düzeyi, yaşam doyumuyla güçlü bir ilişki içindedir; fakat genel yaşam doyum puanlarının düşük olmasına karşın, yanıtlayıcıların cevapları farklı yaşam boyutlarına ilişkin ölçeklerin tamamında olumlu bir dağılıma düşmektedir. Yanıtlayıcılar benlik (ahlaklılık, fiziksel görünüm gibi) ve sosyal ilişkiler (arkadaşlar, aile gibi) boyutlarından oldukça doyum aldıklarını belirtmektedirler. Ahlaklılık, benlik, fiziksel görünüm, aile, romantik ilişkiler ve arkadaşlarla ilgili algılanan doyumun tamamı genel yaşam doyumunun anlamlı yordayıcılarıdır. Ayrıca temel ihtiyaçlarla ilişkili iki boyut olan yiyecek ve maddi kaynaklar da yaşam doyumunun anlamlı yordayıcılarıdır. Araştırma sonucunda ulaşılan bir diğer bulgu, objektif gelir düzeyinin, algılanan gelir doyumunu ile anlamlı bir korelasyon göstermemesidir. Araştırmacıların, bu bulgulardan yola çıkarak ileri sürdükleri önemli bir çıkarım standartların altında yaşam süren bu insanların iyi oluşları üzerinde özellikle sosyal ilişkilerinin önemli bir etkisinin bulunduğudur.

Lu ve Shih (1997), Tayvanlı bir yetişkin örneklemini üzerinde yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla mutluluğun algılanan kaynaklarını inceledikleri araştırmalarının

sonucunda, mutluluğun algılanan kaynaklarına ilişkin ulaştıkları bazı başlıkların (a) saygı ihtiyacının karşılanması, (b) kişilerarası ilişkilerde uyum, (c) maddi ihtiyaçların karşılanması, (d) işte başarılı olma, (e) yaşamda rahat olma şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre araştırmacıların elde ettiği önemli bir izlenim, mutluluğun Batı kültüründeki tanımının bireyin kendine ilişkin içsel değerlendirmelerine ve kendine ilişkin memnuniyetine dayanmaktayken; mutluluğun Doğu kültüründeki tanımının ise bireyin dışındaki süreçlere ve kişilerarası durumlara ilişkin algılanan doyuma dayanmakta olduğudur.

Tuzgöl-Dost (2006) üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş düzeyini incelediği araştırmasının sonucunda, üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş düzeyinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılaşma göstermediğini, diğer yandan algılanan ekonomik durum, algılanan ana-baba tutumları, fiziksel görünümünden memnuniyet, dini inançlar ve denetim odağı açısından öznel iyi oluş düzeyinde anlamlı farklılaşmalar görüldüğünü belirtmektedir. Bulgulara göre, fiziksel görünüşlerinden memnun olan öğrenciler, fiziksel görünüşlerinden memnun olmayan öğrencilere göre, içsel kontrol odağına sahip olan öğrenciler dışsal kontrol odağına sahip öğrencilere göre, ekonomik durumları orta ve yüksek olan öğrenciler ekonomik düzeyleri düşük olan öğrencilere göre, algılanan ana-baba tutumunun demokratik olduğu öğrenciler ana-baba tutumunun koruyucu ve kaçınmacı olan öğrencilere göre, dini inanca sahip öğrenciler (güçlü ya da zayıf olsun veya yaşamlarında önemli bir yere sahip olsun ya da olmasın) herhangi bir dini inanca sahip olmayan öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek öznel iyi oluş düzeyine sahip görünmektedir.

Cenkseven ve Akbaş (2007) üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi oluş düzeyinin yordayıcıları olabileceğini düşündükleri çeşitli değişkenlere ilişkin yapmış oldukları araştırmanın sonucunda, nevrozizm, dışadönüklüğün, akademik başarıdan algılanan hoşnutluğun, öğrenilmiş güçlülüğün, ebeveynle ilişkiden algılanan hoşnutluğun, flört ile ilişkiden algılanan hoşnutluğun, sosyo-ekonomik statünün, cinsiyetin, sağlık durumunun, içsel kontrol odağının ve boş zaman etkinliklerinin öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcıları olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Araştırma sonucuna göre, arkadaşlarla ilişkilerden algılanan hoşnut düzeyinin ise, öznel iyi oluş düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmadığı bildirilmekte; fakat alan yazınla tutarlı olmayan bu

bulgunun, arkadaşlarla ilişkilerden algılanan doyumun tek bir soru maddesiyle ölçülmüş olmasından kaynaklanmış olabileceği bildirilmektedir.

Gündoğar, Sallan-Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci (2007) üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunun yordayıcılarını inceledikleri araştırmalarında, umutsuzluk düzeyinin, eğitim doyumunun, sürekli kaygı düzeyinin, bölüm isteğinin, algılanan ekonomik durumun, algılanan ruh sağlığının, iş beklentisinin ve bölümde okuma sebebinin, yaşam doyumunun anlamlı yordayıcıları olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada kız öğrencilerin depresyon ve sürekli kaygı düzeyleri, erkeklere göre anlamlı olarak daha yüksek ve algılanan sağlık düzeyleri de anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Öğrencilerin üniversite yaşamını değerlendirme formundan elde ettikleri en yüksek puan ortalaması arkadaş ilişkileri boyutundadır. Bulgulara göre, öğrenim gördüğü bölümde ‘açıkta kalmamak için’ okuduğunu belirten öğrencilerin yaşam doyumunu, eğitim doyumunu, öğretim üyeleriyle ilişkilerden algılanan hoşnutluk, bölüm isteği, bölüm uygunluğu, net gelir düzeyleri, ‘bu mesleği çok istiyor olduğu için’ okuduğunu belirten öğrencilere göre anlamlı olarak daha düşük ve depresyon, umutsuzluk, sürekli kaygı düzeyleri anlamlı olarak daha yüksektir. Araştırma bulgularından elde edilen genel bir sonuç, ilgi alanlarına uymayan bir eğitime devam ediyor olmanın öğrencilerin yaşam doyumlarını olumsuz yönde etkilemekte olduğudur.

Sheldon ve Niemiec (2006) üniversite öğrencilerinde öz-belirleme kuramı çerçevesindeki psikolojik ihtiyaçlardan algılanan doyumun öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmalarında, özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının her birinden algılanan doyumun öznel iyi oluş düzeyini ve mutluluğu anlamlı bir şekilde yordadığı bulgusuna ulaşmıştır. Bunun yanı sıra, bu üç psikolojik ihtiyacın birbirlerine yakın düzeylerde karşılanması konusunda yakalanan ihtiyaç doyumunu dengesinin de dördüncü bir değişken olarak öznel iyi oluş ve mutluluk düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir.

Reis, Sheldon, Gable, Roscoe ve Ryan (2000) özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının günlük iyi oluş üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmalarının sonucunda, özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçlarından algılanan doyum düzeyinin, gün içinde algılanan duygusal iyi oluşu anlamlı şekilde yordadığı bulgusuna ulaşmıştır. Özerklik ve yeterlik ihtiyaçlarından algılanan yüksek doyum, duygusal iyi

oluş ile ilgili olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım, canlılık, belirtiler gibi boyutların tamamıyla anlamlı ilişkiler gösterirken; ilişkili olma ihtiyacı yalnızca olumlu duygulanım ve canlılık gibi olumlu sonuçları anlamlı olarak yordamakta, olumsuz duygulanım ve belirtiler boyutlarını ise anlamlı bir şekilde yordayamamaktadır.

Cihangir-Çankaya (2009) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde özerklik desteğinin, temel psikolojik ihtiyaçların doyumuna ve ihtiyaç doyumunun iyi olma düzeyine etkisi bir model çalışması çerçevesinde incelenmiştir. İçeriğiyle duygusal güven alt boyutunu da kapsayan bir kavram olan ve çalışma kapsamında özerklik desteğinin bir gösterge değişkeni olarak kabul edilen algılanan sosyal destek düzeyi ile özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının doyum düzeyi arasında ve psikolojik ihtiyaçlar doyumunu ile araştırma kapsamında iyi olmanın gösterge değişkenleri olarak kabul edilen kaygı, özsaygı ve yaşam doyumunu düzeyleri arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, duygusal güven alt boyutunu kapsayan bir kavram olarak algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça, psikolojik ihtiyaçlar doyumunu artmakta ve ihtiyaç doyumundaki bu artış kaygıyı azaltmakta, özsaygıyı ve yaşam doyumunu yükseltmektedir.

Çelikkaleli ve Gündoğdu (2005) eğitim fakültesi öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçlarını inceledikleri araştırmalarında, psikolojik ihtiyaç puanlarının sınıf düzeyi, öğrenim görülen program, yaş, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi ve öğrencilerin yaşadığı yer değişkenlere göre değişip değişmediği sorularına yanıt aramıştır. Bulgulara göre psikolojik ihtiyaç puanlarının sınıf, yaş, babanın eğitim düzeyi ve yaşadığı yere göre değişmediği gözlenmiştir. Kızların ve erkeklerin psikolojik ihtiyaç düzeyleri açısından özerklik ve ilişkili olma boyutlarında kızların lehine küçük, fakat anlamlı bir fark olduğu gözlenirken; yeterlik ihtiyaçları arasında gözlenen fark anlamlı değildir. Öğrencilerin yalnızca özerklik ihtiyacı arasında annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı fark olduğu gözlenirken, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Özerklik ihtiyacı konusunda gözlenen farkın kaynağı ise, annelerinin eğitim düzeyi lise olan öğrencilerin özerklik puan ortalamasının, anneleri hiç eğitim görmemiş öğrencilerin puan ortalamasından daha yüksek oluşu olarak bildirilmektedir.

Sarı (2003), üniversite öğrencileri üzerinde İyilik Hali Envanterinin alt ölçeklerinden (ilişkisel benlik, sosyal ilgi ve empati, iç tutarlılık, başarı oryantasyonu, fiziksel iyilik hali, mizah, sevgi ve çevresel duyarlılık) alınan puanın, cinsiyet, duygusal ilişki statüsü, kalınan yer, akademik not ortalaması gibi değişkenlere göre değişip değişmediğini incelediği araştırmasının sonucunda, iyilik halinin alt boyutları olan iç tutarlılık, sevgi ve çevresel duyarlılık alt ölçeklerinde erkek öğrenciler lehine, sosyal ilgi ve empati alt ölçeğinde ise kız öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bulgular, aynı zamanda duygusal ilişki içinde olan öğrencilerin sevgi alt ölçeğinden olmayanlara göre daha yüksek puan aldıklarını göstermektedir. Duygusal ilişki içinde olmayan öğrenciler ise fiziksel iyilik hali alt ölçeğinden duygusal ilişki içinde olanlara göre daha yüksek puan almışlardır. Araştırma sonuçları, öğrencilerin kaldığı yerin (aileyle, akrabalarla, arkadaşlarla, yalnız, öğrenci yurdunda) iyilik hali açısından anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Bunun yanın sıra bulgular, akademik not ortalaması 90 ile 100 arasında olan öğrencilerin başarı oryantasyonu alt ölçeğinden, akademik ortalaması 50 ile 70 arasında ve 50'den düşük olanlara göre daha yüksek puan aldıklarına işaret etmektedir. Üniversite öğrencilerinin iyilik hali düzeyinin incelendiği bir başka çalışmada ise, Doğan (2004) erkek öğrencilerin serbest zaman alt ölçeğinden, kız öğrencilerin ise arkadaşlık ve sevgi alt ölçeklerinden anlamlı olarak daha yüksek puanlar aldığı bulgusuna ulaşmıştır.

İlhan (2005) üniversite öğrencilerinden Beş Faktör Kişilik Envanteri, Mizah Tarzları Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Genelleştirilmiş Öz-Yeterlik Ölçeği aracılığıyla elde ettiği veriler üzerinden, üniversite öğrencilerinin sahip oldukları mizah tarzlarının öznel iyi oluş üzerindeki etkisini bir model çalışması kapsamında açıklamaya çalışmıştır. Araştırma kapsamında tanımlanan nihai model, yüksek düzeyde uyum katsayılarına sahip olmasına karşın, mizah tarzlarının model içerisinde iyi oluşu çok düşük düzeyde açıkladığı bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle mizah tarzları içinde yalnızca kendini geliştirici mizah, öz-yeterliğe yaptığı katkı yoluyla iyi oluş düzeyini dolaylı olarak etkilemektedir. Buna karşın, öznel iyi oluş üzerinde en fazla etkiyi kişilik özellikleri (dışadönüklük ve nevrozizm) ve öz-yeterlik yapmaktadır. Dışadönüklük ve nevrozizm, hem doğrudan hem de kendini geliştirici mizah ve öz-yeterlik üzerinden dolaylı bir şekilde iyi oluşa etki etmektedir. Öz-yeterlik ise iyi oluşu orta düzeyde ve doğrudan etkilemektedir.

Hills ve Argyle (1998) yetişkinlerin boş zaman etkinliklerinin olumlu duygulanım üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmalarında, dört yaygın boş zaman etkinliği olan spor/egzersiz, müzik, kilise ve televizyon dizisi izlemenin her birinin olumlu duygulanımın anlamlı kaynakları olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Boş zaman etkinliklerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği görölmektedir. Bununla birlikte genç yanıtlayıcılar spor kulüplerine gitme ya da televizyon dizileri izleme etkinliklerine anlamlı olarak daha fazla ilgi göstermekteyken; yaşlı yanıtlayıcılar müzik gruplarına ya da kiliselere anlamlı olarak daha fazla ilgi göstermektedir. Oxford Mutluluk Envanteri aracılığıyla elde edilen mutluluk düzeyini ise, yalnızca spor/egzersiz etkinliğinin anlamlı olarak arttırdığı görölmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışma, ilişkiisel tarama modelinde bir araştırmadır. Korelasyonel ve farka dayalı ilişkiisel tarama modelinin kullanıldığı bu araştırmada, araştırmanın bağımsız değişkeni olan “temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi” ile araştırmanın bağımlı değişkeni olan “öznel iyi oluş düzeyi” arasındaki ilişki regresyon analiziyle ve ihtiyaç boyutlarındaki gruplararası farklılaşmalar varyans analiziyle (t ve F testleri) incelenmiştir.

4.2. EVREN

Araştırmanın evrenini 2009-2010 eğitim yılında Pamukkale Üniversitesi’ nin dört yıllık eğitim veren fakültelerinde öğrenim gören tüm üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Buna göre araştırma evreni Pamukkale Üniversitesi’ nin Eğitim (2804 kız, 1641 erkek), Fen-Edebiyat (2759 kız, 2220 erkek), İktisadi ve İdari Bilimler (2160 kız, 2264 erkek), Mühendislik (902 kız, 2645 erkek) ve Teknik Eğitim (44 kız, 431 erkek) Fakültelerinde öğrenim gören toplam 17,870 öğrenciden oluşmaktadır.

4.3. ÖRNEKLEM

Araştırma evreninden verilerin toplanması kapsamında örnekleme yöntemi olarak basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma evrenini temsil edecek örnekleme yönteminin belirlenmesi konusunda öncelikle tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmaya çalışılmış, fakat tek bir araştırmacı tarafından beş farklı

fakülteden dört farklı sınıf düzeyinde verilerin toplanması işlemi, ders dönemindeki öğrenci grupları arasındaki zaman uyumsuzluğu ve sürenin kısıtlılığı nedeniyle mümkün olamamıştır. Bu haliyle örnekleme oluşturan toplam 627 (350 kız, 277 erkek) üniversite öğrencisinin 196'sı Eğitim (116 kız, 80 erkek), 125'i Fen-Edebiyat (95 kız, 30 erkek), 113'ü İktisadi ve İdari Bilimler (68 kız, 45 erkek), 165'i Mühendislik (66 kız, 99 erkek) ve 28'i Teknik Eğitim (5 kız, 23 erkek) fakültelerinde öğrenim görmektedir.

4.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

4.4.1. ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEKLERİ

Araştırma kapsamında alan yazınla da tutarlı olarak öznel iyi oluşun bilişsel boyutunun ölçümü Yaşam Doyumu Ölçeği, olumlu ve olumsuz duygulanım boyutunun ölçümü ise Pozitif Negatif Duygu Ölçeği aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Öznel iyi oluş düzeyi, bu iki ölçekten elde edilen puanların standart z puanına dönüştürülmesiyle elde edilmiştir. Öznel iyi oluş puanının hesaplanmasında kullanılan formül şu şekildedir:

$$\text{Öznel İyi Oluş} = \text{Yaşam Doyumu} + \text{Olumlu Duygulanım} - \text{Olumsuz Duygulanım}$$

4.4.1.1. Pozitif Negatif Duygu Ölçeği

Öznel iyi oluşun duygulanım boyutunun ölçümü konusunda kullanılan ölçme aracı Watson, Clark ve Tellegen (1998) tarafından geliştirilen ve Gençöz (2000) tarafından dilimize uyarlanan Pozitif Negatif Duygu Ölçeği' dir (PNDÖ). Ölçek, 5' likert tipte bir ölçme aracı olup, ölçek maddelerinin 10'u olumlu ve 10' u olumsuz olmak üzere, bireylerin hissettikleri duyguları tanımlayan toplam 20 sıfattan oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlığı olumlu ve olumsuz duygulanım için sırasıyla .83 ve .86; test - tekrar test güvenirliğine ilişkin korelasyonlar ise yine sırayla .40 ve .54 olarak belirlenmiştir.

4.4.1.2. Yaşam Doyumu Ölçeği

Öznel iyi oluşun bilişsel boyutunun ölçümü konusunda kullanılan ölçme aracı ise Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu

Ölçeği' dir (YDÖ). Ölçek 5 maddeden oluşan 7'li likert tipte bir ölçme aracıdır. Ölçeğin dilimize uyarlanması Yetim (1991) tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkçe formun test-tekrar test güvenirliğini .71; ölçeğin Kyder-Richardson-20 iç tutarlık değeri ise .78 olarak bulunmuştur.

4.4.2. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ TEMEL İHTİYAÇLAR ÖLÇEĞİ (ÜÖTİÖ)

4.4.2.1. Temel İhtiyaçları Ölçme Çabaları

Glasser' ın, seçim kuramı çerçevesinde temel ihtiyaçlara ilişkin ileri sürdüğü varsayımların geçerliğinin, ölçüme dayanan gözlemler yoluyla test edilmeye çalışılması birçok araştırmacının ilgi alanına girmiş bir konudur. Temel ihtiyaçların ölçümü konusunda çalışan ilk araştırmacılardan biri olan Peterson (2008), bireysel terapiye amaç oluşturmaya yardımcı olması için danışanın hangi alanlarda yardıma ihtiyaç duyduğunu belirlemeye çalışan grafiksel bir ölçüm geliştirmiştir (Pete's Pathogram). Ölçüm kapsamında öncelikle danışana seçim kuramı ve temel ihtiyaçlarla ilgili temel varsayımlar ve bilgiler açıklanmakta, daha sonra danışandan her bir ihtiyaç alanına ve bu ihtiyacı karşılamak için ne derece zaman harcadığına ilişkin bir çizgi grafiği çizmesi istenmektedir. Çizgi grafikleri, ölçümün daha objektif olması için daha sonra 1-10 arasında derecelendirme yoluyla elde edilmeye başlamıştır. Her bir ihtiyacın karşılanma düzeyine ilişkin bireyin algısıyla ilgili görsel açıdan net bir resim sunmakla beraber; psikometrik özelliklere sahip olmaktan uzak oluşu nedeniyle, ölçeğin verdiği sonuçların genellenebilirliği, nesnelligi ve geniş kitlelere uygulanabilirliği kısıtlıdır.

Temel ihtiyaçlarla ilgili bir diğer ölçek Harvey ve Retter (1995) tarafından geliştirilmiştir (Basic Needs Survey). Hayatta kalma ihtiyacı dışındaki her bir psikolojik ihtiyacı tanımlayan dört aktiviteyi içeren 20 maddelik bir ölçektir ve spesifik olarak çocuklara yönelik geliştirilmiştir. Ölçüm kapsamında çocuklardan her biri farklı bir ihtiyacı tanımlayan dört aktiviteyi, en çok istediklerinden en az istediklerine doğru derecelendirmeleri istenmektedir. Ölçeğin psikometrik geçerliği ve güvenirliği yüksek olmakla beraber; ihtiyaçları alt boyutlara göre istenen düzeyde ayrıştırma konusunda kısıtlılığa sahiptir.

Glasser ve Glasser (2000) tarafından geliştirilen bir diğer ölçüm, evli çiftlerin evlilik uyumlarını ölçmek amacıyla, temel ihtiyaçlara ilişkin kısa bir bilgilendirmenin ardından beş temel ihtiyacın 1-5 arasındaki genel bir toplam puan ile değerlendirilmesini içermektedir (Need-Strength Profile). Peterson (2008) tarafından gerçekleştirilen grafiksel ölçüme ilişkin getirilen eleştiriler, bu ölçüm için de geçerlidir.

Her bir temel ihtiyacın Glasser'ın yazılarından elde edilmiş dokuzar alıntıyla ölçülmeye çalışıldığı, toplam 45 maddelik 5'li likert tipi bir ölçek LaFond (1999) tarafından geliştirilmiştir (The Choice Theory Basic Needs Scale). Ölçeğin geliştirilmesi aşamasında kapsam geçerliği açısından William Glasser enstitüsü hakemlerinin de görüşleri ve onayları alınmıştır; fakat düşük madde-ölçek korelasyonu ve güçlü bir faktör yapısının elde edilememesi nedeniyle, psikometrik özellikler açısından ölçeğin geçerliği beklenilene karşılamaya yetmemiştir.

Temel İhtiyaçları ölçebilmek amacıyla geliştirilen bir diğer ölçek de Temel İhtiyaçlar Envanteri'dir (Basic Needs Inventory). Her bir ihtiyacı tanımlayan beş farklı cümlenin birbirleriyle karşılaştırılması yoluyla ve toplam 10 karşılaştırma sorusuyla ihtiyaçların göreceli olarak durumunu açığa çıkaran bir profil elde edilmeye çalışılmaktadır. Ölçeğin en önemli kısıtlılığı, ihtiyaçları alt boyutlara göre istenen düzeyde ayırtıramamasıdır (Huffstetler, Mirns ve Thompson, 2004).

Brown ve Swenson'ın (2005) dokuz enstitü uzmanının yardımıyla geliştirmiş oldukları bir diğer ölçek (The Contextual Needs Assessment), yetişkinlerin temel ihtiyaç düzeylerine ilişkin bir profil elde etmeyi amaçlamaktadır. Ölçek her bir ihtiyacın on kelimeyle temsil edildiği toplam 50 maddeden oluşmaktadır ve her bir yönerge için aynı ihtiyaç tanımlayıcısı kullanılarak, aile ortamından iş ortamına, tanıdıklarımızın yanındaki davranışlarımızdan yabancıların yanındaki davranışlarımıza değişen bir dağılımla sekiz bağlamsal yönerge betimlenmiştir. Brown ve Swenson (2005) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmalarda, ölçeğin yüksek bir geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğu bildirilmektedir. Bununla birlikte ölçek, temel ihtiyaçların hangi düzeyde karşılanmakta olduğuna ilişkin bir bulgu sunmamaktadır.

Burns ve diğerleri (2006) tarafından geliştirilen bir diğer ölçek (Students Need Survey), okul ortamı içerisinde ilköğretim öğrencilerinin temel ihtiyaçlarının karşılanma

düzeyine yönelik (3-8. sınıf) olarak hazırlanmış, her bir ihtiyacın beşer maddeyle tanımlandığı toplam 25 maddelik beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçek maddeleri William Glasser Enstitüsü ve Kalite Okulu prensiplerini öğreten beş eğitimci tarafından yazılmıştır. Burns ve diğerleri (2006) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmalar, ölçeğin yüksek bir geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde, İkinci tarafından 2003 yılında geliştirilmiş likert tipte bir diğer ölçek (Temel İhtiyaçlar Ölçeği), lise öğrencilerinde temel psikolojik ihtiyaçların (sevgi ve ait olma, güç, özgürlük, eğlence) karşılanma düzeyini ölçmeyi amaçlamaktadır. Aynı ölçeğin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine yönelik uyarlama çalışması Eşici (2007) tarafından gerçekleştirilmiş; her bir temel psikolojik ihtiyacın dörder maddeyle ölçüldüğü toplam 20 maddelik beşli likert tipte bir ölçek elde edilmiştir.

Doğrudan temel ihtiyaçları ölçmeyi amaçlayan bir yapıya sahip olmasa da, Yalçın (2007) tarafından seçim kuramına dayalı olarak ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine yönelik geliştirilen Başarı Kimliği Ölçeğinin ihtiyaçlar ve sorumluluk alt boyutlarından birincisi, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyini ölçmeyi amaçlamaktadır. Başarı Kimliği Ölçeğinin bu alt boyutu tek faktörlü bir yapıya sahip oluşuyla, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin yalnızca genel bir toplam puan vermektedir.

4.4.2.2. Ölçeğin Geliştirilme Amacı

Seçim kuramında bahsedilen temel ihtiyaçları ölçmeyi amaçlayan çalışmaların kısaca gözden geçirilmesinin ardından, araştırma çerçevesinde, uygulanabilir yaş grubu olarak üniversite öğrencilerini kapsayan, beş temel ihtiyacı (hayatta kalma, sevgi ve ait olma, güç, özgürlük, eğlence) yeterince ayrışık alt boyutlar halinde değerlendirebilen, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyini grafiksel ölçümlerin dışında, psikometrik açıdan kabul edilebilir geçerliğe ve güvenilirliğe sahip olarak ölçmeyi amaçlayan bir ölçme aracının geliştirilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür.

4.4.2.3. Ölçeğin Geliştirilme Süreci

Ölçek maddelerinin geliştirilmesi sürecinde öncelikle Glasser' ın gerçeklik terapisi/seçim kuramı çerçevesinde yazdığı eserler gözden geçirilmiş ve temel ihtiyaçlarla ilgili farklı yapıda ve farklı yaş gruplarına yönelik geliştirilmiş ölçeklere ait birçok ölçek maddesi incelenmiştir (Brown ve Swenson, 2005; Burns ve diğerleri, 2006; Eşici, 2007; Glasser ve Glasser, 2000; Harvey ve Ratter, 1995; LaFond, 1999; Peterson, 2008; Huffstetler, Mirns ve Thompson, 2004). Bunun yanı sıra, ölçek geliştirme sürecinde dikkat edilmesi gereken bazı konular gözden geçirilmiştir (Tezbaşaran, 1997). Bunun ardından, araştırmacı tarafından üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyini ölçmeye uygun olduğu düşünülerek geliştirilen bir aday madde havuzu, kapsam geçerliği çerçevesinde görüş ve önerilerini almak üzere alan uzmanlarına sunulmuştur. Kapsam geçerliği açısından uygun bulunan maddelerden oluşan aday ölçek formunun geçerlik çalışmaları çerçevesinde, yapı geçerliği için faktör analizi kullanılmış; yapı geçerliğine ek olarak ölçeğin alt boyutlarıyla birlikte, diğer bazı ölçeklerle gösterdiği korelasyon değerleri üzerinden ölçeğin benzer ölçekler geçerliği de test edilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğinin değerlendirilmesinde Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısından, madde-toplam korelasyon değerinden ve test-tekrar test korelasyon değerinden yararlanılmıştır.

4.4.2.4. Geçerlik Çalışmaları

4.4.2.4.1. Kapsam Geçerliği

Bu çalışmada temel ihtiyaçlarla ilgili olarak ölçek kapsamında ölçülmek istenen, her bir ihtiyacının hangi düzeyde karşılandığına ilişkin bireyin algısının ne olduğudur. Bu nedenle ihtiyacın karşılanma düzeyine ilişkin bireyin algısını ölçmek amacıyla, madde kökleri "...kendimi güvende hissederim.", "...gerçek dostlara sahibim.", "...düşüncelerime değer verirler" gibi ifadeler biçiminde yapılandırılmıştır ve bu maddelere verilen olumlu yanıtlarla, "ihtiyacın karşılanma düzeyinin arttığının" ve "ihtiyacın sorunsuzca karşılanıyor olduğunun" söylenebileceği varsayılmaktadır. Seçim kuramı çerçevesinde ölçeğe ilişkin arzu edilen durum da ihtiyacın karşılanma düzeyine ilişkin ortalamanın yüksek olmasıdır.

Bu doğrultuda, araştırmacı tarafından üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyini ölçmeye uygun olduğu düşünülerek geliştirilen bir aday madde havuzu, kapsam geçerliği çerçevesinde görüş ve önerilerini almak üzere 4 farklı üniversiteden 11 öğretim üyesine (10 öğretim üyesi psikolojik danışma ve rehberlik alanında, 1 öğretim üyesi eğitim psikolojisi alanında doktora derecesine sahiptir) sunulmuş, öğretim üyelerinden gelen geribildirimler çerçevesinde aday madde havuzu bazı düzeltme ve değişikliklerle yeniden yapılandırılmıştır. Görüş ve önerileri çerçevesinde uygun görülen düzeltme ve değişikliklerin ardından aday madde havuzu en son haliyle tüm öğretim üyelerine ikinci bir kez daha sunulmuş ve son aşamada öğretim üyelerinin bu ikinci değerlendirmelerinin ardından %75' lik bir oranla kapsam geçerliği açısından uygun bulunan toplam 50 aday ölçek maddesinin faktör analizi için madde havuzunda tutulması uygun görülmüştür.

4.4.2.4.2. Yapı Geçerliği

Madde havuzundaki 50 aday ölçek maddesinden oluşan form ile ilgili faktör analizi çalışması Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi' nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 261 kız (%55,3), 211 erkek (%44,6) ve cinsiyetini belirtmemiş 1 öğrenci (%0,2) olmak üzere toplam 473 öğrenciden elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Faktör analizinden önce Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı ve Barlett Sphericity testi sonuçları incelenmiş; Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı ,88, Barlett Sphericity testi anlamlılık değeri ,000 olarak bulunmuş ve bu sonuçlara bakılarak verilerin faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür. Verilerin yapı geçerliğini ve faktör yapısını incelemek üzere açıklayıcı (exploratory) faktör analizi, faktörleştirme tekniği olarak da temel bileşenler analizi (principal component matrix) seçilmiştir.

Temel ihtiyaçlarla ilgili olarak kuramsal olarak belirtildiği üzere, ölçeğin faktör yapısının özdeğeri 1' den büyük olan 5 faktörle sınırlanmasına karar verilmiş, faktör yük değeri .40' in altında kalan ve faktör yük değerinin diğer faktörlerdeki yük değerlerinden farkının .20 düzeyinden daha az olduğu maddeler ölçekten çıkarılmış, bu son haliyle 33 maddenin yeniden faktör analizine girilmesine karar verilmiştir. Ölçeğin 33 maddelik halinin faktör analizine uygunluğunun değerlendirilmesi amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı ve Barlett Sphericity testi sonuçları yeniden incelenmiş; Kaiser-

Meyer-Olkin katsayısı .86, Barlett Sphericity testi anlamlılık değeri .000 olarak bulunmuş ve bu sonuçlara bakılarak verilerin yeni bir faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 4.1 ÜÖTİÖ' ye İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	TEMEL İHTİYAÇLAR					Açıklanan Varyans (%)
	Eğlence	Özgürlük	Güç	Hayatta Kalma	Sevgi ve Ait Olma	
S28	.725					22.23
S24	.645					
S27	.644					
S29	.628					
S21	.627					
S25	.602					
S23	.598					
S22	.589					
S26	.574					
S50		.712				
S43		.690				
S49		.674				
S42		.586				
S45		.551				
S48		.513				
S44		.506				
S46		.480				
S47		.408				
S11			.743			6.21
S14			.726			
S12			.707			
S16			.628			
S9			.583			
S10			.502			
S3				.817		5.88
S2				.815		
S5				.753		
S1				.623		
S4				.602		
S33					.785	5.13
S31					.744	
S37					.736	
S36					.592	
Açıklanan Toplam Varyans (%)						47.99

Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, ölçeğin 5 faktörlü yapısıyla toplam varyansın %47.99' unu açıkladığı görülmektedir. Ölçeğin birinci faktöründe (eğlence) 9 madde bulunmaktadır. Bu faktördeki maddelerin faktör yük değerleri .57 ile .72 arasında değişmekte olup, bu faktörün açıklanan toplam varyansa katkısı % 22.23' tür. Ölçeğin ikinci faktöründe (özgürlük) 9 madde bulunmaktadır. Bu faktördeki maddelerin faktör yük değerleri .41 ile .71 arasında değişmekte olup, bu faktörün açıklanan toplam varyansa katkısı % 8.54' tür. Ölçeğin üçüncü faktöründe (güç) 6 madde bulunmaktadır. Bu faktördeki maddelerin faktör yük değerleri .50 ile .74 arasında değişmekte olup, bu faktörün açıklanan toplam varyansa katkısı % 6.21' dir. Ölçeğin dördüncü faktöründe (hayatta kalma) 5 madde bulunmaktadır. Bu faktördeki maddelerin faktör yük değerleri .60 ile .82 arasında değişmekte olup, bu faktörün açıklanan toplam varyansa katkısı % 5.88' dir. Ölçeğin beşinci faktöründe (sevgi ve ait olma) 4 madde bulunmaktadır. Bu faktördeki maddelerin faktör yük değerleri .59 ile .78 arasında değişmekte olup, bu faktörün açıklanan toplam varyansa katkısı % 5.13' tür.

4.4.2.4.3. Benzer Ölçekler Geçerliği

Ölçeğin benzer ölçekler geçerliği, faktör analizi çalışmasından bağımsız bir örneklem olarak 198 eğitim fakültesi öğrencisi üzerinde incelenmiştir. Ölçeğin benzer ölçekler geçerliğini incelemek amacıyla Pearson korelasyon katsayısından yararlanılmıştır. Bu amaçla Temel İhtiyaçlar Ölçeğinin alt boyutlarında tanımlanan ihtiyaçlar ile Stres Belirtileri Ölçeği, Roserberg Benlik Saygısı Ölçeği, Sosyal Bağlılık Ölçeği, Psikolojik İyi olma Ölçeklerinin Özerklik ve Bireysel Gelişim alt ölçekleri arasındaki korelasyonlar incelenmiştir.

4.4.2.4.3. 1. Stres Belirtileri Ölçeği

Bu ölçek bireylerin yaşadığı stres düzeyinin kas sistemi, parasempatik sinir sistemi, sempatik sinir sistemi, duygusal, bilişsel, endokrin sistem ve bağışıklık sistemi olarak adlandırılan 7 alt boyutta yarattığı etkiyi ölçmeyi amaçlayan 1-5 derecelmeye sahip likert tipte bir ölçektir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça, stres belirtileri artmaktadır. Bu çalışmada stres belirtileri ölçeğinin yalnızca kas sistemi alt boyutu kullanılmıştır. Yapılan araştırmalarda ölçeğin 10 maddeden oluşan bu alt boyutuna

ilişkin iç tutarlılık katsayısı .92; bu alt boyut ile strese yatkınlık ölçeği arasında korelasyon da .32 ($p < .01$) olarak aktarılmaktadır (Durak Batıgün ve Şahin, 2006).

4.4.2.4.3. 2. Sosyal Bağlılık Ölçeği

Lee ve Robbins tarafından Kohut' un "Benlik Psikolojisi" ile ilgili kuramsal açıklamaları temelinde geliştirilen sosyal bağlılık ölçeği, "birey ve sosyal çevresi arasında yaşanan kişilerarası yakınlığın derecesini ölçmektedir" (Lee ve Robbins, 1998: Akt. Duru, 2007: 88). Ergenlik dönemi ve sonrasında, bireyin aidiyet duygusunu ölçmeyi amaçlayan sekiz maddeden oluşan ölçek, 1-6 derecelemeye sahip likert tipte bir ölçme aracıdır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .91 ve iki hafta arayla gerçekleştirilen test-tekrar test güvenirlik katsayısı .96 olarak bulunmuş olup; aidiyetin diğer bir formu olan Sosyal Güven Ölçeği ile arasındaki korelasyon .34 olarak bildirilmektedir (Duru, 2007).

4.4.2.4.3. 3. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Benlik saygısı ölçeği, 1968 yılında Rosenberg tarafından geliştirilmiş, 1986 yılında Çuhadaroğlu tarafından Türkçe' ye uyarlanmıştır. Çoktan seçmeli 12 alt kategoriden oluşan ölçekte 63 madde yer almaktadır. Bu çalışmada 10 maddeden oluşan Benlik Saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Cevaplar dört seçenekte (çok doğru, doğru, yanlış, çok yanlış) derecelendirilmiştir. Çuhadaroğlu, ölçeğin geçerlik oranını değerlendirmek üzere yapmış olduğu psikiyatrik görüşmelerde, öğrencilerin benlik saygılarını kendilerine ilişkin algılarına göre yüksek, orta ve düşük şeklinde sınıflandırmış ve bu sınıflamanın ölçekten elde edilen puan ile korelasyonunu .71 olarak bulmuştur. Ayrıca ölçeğin iç tutarlılık katsayısının .82 ve test-tekrar test güvenirlik katsayısının ise .75 olduğu belirtilmektedir (Çeçen, 2008).

4.4.2.4.3. 4. Psikolojik İyi Olma Ölçekleri

Psikolojik iyi olmanın alt boyutlarını operasyonel olarak tanımlamak için Ryff tarafından geliştirilen ve dilimize uyarlanıp geçerlik ve güvenirliğinin incelenmesi Akın (2008) tarafından gerçekleştirilen psikolojik iyi olma ölçekleri, özerklik, çevresel hakimiyet, bireysel gelişim, diğerleriyle olumlu ilişkiler, yaşam amaçları ve öz-kabul alt boyutlarından oluşan, 1-6 derecelemeye sahip likert tipte bir ölçme aracıdır. Bu

çalışmada psikolojik iyi olma ölçeklerinin özerklik ve bireysel gelişim alt boyutları kullanılmıştır.

Özerklik alt ölçeği 14 maddeden oluşmakta ve alt ölçekte yer alan maddeler bireyin kendini sosyal geleneklere uygun düşünme ve davranma zorunluluğu olmadığını hissetmesine, kararlarını başkalarına bağımlı kalmadan ve onların onayına ihtiyaç duymadan kendi içsel mekanizmaları aracılığıyla verebilmesine, kendi davranışlarını düzenlemesine ve sosyal yapıya bağımlı olmadan yaşayabilmesine yönelik maddeler içermektedir (Akın, 2008). Özerklik alt ölçeğinin orijinal formuyla dilsel eş değerlik korelasyonu .94 ($p<.01$), maddeler arasındaki iç tutarlılık katsayısı .91 olarak bulunmuş olup, maddelere ait faktör yük değerleri .42 ile .91 arasında değişmektedir. Ölçeğin dört hafta arayla gerçekleştirilen test - tekrar test güvenirlik katsayısı .78' dir. Bu alt ölçeğin, Öz-duyarlık Ölçeği toplam puanıyla korelasyonu .47 olarak bulunmuştur.

Bireysel gelişim alt ölçeği de 14 maddeden oluşmakta ve bu alt ölçek bireyin potansiyellerine ulaşmasını, onları tam olarak kullanabilmesini ve kendini gerçekleştirmesini değerlendiren maddeler içermektedir (Akın, 2008). Bireysel gelişim alt ölçeğinin orijinal formuyla dilsel eş değerlik korelasyonu .97 ($p<.01$), maddeler arasındaki iç tutarlılık katsayısı .90 olarak bulunmuş olup, maddelere ait faktör yük değerleri .57 ile .94 arasında değişmektedir. Ölçeğin dört hafta arayla gerçekleştirilen test - tekrar test güvenirlik katsayısı .97' dir. Bu alt ölçeğin, Öz-duyarlık Ölçeği toplam puanıyla korelasyonu .49 olarak bulunmuştur.

4.4.2.4.3. 5. Benzer Ölçekler Korelasyonu

Stres Belirtileri Ölçeğinin kas sistemi alt boyutu, temel ihtiyaçlar ölçeğinin hayatta kalma alt boyutuyla -.17 ($p<.05$) düzeyinde; güç alt boyutuyla -.25 ($p<.01$) düzeyinde; eğlence alt boyutuyla -.40 ($p<.01$) düzeyinde; sevgi ve ait olma alt boyutuyla -.19 ($p<.01$) düzeyinde; özgürlük alt boyutuyla -.44 ($p<.01$) düzeyinde bir korelasyon göstermektedir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, güç alt boyutuyla .35 ($p<.01$) düzeyinde; eğlence alt boyutuyla .50 ($p<.01$) düzeyinde; sevgi ve ait olma alt boyutuyla .40 ($p<.01$) düzeyinde; özgürlük alt boyutuyla .45 ($p<.01$) düzeyinde bir korelasyon göstermektedir.

Sosyal Bağlılık Ölçeği, güç alt boyutuyla .36 ($p<.01$) düzeyinde; eğlence alt boyutuyla .49 ($p<.01$) düzeyinde; sevgi ve ait olma alt boyutuyla .61 ($p<.01$) düzeyinde; özgürlük alt boyutuyla .38 ($p<.01$) düzeyinde bir korelasyon göstermektedir.

Psikolojik İyi Olma Ölçeklerinin özerklik alt ölçeği, güç alt boyutuyla .33 ($p<.01$) düzeyinde; eğlence alt boyutuyla .26 ($p<.01$) düzeyinde; özgürlük alt boyutuyla .52 ($p<.01$) düzeyinde bir korelasyon göstermektedir.

Psikolojik İyi Olma Ölçeklerinin bireysel gelişim alt ölçeği, güç alt boyutuyla .37 ($p<.01$) düzeyinde; eğlence alt boyutuyla .50 ($p<.01$) düzeyinde; sevgi ve ait olma alt boyutuyla .31 ($p<.01$) düzeyinde; özgürlük alt boyutuyla .40 ($p<.01$) düzeyinde bir korelasyon göstermektedir.

Kapsam geçerliğinin sağlanmasının devamında yapı geçerliği ve benzer ölçekler geçerliği çalışmalarından elde edilen bulgular, ölçeğin geçerli bir ölçme aracı olarak kabul edilebileceğini göstermektedir.

4.4.2.5. Güvenirlik Çalışmaları

Üniversite Öğrencileri Temel İhtiyaçlar Ölçeği (ÜÖTİÖ)' nin güvenirliliğinin incelenmesinde ölçek maddelerine ilişkin madde-toplam korelasyonları, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları ve test-tekrar test yöntemlerinden yararlanılmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenirliliği, iki hafta arayla ve faktör analizi çalışmasından bağımsız bir örneklem olarak 106 eğitim fakültesi öğrencisi üzerinde incelenmiştir. Ölçeğin birinci faktöründeki (eğlence) maddelere ait madde-toplam korelasyonları .49 ile .63 arasında değerlere sahip olup, bu faktöre ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .84' tür. Bu faktöre ilişkin test-tekrar test güvenirlilik katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin ikinci faktöründeki (özgürlük) maddelere ait madde-toplam korelasyonları .35 ile .61 arasında değerlere sahip olup, bu faktöre ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .78' dir. Bu faktöre ilişkin test-tekrar test güvenirlilik katsayısı .75 olarak bulunmuştur. Ölçeğin üçüncü faktöründeki (güç) maddelere ait madde-toplam korelasyonları .34 ile .60 arasında değerlere sahip olup, bu faktöre ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .77' dir. Bu faktöre ilişkin test-tekrar test güvenirlilik katsayısı .78 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin dördüncü faktöründeki (hayatta kalma) maddelere ait madde-toplam korelasyonları .45 ile .66 arasında değerlere sahip olup, bu faktöre ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .77' dir. Bu faktöre ilişkin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin beşinci faktöründeki (sevgi ve ait olma) maddelere ait madde-toplam korelasyonları .40 ile .65 arasında değerlere sahip olup, bu faktöre ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .76' dır. Bu faktöre ilişkin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .77 olarak bulunmuştur. Elde edilen bulgular, ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olarak kabul edilebileceğini göstermektedir.

4.4.3. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Araştırma konusu çerçevesinde kullanılan kişisel bilgi formu, üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyi ve temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi üzerinde etkisinin olabileceği düşünülen birtakım değişkenlere ilişkin bilgi toplamak amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu değişkenler cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim türü, barınma durumu, yaşamın büyük çoğunluğunda ikamet edilen yerleşim birimi, ailenin aylık gelir düzeyi şeklinde sınıflandırılmıştır. Öğrencilerin öğrenim türleri I. öğretim ve II. öğretim olarak ayrılmaktadır. Öğrencilerin barınma durumları devlet yurdu, özel yurt–apart, arkadaşlarla evde, aileyle evde şeklinde sınıflandırılmıştır. Üniversite öncesinde büyük çoğunlukla ikamet edilen yerleşim birimi ise, köy (0-2 bin), kasaba (2-10 bin), küçük şehir (10-50 bin), orta büyüklükte şehir (50-100 bin), büyük şehir (100 bin-1 milyon), metropol (1 milyondan fazla) şeklinde sınıflandırılmıştır ve kent yerleşmelerindeki nüfus dağılımı açısından bu sınıflamanın ülkemiz şartlarına daha uygun olduğu düşünülmüştür (Avcı, 2004). Ailenin aylık ortalama gelir düzeyi Türkiye İstatistik Kurumu' nun (TÜİK) belirlediği kriterler esas alınarak düşük, orta, yüksek şeklinde sınıflandırılmıştır. Bununla birlikte, öğrencilerin üniversite yaşamında algılanan ekonomik doyumlarını belirlemek amacıyla, öğrencilere “Üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin bu soruya 5' li dereceleme üzerinden yanıt vermeleri istenmiştir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyi üzerinde öğrenim gördükleri bölümde bulunma isteklerinin etkisini incelemek amacıyla, öğrencilere “Öğrenim gördüğünüz bölümü severek ve isteyerek mi tercih ettiniz?” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin bu soruya yine 5' li dereceleme üzerinden yanıt vermeleri istenmiştir.

4.5. VERİLERİN TOPLANMASI

Pamukkale Üniversitesinin dört yıllık eğitim veren fakültelerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerine ilişkin verilerin toplanması işlemi, 2009-2010 akademik eğitim döneminin bahar yarıyılında gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasının öncesinde, öğrencilere çalışmanın niteliği hakkında çok kısa bir bilgilendirme yapılarak, gönüllü katılımcıların araştırmaya dahil edilmesi sağlanmıştır. Verilerin toplanması işlemi, ilgili bölümlerdeki öğretim elemanlarının da yardımıyla araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

4.6. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma verilerinin analizinde verilerin türüne göre, korelasyon (r), t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmış; F değerlerinin anlamlı olması durumunda farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için Tukey testi uygulanmıştır. Bunun yanı sıra, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin, öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki yordama gücü için regresyon analizi kullanılmıştır. Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme aracının geçerlik çalışmaları için açıklayıcı faktör analizi tekniği kullanılmıştır. Analizler bilgisayar ortamında ve SPSS 11.05 paket programı yardımıyla ve .05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

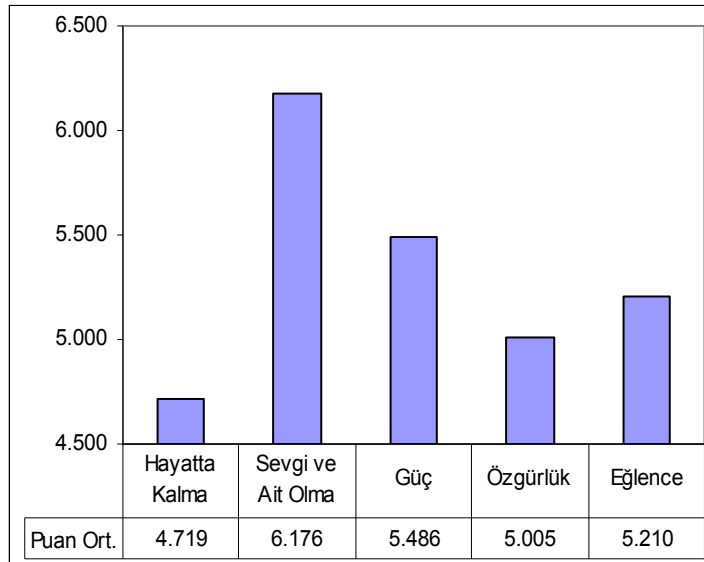
BULGULAR

5.1. “ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TEMEL İHTİYAÇLARIN KARŞILANMA DÜZEYİ NEDİR?” ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 5.1. Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler

Temel İhtiyaçlar	N	$\bar{X}$	SS
Hayatta Kalma	627	4.719	1.260
Sevgi ve Ait Olma	627	6.176	.940
Güç	627	5.486	.836
Özgürlük	627	5.005	.901
Eğlence	627	5.210	1.035

Tablo 5.2. Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin elde edilen en yüksek puan ortalamasının sevgi ve ait olma ihtiyacında olduğu ($\bar{X}= 6.176$); sevgi ve ait olma ihtiyacının ardından en yüksek puan ortalamasına güç ihtiyacının sahip olduğu ($\bar{X}= 5.486$); eğlence ve özgürlük ihtiyaçlarının karşılanma düzeyine

ilişkin puan ortalamalarının ($\bar{X}= 5.210$; $\bar{X}= 5.005$) ise, görece daha düşük düzeyde olduğu; temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin en düşük puan ortalamasının ise hayatta kalma ihtiyacında ($\bar{X}= 4.719$) olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin 7'li dereceleme ölçeği aracılığıyla elde edilen puanların, tüm ihtiyaç boyutları için nötr noktanın (4 puan düzeyi) üzerinde bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

5.2. “ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TEMEL İHTİYAÇLARIN KARŞILANMA DÜZEYİ BAZI SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE ANLAMLI ŞEKİLDE FARKLILAŞMAKTA MIDIR?” ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin cinsiyete, sınıf düzeyine, öğrenim türüne, barınma durumuna, yaşamın büyük kısmında ikamet edilen yerleşim birimine, ailenin aylık ortalama gelir düzeyine, üniversite yaşamındaki aylık ortalama gelirden algılanan ekonomik doyuma, öğrenim görülen bölümün severek ve isteyerek tercih edilmesine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular aşağıda sunulmaktadır.

5.2.1. “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.3. Cinsiyete Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler

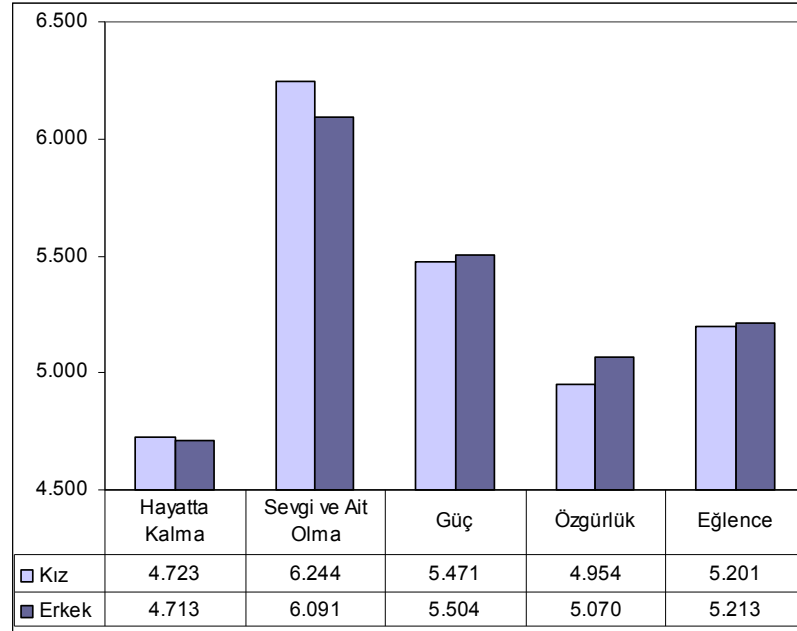
Temel İhtiyaçlar		N	$\bar{X}$	SS
Hayatta Kalma	Kız	350	4.723	1.276
	Erkek	277	4.713	1.241
	Toplam	627	4.719	1.260
Sevgi ve Ait Olma	Kız	350	6.244	.922
	Erkek	277	6.091	.956
	Toplam	627	6.176	.940
Güç	Kız	350	5.471	.808
	Erkek	277	5.504	.871
	Toplam	627	5.486	.836
Özgürlük	Kız	350	4.954	.956
	Erkek	277	5.070	.823
	Toplam	627	5.005	.901

Devamı arkadadır

Tablo 5.3. (Devamı)

Temel İhtiyaçlar		N	$\bar{X}$	SS
Eğlence	Kız	350	5.201	1.043
	Erkek	277	5.213	1.026
	Toplam	627	5.210	1.035

Tablo 5.4 Cinsiyete Göre Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyi - Sütun Grafiği

Tablo 5.5. Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Cinsiyete Göre Değişimini Gösteren Bağımsız Örneklem İçin T Testi Sonucu

Temel İhtiyaçlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	s.d.	t	p
Hayatta Kalma	Kız	350	4.723	1.276	625	.094	.925
	Erkek	277	4.713	1.241			
Sevgi ve Ait Olma	Kız	350	6.244	.922	625	2.022	.044*
	Erkek	277	6.091	.956			
Güç	Kız	350	5.471	.808	625	-.478	.632
	Erkek	277	5.504	.871			
Özgürlük	Kız	350	4.954	.956	625	-1.597	.111
	Erkek	277	5.070	.823			
Eğlence	Kız	350	5.201	1.043	625	-.048	.961
	Erkek	277	5.213	1.026			

* p < .05

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan t testinin sonucunda, kız ve erkek öğrencilerin hayatta kalma ($t_{627} = .094$; $p > .05$), güç ($t_{627} = -.478$; $p > .05$), özgürlük ($t_{627} = -1.597$; $p > .05$), eğlence ($t_{627} = -.048$; $p > .05$) ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi

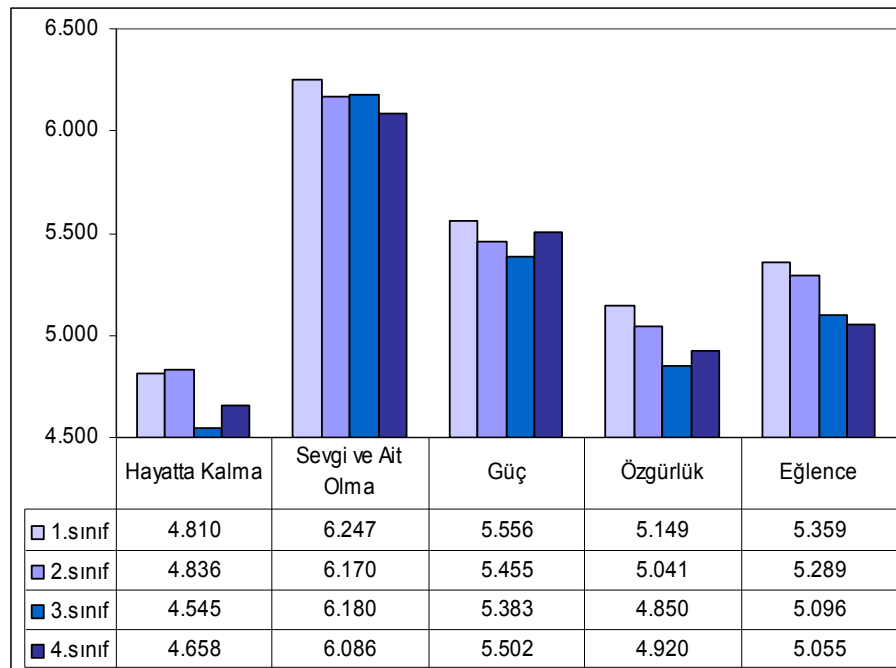
arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi arasında yalnızca sevgi ve ait olma ihtiyacında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir ($t_{627} = 2.022$; $p < .05$) ve kız öğrencilerin sevgi ve ait olma ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi ($\bar{X} = 6.244$), erkek öğrencilerle karşılaştırıldığında ($\bar{X} = 6.091$) anlamlı olarak daha yüksektir.

5.2.2. “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, öğrenim görülen sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.6. Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler

Temel İhtiyaçlar	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS
Hayatta Kalma	1. sınıf	212	4.810	1.294
	2. sınıf	118	4.836	1.209
	3. sınıf	135	4.545	1.266
	4. sınıf	162	4.658	1.236
	Toplam	627	4.719	1.260
Sevgi ve Ait Olma	1. sınıf	212	6.247	.911
	2. sınıf	118	6.170	.837
	3. sınıf	135	6.180	.926
	4. sınıf	162	6.086	1.056
	Toplam	627	6.176	.940
Güç	1. sınıf	212	5.556	.753
	2. sınıf	118	5.455	.853
	3. sınıf	135	5.383	.881
	4. sınıf	162	5.502	.885
	Toplam	627	5.486	.836
Özgürlük	1. sınıf	212	5.149	.832
	2. sınıf	118	5.041	.895
	3. sınıf	135	4.850	.917
	4. sınıf	162	4.920	.952
	Toplam	627	5.005	.901
Eğlence	1. sınıf	212	5.359	.990
	2. sınıf	118	5.289	.972
	3. sınıf	135	5.096	1.063
	4. sınıf	162	5.055	1.087
	Toplam	627	5.210	1.035

Tablo 5.7. Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyi - Sütun Grafiği

Tablo 5.8. Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Sınıf Düzeyine Göre Değişimini Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Hayatta Kalma	Gruplar arası	3	8.055	2.685	1.697	.166
	Gruplar içi	623	985.437	1.582		
	Genel	626	993.492			
Sevgi ve Ait Olma	Gruplar arası	3	2.359	.786	.891	.446
	Gruplar içi	623	550.167	.883		
	Genel	626	552.526			
Güç	Gruplar arası	3	2.630	.877	1.256	.288
	Gruplar içi	623	434.685	.698		
	Genel	626	437.315			
Özgürlük	Gruplar arası	3	8.987	2.996	3.743	.011*
	Gruplar içi	623	498.575	.800		
	Genel	626	507.563			
Eğlence	Gruplar arası	3	11.082	3.694	3.492	.015*
	Gruplar içi	623	659.065	1.058		
	Genel	626	670.146			

* p< .05

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin, öğrenim görülen sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizinin sonucunda, hayatta kalma ($F_{627} = 1.697$; $p > .05$), sevgi ve ait olma ($F_{627} = .891$; $p > .05$) ve güç ($F_{627} = 1.256$; $p > .05$) ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinde, öğrencilerin sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı

görülmektedir. Bununla birlikte, özgürlük ($F_{627}= 3.743$; $p<.05$) ve eğlence ($F_{627}= 3.492$; $p<.05$) ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin öğrencilerin sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 5.9. Özgürlük İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Sınıf Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf	4. sınıf
1. sınıf	—	—	.013*	—
2. sınıf	—	—	—	—
3. sınıf	.013*	—	—	—
4. sınıf	—	—	—	—

* $p<.05$

Özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 1. sınıf öğrencilerinin özgürlük ihtiyacının ($\bar{X}= 5.149$) karşılanma düzeyinin, 3. sınıf öğrencilerinden ($\bar{X}= 4.850$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<.05$). Diğer bir deyişle, 3. sınıf öğrencileri kendilerini daha az özgür hissediyor görünmektedir.

Tablo 5.10. Eğlence İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Sınıf Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf	4. sınıf
1. sınıf	—	—	—	.025*
2. sınıf	—	—	—	—
3. sınıf	—	—	—	—
4. sınıf	.025*	—	—	—

* $p<.05$

Eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 1. sınıf öğrencilerinin eğlence ihtiyacının ($\bar{X}= 5.359$) karşılanma düzeyinin, 4. sınıf öğrencilerinden ($\bar{X}= 5.055$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<.05$). Buna göre 4. sınıf öğrencileri daha az düzeyde eğleniyor görünmektedir.

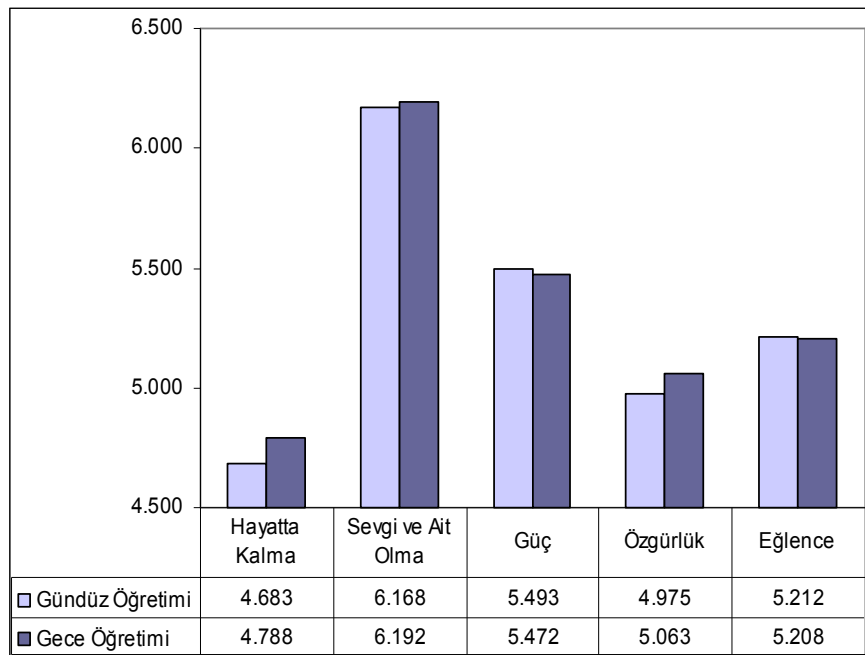

5.2.3. “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, öğrenim türüne göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.11. Öğrenim Türüne Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler

Temel İhtiyaçlar	Öğrenim Türü	N	$\bar{X}$	SS
Hayatta Kalma	Gündüz	413	4.683	1.273
	Gece	214	4.788	1.234
Sevgi ve Ait Olma	Gündüz	413	6.168	.944
	Gece	214	6.192	.932
Güç	Gündüz	413	5.493	.843
	Gece	214	5.472	.824
Özgürlük	Gündüz	413	4.975	.923
	Gece	214	5.063	.854
Eğlence	Gündüz	413	5.212	1.053
	Gece	214	5.208	1.002

Tablo 5.12. Öğrenim Türüne Göre Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyi - Sütun Grafiği

Tablo 5.13. Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Öğrenim Türüne Göre Değişimini Gösteren Bağımsız Örneklem İçin T Testi Sonucu

Temel İhtiyaçlar	Öğrenim Türü	N	$\bar{X}$	SS	s.d.	t	p
Hayatta Kalma	Gündüz	413	4.683	1.273	625	-.990	.323
	Gece	214	4.788	1.234			
Sevgi ve Ait Olma	Gündüz	413	6.168	.944	625	-.294	.769
	Gece	214	6.192	.932			
Güç	Gündüz	413	5.493	.843	625	.295	.768
	Gece	214	5.472	.824			
Özgürlük	Gündüz	413	4.975	.923	625	-1.162	.246
	Gece	214	5.063	.854			
Eğlence	Gündüz	413	5.212	1.053	625	.046	.963
	Gece	214	5.208	1.002			

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öğrenim türüne göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan t testinin sonucunda, gündüz öğrenimi (I. öğretim) ve gece öğrenimi (II. öğretim) öğrencilerinin hayatta kalma ($t_{627} = -.990$; $p > .05$), sevgi ve ait olma ($t_{627} = -.294$; $p > .05$), güç ($t_{627} = .295$; $p > .05$), özgürlük ($t_{627} = -1.162$; $p > .05$), eğlence ($t_{627} = .046$; $p > .05$) ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.

5.2.4. “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, barınma durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.14. Öğrencilerin Barınma Durumuna Göre Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyine İlişkin Bazı İstatistikler

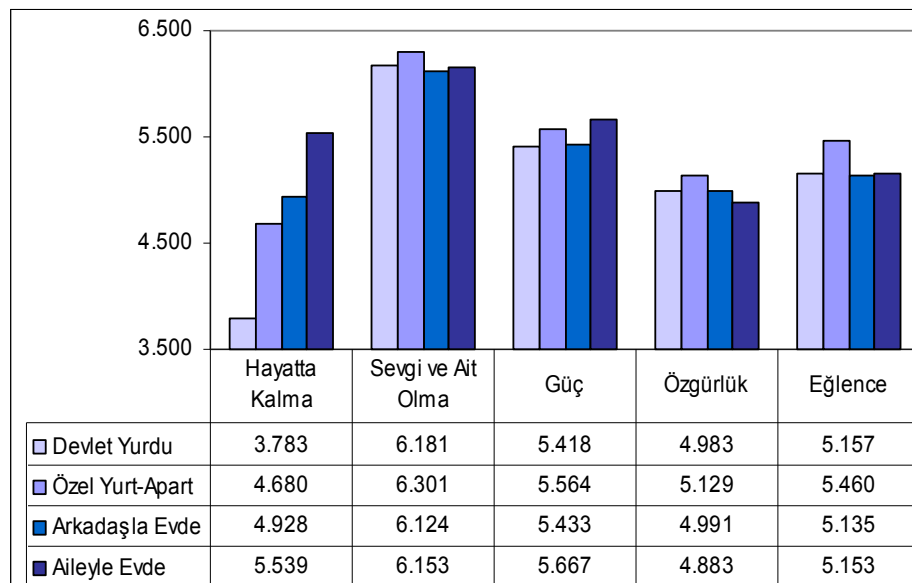
Temel İhtiyaçlar	Barınma Durumu	N	$\bar{X}$	SS
Hayatta Kalma	Devlet yurdu	126	3.783	1.189
	Özel yurt - Apart	132	4.680	1.169
	Arkadaşla Evde	294	4.928	1.124
	Aileyle evde	75	5.539	1.125
	Toplam	627	4.719	1.260
Sevgi ve Ait Olma	Devlet yurdu	126	6.181	.991
	Özel yurt - Apart	132	6.301	.805
	Arkadaşla Evde	294	6.124	.966
	Aileyle evde	75	6.153	.961
	Toplam	627	6.176	.939

Devamı arkadadır

Tablo 5.14. (Devamı)

Temel İhtiyaçlar	Barınma Durumu	N	$\bar{X}$	SS
Güç	Devlet yurdu	126	5.418	.924
	Özel yurt - Apart	132	5.564	.753
	Arkadaşla Evde	294	5.433	.855
	Aileyle evde	75	5.667	.712
	Toplam	627	5.486	.836
Özgürlük	Devlet yurdu	126	4.983	1.034
	Özel yurt - Apart	132	5.129	.797
	Arkadaşla Evde	294	4.991	.886
	Aileyle evde	75	4.883	.882
	Toplam	627	5.005	.901
Eğlence	Devlet yurdu	126	5.157	1.145
	Özel yurt - Apart	132	5.460	.837
	Arkadaşla Evde	294	5.135	1.062
	Aileyle evde	75	5.153	.999
	Toplam	627	5.210	1.035

Tablo 5.15. Öğrencilerin Barınma Durumuna Göre Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyi - Sütun Grafiği

Tablo 5.16. Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Barınma Durumuna Göre Değişimini Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Hayatta Kalma	Gruplar arası	3	173.912	57.971	44.066	.000***
	Gruplar içi	623	819.580	1.316		
	Genel	626	993.492			
Sevgi ve Ait Olma	Gruplar arası	3	2.899	.966	1.095	.351
	Gruplar içi	623	549.627	.882		
	Genel	626	552.526			

(Devamı arkadadır)

Tablo 5.16. (Devamı)

	Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Güç	Gruplar arası	3	4.665	1.555	2.239	.083
	Gruplar içi	623	432.651	.694		
	Genel	626	437.315			
Özgürlük	Gruplar arası	3	3.261	1.087	1.343	.259
	Gruplar içi	623	504.302	.809		
	Genel	626	507.563			
Eğlence	Gruplar arası	3	10.504	3.501	3.307	.020*
	Gruplar içi	623	659.642	1.059		
	Genel	626	670.146			

* p< .05; *** p< .001

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin barınma durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizinin sonucunda, sevgi ve ait olma ($F_{627}= 1.095$; $p> .05$), güç ($F_{627}= 2.239$; $p> .05$) ve özgürlük ($F_{627}= .259$; $p> .05$) ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, öğrencilerin barınma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, hayatta kalma ($F_{627}= 44.066$; $p< .001$), eğlence ($F_{627}= 44.066$; $p< .05$) ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, öğrencilerin barınma durumuna göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 5.17. Hayatta Kalma İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Barınma Durumuna Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Barınma Durumu	Devlet yurdu	Özel yurt-Apart	Arkadaşla Evde	Aileyle evde
Devlet yurdu	—	.000***	.000***	.000***
Özel yurt - Apart	.000***	—	—	.000***
Arkadaşla Evde	.000***	—	—	.000***
Aileyle evde	.000***	.000***	.000***	—

*** p< .001

Hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, devlet yurdunda ($\bar{X}= 3.783$) kalan öğrencilerin hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyinin, özel yurtda ya da apartta ($\bar{X}= 4.680$), arkadaşla evde ($\bar{X}= 4.928$) ve aileyle evde ($\bar{X}= 5.539$) kalanlara göre; özel yurtda ya da apartta kalan öğrencilerin hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyinin aileyle evde kalanlara göre; arkadaşla evde kalan öğrencilerin hayatta kalma ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, aileyle evde kalanlara göre anlamlı olarak daha

düşük düzeyde olduğu görülmektedir ($p < .001$). Üniversite yaşamında aileleriyle kalan öğrencilerim hayatta kalma ihtiyacının karşılanması açısından en avantajlı grup olduğu söylenebilir.

Tablo 5.18. Eğlence İhtiyacının Karşılama Düzeyinin Barınma Durumuna Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Barınma Durumu	Devlet yurdu	Özel yurt-Apart	Arkadaşla Evde	Aileyle evde
Devlet yurdu	—	—	—	—
Özel yurt-Apart	—	—	.014*	—
Arkadaşla Evde	—	.014*	—	—
Aileyle evde	—	—	—	—

* $p < .05$

Eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, özel yurttan veya apartta ($\bar{X} = 5.460$) kalan öğrencilerin eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin, arkadaşla evde ($\bar{X} = 5.135$) kalanlara göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir ($p < .05$).

5.2.5. “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, yaşamın büyük kısmında ikamet edilen yerleşim birimine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.19. Yaşamın Büyük Kısmında İkamet Edilen Yerleşim Birimine ve Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler

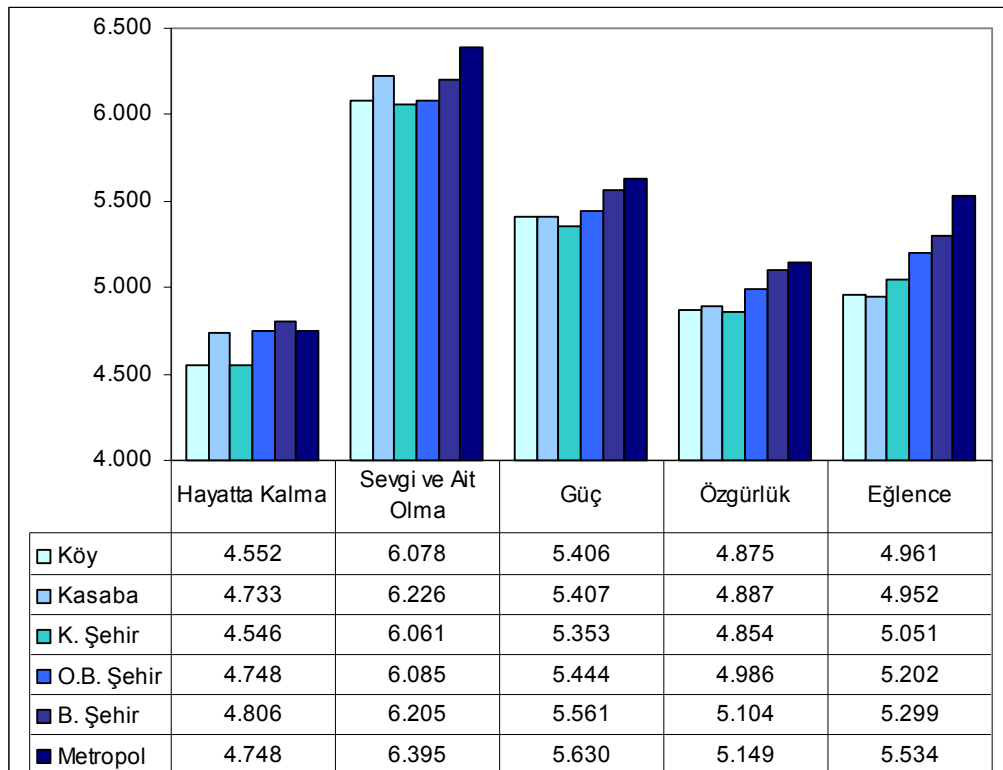
Temel İhtiyaçlar	Yerleşim Birimi	N	$\bar{X}$	SS
Hayatta Kalma	Köy (0-2 bin)	71	4.552	1.335
	Kasaba (2-10 bin)	63	4.733	1.363
	Küçük şehir (10-50 bin)	74	4.546	1.174
	Orta büyüklükte şehir (50-100 bin)	161	4.748	1.221
	Büyük Şehir (100 bin-1milyon)	157	4.806	1.238
	Metropol (1milyondan fazla)	100	4.748	1.288
	Toplam	626	4.715	1.258
Sevgi ve Ait Olma	Köy (0-2 bin)	71	6.078	.9118
	Kasaba (2-10 bin)	63	6.226	.764
	Küçük şehir (10-50 bin)	74	6.061	1.106
	Orta büyüklükte şehir (50-100 bin)	161	6.085	.998
	Büyük Şehir (100 bin-1milyon)	157	6.205	.948
	Metropol (1milyondan fazla)	100	6.395	.783
	Toplam	626	6.175	.940

(Devamı arkadadır)

Tablo 5.19 (Devamı)

Temel İhtiyaçlar	Yerleşim Birimi	N	$\bar{X}$	SS
Güç	Köy (0-2 bin)	71	5.406	.734
	Kasaba (2-10 bin)	63	5.407	.825
	Küçük şehir (10-50 bin)	74	5.353	1.003
	Orta büyüklükte şehir (50-100 bin)	161	5.444	.872
	Büyük Şehir (100 bin-1milyon)	157	5.561	.805
	Metropol (1milyondan fazla)	100	5.630	.746
	Toplam	626	5.484	.836
Özgürlük	Köy (0-2 bin)	71	4.875	.912
	Kasaba (2-10 bin)	63	4.887	1.008
	Küçük şehir (10-50 bin)	74	4.854	1.003
	Orta büyüklükte şehir (50-100 bin)	161	4.986	.936
	Büyük Şehir (100 bin-1milyon)	157	5.104	.863
	Metropol (1milyondan fazla)	100	5.149	.694
	Toplam	626	5.003	.900
Eğlence	Köy (0-2 bin)	71	4.961	.980
	Kasaba (2-10 bin)	63	4.952	1.035
	Küçük şehir (10-50 bin)	74	5.051	1.146
	Orta büyüklükte şehir (50-100 bin)	161	5.202	1.048
	Büyük Şehir (100 bin-1milyon)	157	5.299	.992
	Metropol (1milyondan fazla)	100	5.534	.947
	Toplam	626	5.209	1.035

Tablo 5.20. Yerleşim Birimine Göre Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyi – Sütun Grafiği

Tablo 5.21. Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Yaşamın Büyük Kısmında İkamet Edilen Yerleşim Birimine Göre Değişimini Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Hayatta Kalma	Gruplar arası	5	5.613	1.123	.708	.617
	Gruplar içi	620	982.666	1.585		
	Genel	625	988.279			
Sevgi ve Ait Olma	Gruplar arası	5	8.083	1.617	1.842	.103
	Gruplar içi	620	544.113	.878		
	Genel	625	552.196			
Güç	Gruplar arası	5	5.366	1.073	1.543	.174
	Gruplar içi	620	431.230	.696		
	Genel	625	436.596			
Özgürlük	Gruplar arası	5	7.428	1.486	1.847	.102
	Gruplar içi	620	498.651	.804		
	Genel	625	506.079			
Eğlence	Gruplar arası	5	22.248	4.450	4.262	.001***
	Gruplar içi	620	647.273	1.044		
	Genel	625	669.522			

*** $p \leq .001$

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin, yaşamın büyük kısmında ikamet edilen yerleşim birimine göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizinin sonucunda, hayatta kalma ($F_{626} = .708$; $p > .05$), sevgi ve ait olma ($F_{626} = 1.182$; $p > .05$), güç ($F_{626} = 1.543$; $p > .05$) ve özgürlük ($F_{626} = 1.847$; $p > .05$) ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, ikamet edilen yerleşim birimine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, eğlence ($F_{626} = 4.262$; $p \leq .001$) ihtiyacının karşılanma düzeyinin, yaşamın büyük kısmında ikamet edilen yerleşim birimine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 5.22. Eğlence İhtiyacının Karşılama Düzeyinin Yaşamın Büyük Kısmında İkamet Edilen Yerleşim Birimine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Yerleşim Birimi	Köy	Kasaba	Küçük şehir	Orta büyüklükte şehir	Büyük Şehir	Metropol
Köy (0-2 bin)	—	—	—	—	—	.004**
Kasaba (2-10 bin)	—	—	—	—	—	.006**

(Devamı arkadadır)

Tablo 5.22. (Devamı)

Yerleşim Birimi	Köy	Kasaba	Küçük şehir	Orta büyüklükte şehir	Büyük Şehir	Metropol
Küçük şehir (10-50 bin)	—	—	—	—	—	.026*
Orta büyüklükte şehir(50-100bin)	—	—	—	—	—	—
Büyük Şehir (100 bin-1milyon)	—	—	—	—	—	—
Metropol (1milyondan fazla)	.004**	.006**	026*	—	—	—

* p< .05; ** p< .01

Eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, yaşamının büyük kısmında köyde ($\bar{X}= 4.961$), kasabada ($\bar{X}= 4.952$) ve küçük şehirde ($\bar{X}= 5.051$) ikamet eden öğrencilerin eğlence ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, metropolde ($\bar{X}= 5.534$) ikamet eden öğrencilere göre anlamlı olarak daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir (p< .05).

5.2.6. “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, ailenin aylık ortalama gelir düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.23. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyine ve Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler

Temel İhtiyaçlar	Ailenin Gelir Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS
Hayatta Kalma	Düşük	77	4.179	1.339
	Orta	529	4.794	1.235
	Yüksek	21	4.800	1.156
	Toplam	627	4.719	1.260
Sevgi ve Ait Olma	Düşük	77	5.799	1.166
	Orta	529	6.226	.899
	Yüksek	21	6.298	.719
	Toplam	627	6.176	.940
Güç	Düşük	77	5.353	.944
	Orta	529	5.492	.818
	Yüksek	21	5.802	.809
	Toplam	627	5.486	.836
Özgürlük	Düşük	77	4.655	1.047
	Orta	529	5.032	.868
	Yüksek	21	5.630	.661
	Toplam	627	5.005	.901

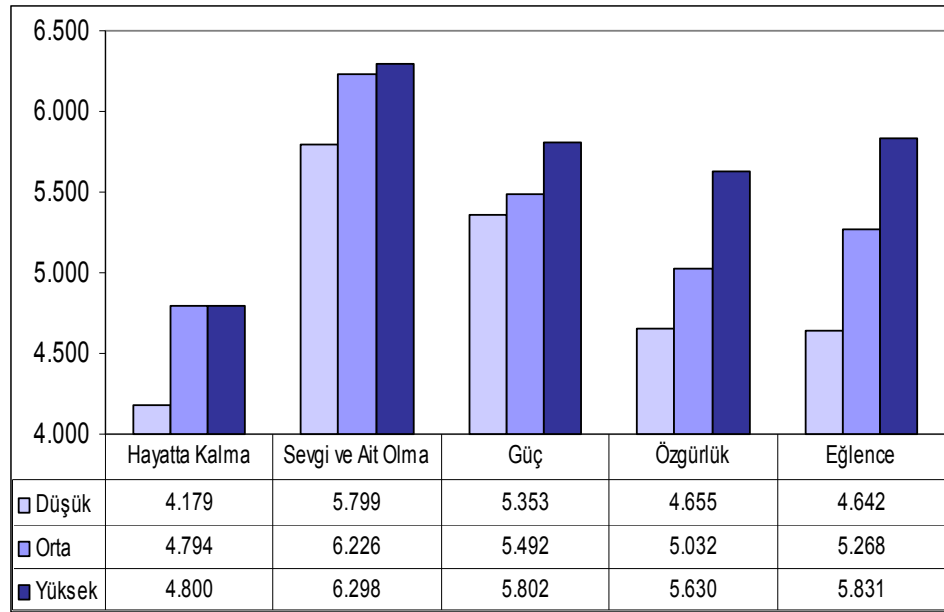
(Devamı arkadadır)

Tablo 5.23. (Devamı)

Temel İhtiyaçlar	Ailenin Gelir Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS
Eğlence	Düşük	77	4.642	1.281
	Orta	529	5.268	.974
	Yüksek	21	5.831	.689
	Toplam	627	5.210	1.035

Tablo 5.24. Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyine Göre Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği

Tablo 5.25. Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyine Göre Değişimini Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Temel İhtiyaçlar	Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Hayatta Kalma	Gruplar arası	2	25.544	12.772	8.234	.000***
	Gruplar içi	624	967.947	1.551		
	Genel	626	993.492			
Sevgi ve Ait Olma	Gruplar arası	2	12.614	6.307	7.289	.001***
	Gruplar içi	624	539.912	.865		
	Genel	626	552.526			
Güç	Gruplar arası	2	3.479	1.740	2.502	.083
	Gruplar içi	624	433.836	.695		
	Genel	626	437.315			
Özgürlük	Gruplar arası	2	17.991	8.995	11.465	.000***
	Gruplar içi	624	489.572	.785		
	Genel	626	507.563			
Eğlence	Gruplar arası	2	34.727	17.363	17.051	.000***
	Gruplar içi	624	635.420	1.018		
	Genel	626	670.146			

*** p ≤ .001

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin, ailenin aylık gelir düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizinin sonucunda, hayatta kalma ($F_{627}= 8.234$; $p < .001$), sevgi ve ait olma ($F_{627}= 7.289$; $p \leq .001$), özgürlük ($F_{627}= 11.465$; $p < .001$), eğlence ($F_{627}= 17.051$; $p < .001$) ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, ailenin aylık gelir düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bununla birlikte, güç ($F_{627}= 2.502$; $p > .05$) ihtiyacının karşılanma düzeyinin, ailenin aylık gelir düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 5.26. Hayatta Kalma İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Ailenin Aylık Gelir Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Ailenin Gelir Düzeyi	Düşük	Orta	Yüksek
Düşük	—	.000***	—
Orta	.000***	—	—
Yüksek	—	—	—

*** $p < .001$

Hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, ailesinin aylık gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X}= 4.179$), ailesinin gelir düzeyi orta olan öğrencilere göre ($\bar{X}= 4.794$) anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($p < .001$). Ailesinin aylık gelir düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyleri arasında ise ($\bar{X}= 4.794$; $\bar{X}= 4.800$), anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > .05$).

Tablo 5.27. Sevgi ve Ait Olma İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Ailenin Aylık Gelir Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Ailenin Gelir Düzeyi	Düşük	Orta	Yüksek
Düşük	—	.000***	—
Orta	.000***	—	—
Yüksek	—	—	—

*** $p < .001$

Sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, ailesinin aylık gelir düzeyi düşük olan

öğrencilerin sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X}= 5.799$), ailesinin gelir düzeyi orta olan öğrencilere göre ($\bar{X}= 6.226$) anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($p < .001$). Ailesinin aylık gelir düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyleri arasında ise ($\bar{X}= 6.226$; $\bar{X}= 6.298$), anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > .05$).

Tablo 5.28. Özgürlük İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Ailenin Aylık Gelir Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Ailenin Gelir Düzeyi	Düşük	Orta	Yüksek
Düşük	—	.002**	.000***
Orta	.002**	—	.007**
Yüksek	.000***	.007**	—

** $p < .01$; *** $p < .001$

Özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, ailesinin aylık gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X}= 4.655$), ailesinin gelir düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilere göre ($\bar{X}= 5.032$; $\bar{X}= 5.630$) anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($p < .05$; $p < .001$). Ailesinin aylık gelir düzeyi orta olan öğrencilerin özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X}= 5.032$) de, ailesinin aylık gelir düzeyi yüksek ($\bar{X}= 5.630$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($p < .05$).

Tablo 5.29. Eğlence İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Ailenin Aylık Gelir Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Ailenin Gelir Düzeyi	Düşük	Orta	Yüksek
Düşük	—	.000***	.000***
Orta	.000***	—	.033*
Yüksek	.000***	.033*	—

* $p < .05$; *** $p < .001$

Eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, ailesinin aylık gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X}= 4.642$), ailesinin gelir düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilere göre ($\bar{X}= 5.268$; $\bar{X}= 5.831$) anlamlı olarak daha düşük olduğu

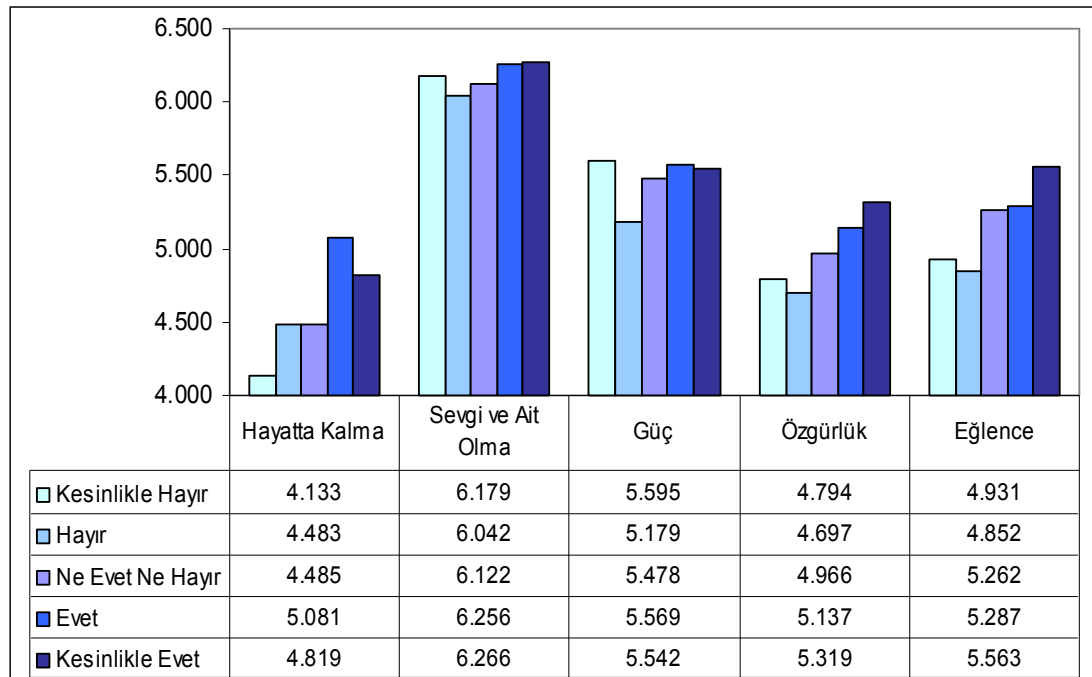
görülmektedir ($p < .001$). Ailesinin aylık gelir düzeyi orta olan öğrencilerin eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X} = 5.268$) de, ailesinin aylık gelir düzeyi yüksek ($\bar{X} = 5.831$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($p < .05$).

5.2.7. “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, üniversite yaşamındaki aylık ortalama gelirden algılanan ekonomik doyuma göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.30. “Üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” Sorusuna Verilen Yanıtlara ve Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler

Temel İhtiyaçlar	Ekonomik Doyum	N	$\bar{X}$	SS
Hayatta Kalma	Kesinlikle Hayır	42	4.133	1.453
	Hayır	84	4.483	1.258
	Ne Evet Ne Hayır	216	4.485	1.222
	Evet	253	5.081	1.173
	Kesinlikle Evet	32	4.819	1.183
	Toplam	627	4.719	1.260
Sevgi ve Ait Olma	Kesinlikle Hayır	42	6.179	1.057
	Hayır	84	6.042	1.089
	Ne Evet Ne Hayır	216	6.122	.997
	Evet	253	6.256	.819
	Kesinlikle Evet	32	6.266	.838
	Toplam	627	6.176	.940
Güç	Kesinlikle Hayır	42	5.595	.828
	Hayır	84	5.179	.932
	Ne Evet Ne Hayır	216	5.478	.844
	Evet	253	5.569	.770
	Kesinlikle Evet	32	5.542	.888
	Toplam	627	5.486	.836
Özgürlük	Kesinlikle Hayır	42	4.794	.919
	Hayır	84	4.697	1.127
	Ne Evet Ne Hayır	216	4.966	.844
	Evet	253	5.137	.815
	Kesinlikle Evet	32	5.319	.978
	Toplam	627	5.005	.900
Eğlence	Kesinlikle Hayır	42	4.931	1.137
	Hayır	84	4.852	1.232
	Ne Evet Ne Hayır	216	5.262	.982
	Evet	253	5.287	.958
	Kesinlikle Evet	32	5.563	1.021
	Toplam	627	5.210	1.035

Tablo 5.31. “Üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” Sorusuna Verilen Yanıtlara Göre Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyi - Sütun Grafiği

Tablo 5.32. Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Algılanan Ekonomik Doyma Düzeyine Göre Değişimini Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Temel İhtiyaçlar	Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Hayatta Kalma	Gruplar arası	4	64.285	16.071	10.758	.000***
	Gruplar içi	622	929.206	1.494		
	Genel	626	993.492			
Sevgi ve Ait Olma	Gruplar arası	4	4.030	1.008	1.143	.335
	Gruplar içi	622	548.496	.882		
	Genel	626	552.526			
Güç	Gruplar arası	4	10.305	2.576	3.752	.005**
	Gruplar içi	622	427.011	.687		
	Genel	626	437.315			
Özgürlük	Gruplar arası	4	17.712	4.428	5.623	.000***
	Gruplar içi	622	489.850	.788		
	Genel	626	507.563			
Eğlence	Gruplar arası	4	20.104	5.026	4.809	.001***
	Gruplar içi	622	650.042	1.045		
	Genel	626	670.146			

** p< .01; *** p ≤ .001

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin, üniversite yaşamındaki aylık ortalama gelirden algılanan ekonomik doyuma göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizinin sonucunda, öğrencilerin hayatta kalma ($F_{627} = 10.758$; $p < .001$), güç ($F_{627} = 3.752$; $p < .05$), özgürlük

($F_{627}= 5.623$; $p<.001$), eğlence ($F_{627}= 4.809$; $p\leq.001$) ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, üniversite yaşamındaki aylık ortalama gelirden algılanan ekonomik doyuma göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Sevgi ve ait olma ihtiyacının ($F_{627}= 1.143$; $p> .05$) karşılanma düzeyi, üniversite yaşamındaki aylık ortalama gelirden algılanan ekonomik doyuma göre anlamlı bir farklılaşma göstermemektedir.

Tablo 5.33. Hayatta Kalma İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Algılanan Ekonomik Doyum Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kesinlikle Hayır	Hayır	Ne Evet Ne Hayır	Evet	Kesinlikle Evet
Kesinlikle Hayır	—	—	—	.000***	—
Hayır	—	—	—	.001***	—
Ne Evet Ne Hayır	—	—	—	.000***	—
Evet	.000***	.001***	.000***	—	—
Kesinlikle Evet	—	—	—	—	—

*** $p \leq .001$

Hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, “üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” sorusuna ‘kesinlikle hayır’, ‘hayır’, ‘ne evet ne hayır’ yanıtını veren öğrencilerin hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X}= 4.133$; $\bar{X}= 4.483$; $\bar{X}= 4.485$), aynı soruya ‘evet’ yanıtını verenlere ($\bar{X}= 5.081$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($p \leq .001$). İlgili soruya ‘evet’ ve ‘kesinlikle evet’ yanıtını veren öğrencilerin hayatta kalma ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri ($\bar{X}= 5.081$; $\bar{X}= 4.819$) ise, anlamlı bir farklılaşma göstermemektedir ($p> .05$).

Tablo 5.34. Güç İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Algılanan Ekonomik Doyum Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kesinlikle Hayır	Hayır	Ne Evet Ne Hayır	Evet	Kesinlikle Evet
Kesinlikle Hayır	—	—	—	—	—
Hayır	—	—	.041*	.002**	—
Ne Evet Ne Hayır	—	.041*	—	—	—
Evet	—	.002**	—	—	—
Kesinlikle Evet	—	—	—	—	—

* $p < .05$; ** $p < .01$

Güç ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, “üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” sorusuna ‘hayır’ yanıtını veren öğrencilerin güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X}= 5.179$), aynı soruya ‘ne evet ne hayır’ ve ‘evet’ yanıtını verenlere ($\bar{X}= 5.478$; $\bar{X}= 5.569$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($p < .05$). Bunun yanı sıra ‘ne evet ne hayır’ yanıtında bulunanların güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X}= 5.478$), ‘evet’ yanıtını verenlere ($\bar{X}= 5.569$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($p < .05$). İlgili soruya ‘evet’ ve ‘kesinlikle evet’ yanıtını veren öğrencilerin hayatta kalma ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri ($\bar{X}= 5.569$; $\bar{X}= 5.542$) arasında ise, anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p > .05$).

Tablo 5.35. Özgürlük İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Algılanan Ekonomik Doyum Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kesinlikle Hayır	Hayır	Ne Evet Ne Hayır	Evet	Kesinlikle Evet
Kesinlikle Hayır	—	—	—		
Hayır	—	—	—	.001***	.007**
Ne Evet Ne Hayır	—	—	—	—	—
Evet	—	.001***	—	—	—
Kesinlikle Evet	—	.007**	—	—	—

** $p < .01$; *** $p \leq .001$

Özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, “üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” sorusuna ‘hayır’ yanıtını veren öğrencilerin özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X}= 4.697$), aynı soruya ‘evet’ ve ‘kesinlikle evet’ yanıtını verenlere ($\bar{X}= 5.137$; $\bar{X}= 5.319$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($p < .05$; $p \leq .001$).

Tablo 5.36. Eğlence İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Algılanan Ekonomik Doyum Düzeyine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kesinlikle Hayır	Hayır	Ne Evet Ne Hayır	Evet	Kesinlikle Evet
Kesinlikle Hayır	—	—	—	—	—
Hayır	—	—	.016*	.007**	.008**

(Devamı arkadadır)

Tablo 5.36. (Devamı)

Yanıtlar	Kesinlikle Hayır	Hayır	Ne Evet Ne Hayır	Evet	Kesinlikle Evet
Ne Evet Ne Hayır	—	.016*	—	—	—
Evet	—	.007**	—	—	—
Kesinlikle Evet	—	.008**	—	—	—

* $p < .05$; ** $p < .01$

Eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, “üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” sorusuna ‘hayır’ yanıtını veren öğrencilerin eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X} = 4.852$), aynı soruya ‘ne evet ne hayır’, ‘evet’ ve ‘kesinlikle evet’ yanıtını verenlere ($\bar{X} = 5.262$; $\bar{X} = 5.287$; $\bar{X} = 5.563$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($p < .05$).

5.2.8. “Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi, öğrenim görülen bölümün severek ve isteyerek tercih edilmesine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.37. “Öğrenim gördüğünüz bölümü severek ve isteyerek mi tercih ettiniz?” Sorusuna Verilen Yanıtlara ve Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyine İlişkin Betimleyici İstatistikler

Temel İhtiyaçlar	Bölüm Tercihi	N	$\bar{X}$	SS
Hayatta Kalma	Kesinlikle Hayır	23	4.139	1.505
	Hayır	82	4.320	1.216
	Ne Evet Ne Hayır	170	4.727	1.206
	Evet	232	4.848	1.237
	Kesinlikle Evet	120	4.840	1.291
	Toplam	627	4.719	1.260
Sevgi ve Ait Olma	Kesinlikle Hayır	23	5.717	1.317
	Hayır	82	6.271	.8129
	Ne Evet Ne Hayır	170	6.141	.9611
	Evet	232	6.156	.948
	Kesinlikle Evet	120	6.288	.868
	Toplam	627	6.176	.940
Güç	Kesinlikle Hayır	23	5.196	.781
	Hayır	82	5.218	.902
	Ne Evet Ne Hayır	170	5.302	.874
	Evet	232	5.564	.810
	Kesinlikle Evet	120	5.833	.634
	Toplam	627	5.486	.836

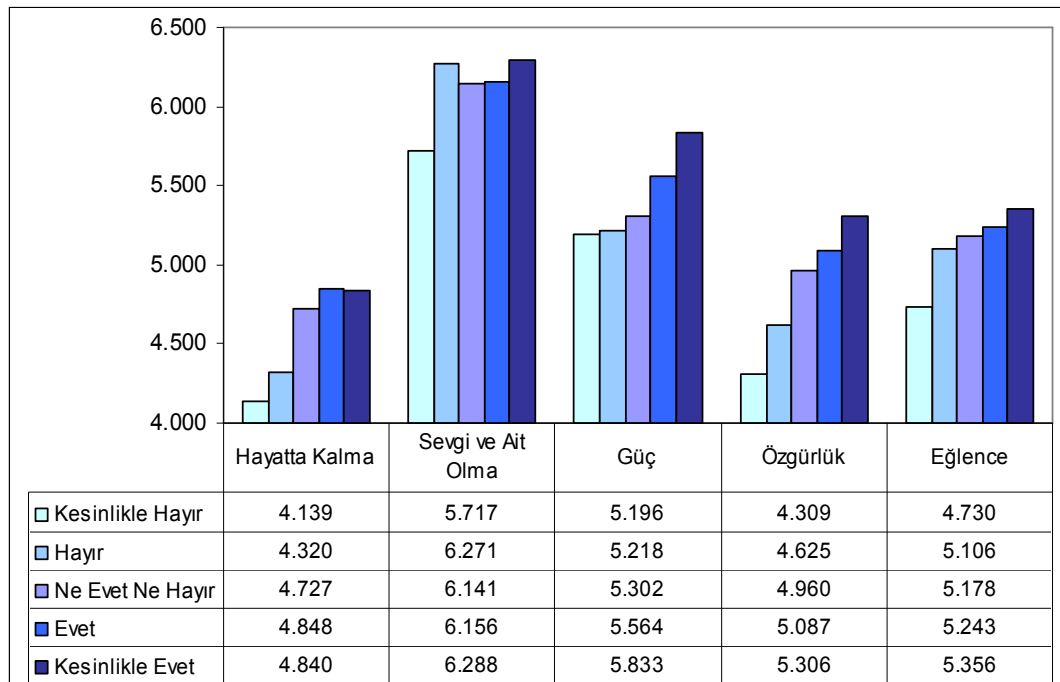
(Devamı arkadadır)

Tablo 5.37. (Devamı)

Temel İhtiyaçlar	Bölüm Tercihi	N	$\bar{X}$	SS
Özgürlük	Kesinlikle Hayır	23	4.309	1.146
	Hayır	82	4.625	.960
	Ne Evet Ne Hayır	170	4.960	.936
	Evet	232	5.087	.788
	Kesinlikle Evet	120	5.306	.803
	Toplam	627	5.005	.901
Eğlence	Kesinlikle Hayır	23	4.730	1.170
	Hayır	82	5.106	1.073
	Ne Evet Ne Hayır	170	5.178	1.146
	Evet	232	5.243	.980
	Kesinlikle Evet	120	5.356	.888
	Toplam	627	5.210	1.035

Tablo 5.38. “Öğrenim gördüğünüz bölümü severek ve isteyerek mi tercih ettiniz?” Sorusuna Verilen Yanıtlara Göre Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği

Tablo 5.39. Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Bölümde Öğrenim Görme İsteğine Göre Değişimini Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Temel İhtiyaçlar	Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Hayatta Kalma	Gruplar arası	4	26.465	6.616	4.256	.002**
	Gruplar içi	622	967.026	1.555		
	Genel	626	993.492			
Sevgi ve Ait Olma	Gruplar arası	4	7.371	1.843	2.103	.079
	Gruplar içi	622	545.155	.876		
	Genel	626	552.526			

(Devamı arkadadır)

Tablo 5.39. (Devamı)

Temel İhtiyaçlar	Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Güç	Gruplar arası	4	29.495	7.374	11.246	.000***
	Gruplar içi	622	407.820	.656		
	Genel	626	437.315			
Özgürlük	Gruplar arası	4	35.728	8.932	11.775	.000***
	Gruplar içi	622	471.834	.759		
	Genel	626	507.563			
Eğlence	Gruplar arası	4	9.172	2.293	2.158	.072
	Gruplar içi	622	660.974	1.063		
	Genel	626	670.146			

** p<.01; *** p < .001

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin, bölümde öğrenim görme isteğine göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizinin sonucunda, öğrencilerin hayatta kalma ($F_{627}= 4.256$; $p<.05$), güç ($F_{627}= 11.246$; $p<.001$), özgürlük ($F_{627}= 11.775$; $p<.001$) ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, üniversite yaşamındaki aylık ortalama gelirden algılanan ekonomik doyuma göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Sevgi ve ait olma ($F_{627}= 2.103$; $p> .05$) ve eğlence ($F_{627}= 2.158$; $p> .05$) ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi ise, bölümde öğrenim görme isteğine göre anlamlı bir farklılaşma göstermemektedir.

Tablo 5.40. Hayatta Kalma İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Bölümde Öğrenim Görme İsteğine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kesinlikle Hayır	Hayır	Ne Evet Ne Hayır	Evet	Kesinlikle Evet
Kesinlikle Hayır	—	—	—		
Hayır	—	—	—	.009**	.03*
Ne Evet Ne Hayır	—	—	—	—	—
Evet	—	.009**	—	—	—
Kesinlikle Evet	—	.03*	—	—	—

* p < .05; ** p< .01

Hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, “Öğrenim gördüğünüz bölümü severek ve isteyerek mi tercih ettiniz?” sorusuna ‘hayır’ yanıtını veren öğrencilerin hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X}= 4.320$), aynı soruya ‘evet’ ve ‘kesinlikle evet’ yanıtını verenlere ($\bar{X}= 4.848$; $X= 4.840$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($p < .05$).

Tablo 5.41. Güç İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Bölümde Öğrenim Görme İsteğine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kesinlikle Hayır	Hayır	Ne Evet Ne Hayır	Evet	Kesinlikle Evet
Kesinlikle Hayır	—	—	—	—	.005**
Hayır	—	—	—	.008**	.000***
Ne Evet Ne Hayır	—	—	—	.012*	.000***
Evet	—	.008**	.012*	—	.026*
Kesinlikle Evet	.005**	.000***	.000***	.026*	—

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001

Güç ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, “Öğrenim gördüğünüz bölümü severek ve isteyerek mi tercih ettiniz?” sorusuna ‘kesinlikle hayır’ yanıtını veren öğrencilerin güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X}$ = 5.196), aynı soruya ‘kesinlikle evet’ yanıtını verenlere ($\bar{X}$ = 5.833) göre; ‘hayır’ ve ‘ne evet ne hayır’ yanıtını verenlerin ($\bar{X}$ = 5.218; $\bar{X}$ = 5.302), ‘evet’ ve ‘kesinlikle evet’ yanıtını verenlere ($\bar{X}$ = 5.564; $\bar{X}$ = 5.833) göre; ‘evet’ yanıtını verenlerin ($\bar{X}$ = 5.564), ‘kesinlikle evet’ yanıtını verenlere ($\bar{X}$ = 5.833) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir (p < .05; p < .001).

Tablo 5.42. Özgürlük İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Bölümde Öğrenim Görme İsteğine Göre Anlamlı Şekilde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kesinlikle Hayır	Hayır	Ne Evet Ne Hayır	Evet	Kesinlikle Evet
Kesinlikle Hayır	—	—	.007**	.000***	.000***
Hayır	—	—	.035*	.000***	.000***
Ne Evet Ne Hayır	.007**	.035*	—	—	.008**
Evet	.000***	.000***	—	—	—
Kesinlikle Evet	.000***	.000***	.008**	—	—

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001

Özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, “Öğrenim gördüğünüz bölümü severek ve isteyerek mi tercih ettiniz?” sorusuna ‘kesinlikle hayır’ ve ‘hayır’ yanıtını veren öğrencilerin özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin ($\bar{X}$ = 4.309; $\bar{X}$ = 4.635), aynı soruya ‘ne evet ne hayır’, ‘evet’ ve ‘kesinlikle evet’ yanıtını verenlere ($\bar{X}$ = 4.960; $\bar{X}$ = 5.087; $\bar{X}$ = 5.306) göre; ‘ne evet ne hayır’ yanıtını verenlerin ($\bar{X}$ = 4.960), ‘kesinlikle

evet' yanıtını verenlere ($\bar{X}= 5.306$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($p < .05$; $p < .001$).

5.3. “ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TEMEL İHTİYAÇLARIN KARŞILANMA DÜZEYİ, ÖZNEL İYİ OLUŞ DÜZEYİNİ ANLAMLILI ŞEKİLDE YORDAMAKTA MIDIR?” PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu araştırma problemi çerçevesinde (1) hayatta kalma, (2) sevgi ve ait olma, (3) güç, (4) özgürlük, (5) eğlence ihtiyaçlarının ve (6) beş temel ihtiyacın birlikte öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordayıp yordamadığına ilişkin bulgular sunulacaktır.

Tablo 5.43. Temel İhtiyaçlar ve Öznel İyi Oluş İlişkisini Gösteren Korelasyon Değerleri

	Hayatta Kalma	Sevgi ve Ait Olma	Güç	Özgürlük	Eğlence	Öznel İyi Oluş
Hayatta Kalma	1					
Sevgi ve Ait Olma	.140***	1				
Güç	.180***	.216***	1			
Özgürlük	.140***	.271***	.365***	1		
Eğlence	.219***	.424***	.341***	.504***	1	
Öznel İyi Oluş	.302***	.313***	.434***	.506***	.503***	1

*** $p < .001$

Öznel iyi oluş düzeyi ile temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi arasındaki Pearson korelasyon değerleri hayatta kalma ihtiyacı için .30, sevgi ve ait olma ihtiyacı için .31, güç ihtiyacı için .43, özgürlük ihtiyacı için .51 ve eğlence ihtiyacı için .50 düzeyindedir ve ilişkilerin tamamı pozitif yöndedir ($p < .001$). Özgürlük ve eğlence ihtiyaçları ise, öznel iyi oluş düzeyi ile görece daha güçlü ilişkiler gösteren ihtiyaçlar olarak öne çıkmaktadır. Güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin de öznel iyi oluş düzeyi ile orta düzeyde bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Hayatta kalma ihtiyacı ve sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin ise, öznel iyi oluşla gösterdiği ilişkinin daha düşük düzeyde ortaya çıktığı görülmektedir.

Bunun yanı sıra, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin elde edilen puan ortalamalarının kendi aralarında gösterdiği ilişkinin korelasyon değerleri aracılığıyla incelenmesinin sonucunda, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyleri arasında güçlü olmayan, fakat tamamı anlamlı ve pozitif yönde ilişkilerin bulunduğu görülmektedir ($p < .001$). Hayatta kalma ihtiyacı; sevgi ve ait olma ihtiyacıyla .14 düzeyinde, güç ihtiyacıyla .18 düzeyinde, özgürlük ihtiyacıyla .14 düzeyinde ve eğlence ihtiyacıyla .22 düzeyinde bir korelasyon göstermektedir. Sevgi ve ait olma ihtiyacı; güç ihtiyacıyla .22, özgürlük ihtiyacıyla .27 ve eğlence ihtiyacıyla .42 düzeyinde bir korelasyon göstermektedir. Güç ihtiyacı; özgürlük ihtiyacıyla .37 ve eğlence ihtiyacıyla .34 düzeyinde bir korelasyon göstermektedir. Özgürlük ve eğlence ihtiyaçları arasındaki korelasyon değeri ise .50 düzeyindedir. Kuramsal olarak da beklendiği gibi, temel ihtiyaçlar arasında fizyolojik ihtiyaçların sorunsuzca karşılanabilmesini tanımlayan hayatta kalma ihtiyacının, psikolojik ihtiyaçlar olarak adlandırılan diğer dört ihtiyaçla ilişkisinin daha zayıf düzeyde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, fizyolojik ya da psikolojik kökenli de olsa, seçim kuramında bu beş ihtiyacın tamamı temel ihtiyaçlar olarak ele alınmaktadır.

5.3.1. “Üniversite öğrencilerinde hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolünü inceleyen regresyon analizlerinin sonucunda ulaşılan araştırma bulguları, aşağıda maddeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 5.44. Hayatta Kalma İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata B	Beta	R ²	t	F _{Reg}	p
Hayatta Kalma	.537	.068	.302	.091	7.917	62.674	.000***

*** $p < .001$

Üniversite öğrencilerinde hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyini yordayıp yordamadığına ilişkin basit doğrusal regresyon analizinin

sonucuna göre, hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyine ilişkin açıklanan toplam varyansa katkısının anlamlı olduğu görülmektedir ($R^2 = .091$; $F_{Reg} = 62.674$; $p < .001$). Hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyi, ilgili R^2 değerine göre, öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 9.1' ini açıklamaktadır.

5.3.2. “Üniversite öğrencilerinde sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.45. Sevgi ve Ait Olma İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata B	Beta	R^2	t	F_{Reg}	p
Sevgi ve Ait Olma	.746	.091	.313	.098	8.244	67.959	.000***

*** $p < .001$

Üniversite öğrencilerinde sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyini yordayıp yordamadığına ilişkin basit doğrusal regresyon analizinin sonucuna göre, sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyine ilişkin açıklanan toplam varyansa katkısının anlamlı olduğu görülmektedir ($R^2 = .098$; $F_{Reg} = 67.959$; $p < .001$). Sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyi, ilgili R^2 değerine göre, öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 9.8' ini açıklamaktadır.

5.3.3. “Üniversite öğrencilerinde güç ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.46. Güç İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata B	Beta	R^2	t	F_{Reg}	p
Güç	1.164	.097	.434	.189	12.056	145.354	.000***

*** $p < .001$

Üniversite öğrencilerinde güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyini yordayıp yordamadığına ilişkin basit doğrusal regresyon analizinin sonucuna göre, güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluşa ilişkin açıklanan toplam varyansa katkısının anlamlı olduğu görülmektedir ($R^2 = .189$; $F_{Reg} = 145.354$; $p < .001$). Güç ihtiyacının karşılanma düzeyi, ilgili R^2 değerine göre, öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 18.9' unu açıklamaktadır.

5.3.4. “Üniversite öğrencilerinde özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.47. Özgürlük İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata B	Beta	R^2	t	F_{Reg}	p
Özgürlük	1.258	.086	.506	.256	14.661	214.941	.000***

*** $p < .001$

Üniversite öğrencilerinde özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyini yordayıp yordamadığına ilişkin basit doğrusal regresyon analizinin sonucuna göre, özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluşa ilişkin açıklanan toplam varyansa katkısının anlamlı olduğu görülmektedir ($R^2 = .256$; $F_{Reg} = 214.941$; $p < .001$). Özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyi, ilgili R^2 değerine göre, öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 25.6' sını açıklamaktadır.

5.3.5. “Üniversite öğrencilerinde eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.48. Eğlence İhtiyacının Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata B	Beta	R^2	t	F_{Reg}	p
Eğlence	1.088	.075	.503	.253	14.544	211.533	.000***

*** $p < .001$

Üniversite öğrencilerinde eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyini yordayıp yordamadığına ilişkin basit doğrusal regresyon analizinin sonucuna göre, eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluşa ilişkin açıklanan toplam varyansa katkısının anlamlı olduğu görülmektedir ($R^2 = .253$; $F_{Reg} = 211.533$; $p < .001$). Özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyi, ilgili R^2 değerine göre, öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 25.3' ünü açıklamaktadır.

5.3.6. “Üniversite öğrencilerinde beş temel ihtiyacın birlikte karşılanma düzeyi, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5.49. Temel İhtiyaçların Karşılanma Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata B	Beta	F _{Değişim}	F _{Regresyon}	R ²	R ² 'deki Artış Miktarı
Özgürlük	.674	.091	.271	214.941***	214.941***	.256	.256
Eğlence	.489	.084	.226	77.723***	159.524***	.338	.082
Güç	.570	.091	.213	47.539***	130.127***	.385	.047
Hayatta Kalma	.294	.056	.166	28.297***	108.946***	.412	.027
Sevgi ve Ait Olma	.179	.081	.075	4.842*	88.663***	.417	.005

* $p < .05$; *** $p < .001$

Beş temel ihtiyacın birlikte karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyini yordayıp yordamadığına ilişkin aşamalı çoklu regresyon analizi yöntemi kullanılmış ve her bir ihtiyacın sırayla işleme dahil edilmesinde kısmi korelasyon katsayılarından yararlanılmıştır. Regresyon modeline ilk sırada giren özgürlük ihtiyacı, ilgili R^2 değerine göre, öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 25.6' sını açıklamaktadır ($R^2 = .256$; $F_{Reg} = 214.941$; $p < .001$). İkinci aşamada regresyon modeline katılan eğlence ihtiyacı ile birlikte açıklanan toplam varyans oranı % 33.8' e yükselmiştir. Eğlence ihtiyacının açıklanan toplam varyansa katkısı ($F_{Reg} = 159.524$; $p < .001$) ve R^2 ' de sağladığı artış anlamlıdır ($F_{Değişim} = 77.723$; $p < .001$). Açıklanan toplam varyanstaki artış % 8.2' dir. Üçüncü aşamada regresyon modeline katılan güç ihtiyacı

ile birlikte açıklanan toplam varyans oranı % 38.5' e yükselmiştir. Güç ihtiyacının açıklanan toplam varyansa katkısı ($F_{Reg}= 130.127$; $p < .001$) ve R^2 ' de sağladığı artış anlamlıdır ($F_{Değişim}= 47.539$; $p < .001$). Açıklanan toplam varyanstaki artış % 4.7' dir. Dördüncü aşamada regresyon modeline katılan hayatta kalma ihtiyacı ile birlikte açıklanan toplam varyans oranı % 41.2' ye yükselmiştir. Hayatta kalma ihtiyacının açıklanan toplam varyansa katkısı ($F_{Reg}= 108.946$; $p < .001$) ve R^2 ' de sağladığı artış anlamlıdır ($F_{Değişim}= 28.297$; $p < .001$). Açıklanan toplam varyanstaki artış % 2.7' dir. Son olarak beşinci aşamada regresyon modeline katılan sevgi ve ait olma ihtiyacı ile birlikte açıklanan toplam varyans oranı % 41.7' ye yükselmiştir. Sevgi ve ait olma ihtiyacının açıklanan toplam varyansa katkısı ($F_{Reg}= 88.663$; $p < .001$) ve R^2 ' de sağladığı artış anlamlıdır ($F_{Değişim}= 4.842$; $p < .001$). Açıklanan toplam varyanstaki artış % .05' dir. Aşamalı çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, beş temel ihtiyacın birlikte karşılanma düzeyinin, üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 41.7' sini açıkladığı görülmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, öğrencilerin beş temel ihtiyaç arasında en yüksek doyumunu sevgi ve ait olma ihtiyacından ($\bar{X}= 6.176$) algıladıkları görülmektedir. Öğrencilerin diğer temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin algıladıkları doyum ortalamaları güç ihtiyacı için $\bar{X}= 5.486$, eğlence ihtiyacı için $\bar{X}= 5.210$ ve özgürlük ihtiyacı için $\bar{X}= 5.005$ düzeyindedir. Öğrencilerin eğlence ve özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkilendirilen algıladıkları doyumun, sevgi ve ait olma ve güç ihtiyaçlarıyla karşılaştırıldığında, görece daha düşük düzeyde olduğu görülmekte; fakat beş temel ihtiyacın karşılanma düzeyine ilişkin en düşük doyumun, hayatta kalma ihtiyacından ($\bar{X}= 4.719$) algılanmakta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, araştırma kapsamında üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin 7'li dereceleme ölçeği aracılığıyla elde edilen puanların, tüm ihtiyaç boyutları için nötr noktanın (4 puan düzeyi) üzerinde bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin en düşük puan ortalamasını hayatta kalma ihtiyacından, en yüksek puan ortalamasını ise sevgi ve ait olma ihtiyacından algıladığı bulgusu, Diener ve Diener' in (1995) 49 farklı üniversitenin öğrencileri üzerinde yürüttükleri araştırmanın bulgularıyla da örtüşmektedir. Buna göre üniversite öğrencileri, yaşamın çeşitli boyutlarından hangi düzeyde doyum algılamakta olduklarıyla ilgili olarak, en düşük doyum düzeyini hayatta kalma ihtiyacıyla ilişkili olarak, ekonomik doyumdan; doyumun en yüksek düzeylerini ise, sevgi ve ait olma ihtiyacıyla ilişkili olarak, arkadaşlar ve aile doyumundan algılamakta olduklarını belirtmektedir.

Hayatta kalma ihtiyacının barınma, beslenme, güvende olma gibi temel fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasını tanımlayan bir ihtiyaç olduğu düşünüldüğünde, üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin en düşük puan ortalamasının hayatta kalma boyutunda görülmesinin olası açıklamaları bulunmaktadır. Buna göre, üniversite yaşamında barınma, beslenme ve güvende olma gibi ihtiyaçlarını

karşılama konusunda daha az avantajlı olan öğrencilerin, hayatta kalma ihtiyacına ilişkin algıladıkları doyumun da daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Örneğin araştırma bulgularına göre, hayatta kalma ihtiyacına ilişkin algılanan doyumun, öğrencilerin barınma durumuna göre anlamlı şekilde farklılaştığı ve barınma yerini devlet yurdu olarak belirten öğrencilerin, hayatta kalma ihtiyacı açısından en dezavantajlı grup olduğu görülmektedir. Değişkenlerle ilgili tüm ihtiyaç boyutlarında nötr noktanın (4 puan düzeyi) aşağısında kalan tek puan ortalamasının, devlet yurdunda kalan öğrencilerin hayatta kalma ihtiyacı puan ortalamasının ($\bar{X}= 3.783$) olduğu görülmektedir. Özel yurttan veya aparttada kalan öğrencilerin ve arkadaşlarıyla birlikte evde kalan öğrencilerin ise görece daha avantajlı durumda oldukları; hayatta kalma ihtiyacı açısından en avantajlı grubun ise ailesiyle evde kalan öğrenciler olduğu görülmektedir. Üniversite Gençliğinin İhtiyaçları Araştırması (TOG, 2009) kapsamında Türkiye’deki 58 üniversiteden toplanan araştırma bulguları da öğrencilerin yurttaki barınma koşullarını asgari koşulların altında bulduklarını göstermektedir.

Bunun yanı sıra, üniversite yaşamı süresince barınma ve beslenme gibi ihtiyaçların daha iyi koşullarda ve daha yeterli bir düzeyde karşılanabilmesi, yeterli ekonomik gelir kaynaklarına sahip olmakla yakından ilişkilidir. Örneğin hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin algılanan doyumun, öğrencilerin ailelerinin aylık ortalama gelir düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Buna göre, ailesinin aylık gelir düzeyini düşük olarak bildiren öğrencilerin hayatta kalma ihtiyacına ilişkin algıladıkları doyumun da anlamlı olarak daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, üniversite yaşamında algılanan ekonomik doyumla ilgili olarak yöneltilen “üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” sorusuna ‘kesinlikle hayır’, ‘hayır’, ‘ne evet ne hayır’ yanıtını veren öğrencilerin hayatta kalma ihtiyacına ilişkin algıladıkları doyumun, aynı soruya ‘evet’ yanıtını verenlere göre anlamlı olarak daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinde hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin algılanan doyumun, öğrenim görülen bölümde bulunma isteğine göre de anlamlı şekilde farklılaşmakta olduğu görülmektedir. Nitekim araştırma bulguları incelendiğinde “öğrenim gördüğünüz bölümü severek ve isteyerek mi tercih ettiniz?” sorusuna ‘hayır’ yanıtını veren öğrencilerin hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyinin, aynı soruya ‘evet’ ve ‘kesinlikle evet’ yanıtını verenlere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu

görülmektedir. Aslında, öğrenim gördüğü bölümü açıkta kalmamak için tercih ettiğini belirten ve ilgi alanlarına uymayan bir eğitime devam eden öğrencilerin daha düşük düzeyde yaşam doyumuna sahip olduğu (Gündoğar, Sallan-Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci, 2007) ve bölüm tercihinin ilişkin önceliğinin öğrencilerin okul doyumlarını etkilediği (Gülcan, Kuştepeli ve Aldemir, 2002; Özgüngör, 2008) yönündeki bulguların var olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, araştırma kapsamındaki bulgular, öğrencilerin bölüm tercihlerine ilişkin henüz üniversiteye gelmeden önce sahip oldukları tutumun, aslında temel fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasına ilişkin doyumunu tanımlayan hayatta kalma ihtiyacına ilişkin halihazırdaki algılanan doyuma da genelleniyor olabileceğini akla getirmektedir.

Üniversite öğrencilerinin, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin en yüksek puan ortalamasını ise sevgi ve ait olma ihtiyacından algıladıkları görülmektedir. Sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin bu bulgu, diğer bazı araştırma bulgularıyla da desteklenmektedir. Örneğin, Diener ve Diener (1995) de üniversite öğrencileri üzerinde yürüttükleri araştırmanın sonucunda, öğrencilerin doyumun en yüksek düzeylerini arkadaşlar ve aile doyumundan algıladığı bulgusuna ulaşmıştır. Benzer bir bulgu, Gündoğar, Sallan-Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci' nin (2007) araştırmasında da tekrarlanmış, üniversite öğrencilerinin üniversite yaşamını değerlendirme formundan elde ettikleri en yüksek puan ortalamasının arkadaş ilişkileri boyutundan alındığı görülmüştür. Bu bulgulara dayanarak, üniversite öğrencilerinin sosyal ilişkilerinde yakın duygusal bağlar kurmada çoğunlukla başarılı görüldükleri ve yine öğrencilerin büyük çoğunluğunun arkadaşlar, aile üyeleri ve dostlar gibi yaşamdaki özel insanlarla doyum verici ilişkiler içinde oldukları söylenebilir.

Sevgi ve ait olma ihtiyacı boyutunda cinsiyet değişkenine ilişkin elde edilen bulgular, kız öğrencilerin sevgi ve ait olma ihtiyacına ilişkin algıladıkları doyumun, erkek öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen bazı diğer araştırmalarda da, erkek öğrencilerle karşılaştırıldığında kız öğrencilerin duyguları anlama ve ilgi görme (Kuzgun, 1984), yakın sosyal ilişkilere sahip olma (Diener ve Fujita, 1995), arkadaşlık ve sevgi (Doğan, 2004), ilişkili olma (Çelikkaleli ve Gündoğdu, 2005) gibi boyutlarda daha yüksek düzeylerde puan aldıkları görülmektedir. Sevgi ve ait olma ihtiyacı boyutunda gözlenen bu farklılaşmanın, cinsiyet rollerine ilişkin gözlenen genel

durumun bir yansıması olarak değerlendirilmesi mümkündür. Türk kültüründe cinsiyet rollerine ilişkin çalışmalar, kız ve erkeklerin toplumsal yaşama katılım konusundaki sosyalleşmelerinin, cinsiyet rollerine ilişkin farklı beklentilere bağlı olarak gelişen farklı süreçlerle şekillendiğine işaret etmektedir (Hortaçsu, Oral ve Yasak-Gültekin, 1990; Kağıtçıbaşı ve Sunar, 1992; Karakitapoğlu-Aygün, 2004; Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu, 2004). Cinsiyete özgü bu farklılaşmaya bağlı olarak kızlar, toplumsal yaşamda daha çok ilgiyi, sevecenliği, ilişkilerde duygusal bağlılığı öne çıkaran rollerle birlikte anılmaktayken; erkeklerin ise daha çok gücü ve başatlığı tanımlayan rollerle birlikte öne çıktıkları görülmektedir. Üstelik sevgi ve ait olma ihtiyacı boyutunda cinsiyet değişkenine ilişkin elde edilen bu bulguların, kız ve erkek cinsiyet rolüne ilişkin ayrımın daha az vurgulandığı Batı kültürleri için de geçerli olabildiği görülmektedir (Diener ve Fujita, 1995).

Sevgi ve ait olma ihtiyacı boyutundaki bu bulgulara ek olarak, öğrencilerin ailelerinin aylık gelir düzeyine ilişkin elde edilen bulgular, ailesinin gelir düzeyini düşük olarak bildiren öğrencilerin sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin de anlamlı olarak daha düşük olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, “Üniversite yaşamınızda aylık ortalama gelirinizi, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde ise, öğrencilerin sevgi ve ait olma ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, algılanan ekonomik doyuma göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulgulara göre, ailesinin aylık gelir düzeyini düşük olarak bildiren öğrencilerin sevgi ve ait olma ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinde görülen farklılaşmanın doğrudan ekonomik nedenlere bağlanamayacağı; fakat öğrencilerin aileleriyle olan ilişkilerinde sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak şekillenen ebeveyn tutumları gibi bazı ilişki durumlarının, öğrencilerin sevgi ve ait olma ihtiyacına ilişkin algıları üzerinde etkili olabileceği düşünülebilir. Nitekim alan yazındaki bazı araştırma bulguları, ebeveyn tutumlarının sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı farklılaşmalar gösterebildiğine işaret etmektedir. Alan yazındaki bulgular, özellikle yüksek sosyo-ekonomik düzeye mensup ebeveynlerin demokratik davranma ve eşitlik tanıma gibi tutumlara daha fazla sahip olduğunu (Uyanık-Balat, 2007) ve sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe olumsuz ebeveyn tutumlarının azaldığını ve bu tutumların yerini demokratik tutumların aldığını göstermektedir (Haktanır, Aral, Alisinanoğlu, Baran, Başar, Köksal ve Bulut, 1999).

Üniversite öğrencilerinin, sevgi ve ait olma ihtiyacının ardından temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin aldıkları en yüksek puan ortalamasının güç ihtiyacı boyutunda olduğu görülmektedir. Güç ihtiyacının saygınlığı, etkileyciliği, yetkinliği ve başarılı olmayı tanımlayan bir ihtiyaç olduğu düşünüldüğünde, öğrencilerin içinde buldukları sosyal çevrede kendilerine ilişkin değerlilik ve yeterlik algılarının olumlu düzeylerde olduğu ve öğrencilerin kendi kişisel gelişimlerine ve büyümelerine ilişkin olumlu yönde bir algıya sahip oldukları söylenebilir.

Güç ihtiyacının, tıpkı sevgi ve ait olma ihtiyacında gözleendiği gibi cinsiyet rollerine paralel olarak farklılaşıp farklılaşmadığı konusunda alan yazındaki genel izlenim, kız öğrencilerle karşılaştırıldığında, erkek öğrencilerin başatlık ihtiyacının daha yüksek düzeyde olduğu (Kuzgun, 1984); erkek öğrencilerin başatlık alanında daha üstün göründükleri ve erkek öğrencilerin bu konudaki çabalarının diğer insanlar üzerinde bir etkiye sahip olma anlamındaki bir başarıyı yansıtmakta olduğu yönündedir (Diener ve Fujita, 1995). Bu araştırmada ise erkek öğrencilerin güç ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin puan ortalamasının, kız öğrencilere göre çok az bir farkla daha yüksek olduğu görülmekle birlikte, bu fark anlamlı bulunmamıştır. Bu durumun olası bir açıklaması ise, güç ihtiyacının araştırma kapsamında sosyal çevreyle ilişkilerde baskın olma gibi özelliklerden ziyade, bireyin kendi kişisel amaçlarına ulaşmasını vurgulayan gelişimsel bir boyutta ele alınması olabilir. Bu durum aynı zamanda, cinsiyet rollerine ilişkin gözlenen geleneksel yapının bazı değişimlerden geçmekte olduğunun da bir işaretidir. Çelikkaleli ve Gündoğdu' nun (2005) da bu görüşü destekleyen bir bulgusu, öz-belirleme kuramı çerçevesinde, güç ihtiyacına yakın bir kavram olan yeterlik ihtiyacının, üniversite öğrencilerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma göstermediğidir. Özgüngör' ün (2006) kız öğretmen adaylarının, erkek öğretmen adaylarına göre daha fazla başarı motivasyonuna sahip olduğu yönündeki bulgusu da, cinsiyet rollerine ilişkin gözlenen değişimi desteklemektedir. Sevgi ve ait olma ihtiyacına ilişkin elde edilen bulgular, kız öğrencilerin sevecenliği ve sosyal ilişkilerde duygusal bağlılık göstermeyi içeren geleneksel kız cinsiyet rolünü sürdürme eğiliminde olduklarına işaret etse de; güç ihtiyacına ilişkin bulguların yükselen eğitim düzeyiyle birlikte kız öğrencilerinin başarı ve yükselme gibi yeni cinsiyet rolleri de üstlenmeye başladıklarının bir göstergesi olabilir. Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu (2004) bu durumu, 1990' lı yıllardan sonra sosyo-kültürel ve ekonomik değişimlere bağlı olarak geleneksel cinsiyet rollerinde gözlenen değişimin bir sonucu olarak görmektedir.

Nitekim 2000’li yıllarda Türk gençlerine ilişkin elde edilen bulgular, değerler konusunda cinsiyete ilişkin farklılıkları değil, benzeşimleri ortaya koymaktadır (Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu, 2002).

Güç ihtiyacı boyutunda ekonomik gelir değişkenlerine ilişkin bulgular incelendiğinde ise, güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin, ailenin aylık gelir düzeyi karşısında anlamlı bir farklılaşma göstermediği; fakat üniversite yaşamında algılanan ekonomik doyuma göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Buna göre, “üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” sorusuna ‘hayır’ yanıtını veren öğrencilerin güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin, aynı soruya ‘ne evet ne hayır’ ve ‘evet’ yanıtını verenlere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra ‘ne evet ne hayır’ yanıtında bulunan öğrencilerin güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin de ‘evet’ yanıtını verenlere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin üniversite yaşamında algıladıkları ekonomik doyumu, öğrencilerin kendilerine ilişkin saygı ve yeterlik algıları üzerinde anlamlı şekilde etkili olduğu ve üniversite yaşamında hissedilen ekonomik sıkıntıların, yaşamda yükselmeye ve gelişmeye yönelik amaçlara ulaşma konusunda öğrencilerin kendilerini görece daha az güvenli ve daha az başarılı olarak algılamalarına yol açtığı düşünülebilir.

Güç ihtiyacı boyutundaki bu bulgulara ek olarak, öğrenim görülen bölümde bulunma isteğine ilişkin bulgular incelendiğinde ise, “öğrenim gördüğünüz bölümü severek ve isteyerek mi tercih ettiniz?” sorusuna ‘kesinlikle evet’ yanıtında bulunan öğrencilerin güç ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, diğer tüm gruplara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgunun, güç ihtiyacının öğrencilerin yaşamda ilgi duyduğu alanlarda kendilerini geliştirmelerini ve kendilerini başarılı olarak algılamalarını tanımlayan yapısına uygun ve beklenen yönde bir bulgu olduğu söylenebilir.

Özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin ise, hayatta kalma ihtiyacı dışındaki diğer ihtiyaçlarla karşılaştırıldığında, görece daha düşük bir puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Buna göre, yaşamı mümkün olduğu kadarıyla kısıtlamalardan uzak biçimde sürdürebilmeyi ve yaşama ilişkin seçimlerde bulunurken bağımsızca

hareket edebilmeyi başarma konusunda, öğrencilerin görece daha az doyum algıladıkları söylenebilir.

Özgürlük ihtiyacının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmayacağı konusunda alan yazındaki genel bir eğilim, özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin, cinsiyet rollerine paralel olarak kızların aleyhine bir yönde farklılaşacağı yönündedir. Konuyla ilgili olarak Kuzgun (1984), kız öğrencilerin özerklik ihtiyacına ilişkin puan ortalamalarının erkeklere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Çelikkaleli ve Gündoğdu (2005) da kız öğrencilerin özerklik ihtiyacına ilişkin algıladıkları doyum düzeyinin, erkeklere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu bulgusuna ulaşmakla birlikte, bu farkın küçük bir düzeyde olduğunu belirtmektedir. Bu araştırmada cinsiyet değişkenine ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde ise, kız öğrencilerin özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin puan ortalamasının, erkek öğrencilerin puan ortalamasından küçük bir farkla daha yüksek olduğu, fakat bu farkın anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgu, cinsiyet rolüne ilişkin farklılaşmaların eğitim düzeyiyle birlikte daha az düzeye indiği ve özellikle kız öğrencilerin sosyo-kültürel ve ekonomik değişimlere bağlı olarak yeni cinsiyet rolleri üstlenmeye başladıkları yönündeki görüşle tutarlıdır. Buna göre, özgürlük ihtiyacının cinsiyet rolüne ilişkin farklılaşması noktasında, kızların aleyhine gözlenmesi beklenen bu farklılaşmanın, incelenen araştırma örnekleminin üniversite öğrencilerinden oluştuğu düşünüldüğünde, kendini daha küçük düzeylerde ortaya koyduğu söylenebilir. Bu durumun da, üniversite öğrenimi almakta olan kız öğrencilerin, toplumdaki diğer hemcinsleriyle karşılaştırıldığında, yaşamlarında seçimlerde bulunurken ve yaşamlarını diledikleri yönde yaşamaya çabalarken kendilerini daha az kısıtlanmış hissediyor olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Öğrenim görülen sınıf düzeyine ilişkin elde edilen bulgular, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin 1. sınıf öğrencilerinin sahip oldukları puan ortalamalarının, çoğunlukla üst sınıf öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde olduğu yönünde bir izlenim uyandırmakla birlikte, özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin gözlenen bu farkın, yalnızca 1. ve 3. sınıf öğrencileri arasında anlamlı olduğu görülmektedir. Özgürlük ihtiyacı boyutunda öğrenim görülen sınıf düzeyine ilişkin elde edilen bulgulara göre, 1. sınıf öğrencilerinin üniversite yaşamına geçişin ilk yılında, kendilerini yaşamda dilediğince hareket edebilme konusunda daha özgür hissettiği;

fakat üniversite yaşamının ilerleyen yıllarıyla birlikte öğrencilik yaşamlarında artan akademik sorumlulukların ve de özellikle mezuniyet sonrası yaşamlarına vermek istedikleri yön konusunda yaşadıkları kaygının, öğrencilerin yaşamda kendilerini kısıtlanmış hissetmelerine yol açtığı söylenebilir.

Bunun yanı sıra, ekonomik gelir değişkenlerine ilişkin bulgular incelendiğinde, üniversite öğrencilerinde özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öğrencilerin ailelerinin aylık gelir düzeyine ve üniversite yaşamında algılanan ekonomik düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Ailenin gelir düzeyine ilişkin gruplar arasındaki farkların tamamı anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde “Üniversite yaşamınızda aylık ortalama gelirinizi, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” sorusuna ‘hayır’ yanıtını veren öğrencilerin özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin, aynı soruya ‘evet’ ve ‘kesinlikle evet’ yanıtını verenlere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir. Ulaşılan bulgular, üniversite öğrencilerinin ekonomik özgürlüğe sahip olmayı, özgürlük tanımının önemli bir boyutu olarak algıladıklarını göstermektedir.

Özgürlük ihtiyacına ilişkin algılanan doyum ile çok yakından ilişkili bir değişken olarak öğrenim görülen bölümde bulunma isteğiyle ilgili olarak ise, “Öğrenim gördüğünüz bölümü severek ve isteyerek mi tercih ettiniz?” sorusuna ‘kesinlikle hayır’ ve ‘hayır’ yanıtını veren öğrencilerin özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin, aynı soruya ‘ne evet ne hayır’, ‘evet’ ve ‘kesinlikle evet’ yanıtını verenlere göre anlamlı olarak düşük olduğu görülmektedir. Benzer şekilde konuyla ilgili bazı diğer araştırma bulguları incelendiğinde de, öğrenim gördüğü bölümde ‘açıkta kalmamak için’ okuduğunu belirten öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerinin, ‘bu mesleği çok istiyor olduğu için’ okuduğunu belirten öğrencilere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir (Gündoğar, Sallan-Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci, 2007). Öğrenim gördüğü bölümü özellikle ailesinin zoruyla tercih etmek durumunda kalan öğrencilerin okul doyumlarının da daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir (Özgüngör, 2008). Öğrencilerin çeşitli zorunluluklara bağlı olarak yapmış oldukları bir tercihin sonucunda, isteyerek ve severek gelmedikleri bir bölümde öğrenim görmelerinin, özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyini olumsuz yönde etkilemesinin neredeyse kaçınılmaz bir sonuca dönüştüğü söylenebilir.

Eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin de, özgürlük ihtiyacı gibi görece daha düşük bir puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Buna göre, öğrencilerin yaşamda hoş vakit geçirebilmeye, ilgi çekici etkinliklere zaman ayırabilmeye ve mizah duygusuna sahip olabilmeye ilişkin algıladıkları doyumun da görece daha düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyiyle ilgili ulaşılan benzer bir bulgu, örnekleme oluşturan üniversite öğrencilerinin yalnızca onda birinin, sinema, tiyatro, müzik, halk oyunları, spor faaliyetleri gibi kültürel-sanatsal ve sportif etkinliklere yeterli düzeyde katılabildiklerini düşündüklerini göstermektedir (Şahin Fırat, Zoraloğlu, Şahin ve Açıkgöz, 2009). Üniversite Gençliğinin İhtiyaçları Araştırması (TOG, 2009) kapsamında Türkiye’deki 58 üniversiteden toplanan araştırma bulguları da öğrencilerin üniversitedeki ve yerleşim birimlerindeki sosyal hayatı kısıtlı ve yetersiz olarak algıladıklarını göstermektedir.

Eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin araştırma kapsamında ulaşılan önemli bir bulgu, eğlence ihtiyacından algılanan doyumun, öğrencilerin sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta olduğudur. Daha önce de belirtildiği gibi, öğrenim görülen sınıf düzeyine ilişkin elde edilen bulgular, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin 1. sınıf öğrencilerinin sahip oldukları puan ortalamalarının, çoğunlukla üst sınıf öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde olduğu yönünde bir izlenim uyandırmakla birlikte, eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin gözlenen bu fark yalnızca 1. sınıf ve 4.sınıf öğrencileri arasında anlamlı görünmektedir. Buna göre, 1. sınıf öğrencilerinin üniversite yaşamına geçişin ilk yılında, hoşnutluk verici uğraşlara daha fazla yönelebildikleri ve yaşamda kendilerini eğlendiren aktivitelere daha fazla zaman ayırabildikleri; fakat üniversite yaşamının sonuna doğru yaklaştıkça, mezuniyet sonrasında yaşanacak olan yeni sürecin belirsizlikleri karşısında öğrencilerin yaşamlarında kendilerini eğlendiren aktivitelere daha az zaman ayırabildikleri gözlenmektedir. Zira son sınıf düzeyindeki öğrencilerin, mezuniyet hakkını kazanabilmeleri için derslerinin tamamında başarı göstermeleri gerekliliğine ek olarak, özellikle mezuniyet sonrasında iş bulabilmeleri için çeşitli yeterlik sınavlarına da yoğun şekilde hazırlanmaları gerekliliği söz konusudur. Gülcan, Kuştepe ve Aldemir’ in (2002) öğrencilerin fakülteye girmiş olmaktan duydukları memnuniyetin ve okul

yaşamından aldıkları doyumun, ilerleyen yıllarla birlikte azaldığı yönündeki bulgusunun da bu çıkarımı desteklediği söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinde eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin barınma durumuna göre değerlendirilmesi noktasında, gruplar arasındaki puan ortalamalarına ilişkin elde edilen tek anlamlı farkın özel yurttan veya apartta kalan öğrencilerin eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin, arkadaşlarla birlikte evde kalan öğrencilerden daha yüksek oluşudur. Bununla birlikte, eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyine ilişkin puan ortalamalarının birbirine yakın düzeylerde sıralandığı görülmektedir.

Eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin öğrencilerin ikamet ettikleri yerleşim birimlerine göre değerlendirilmesi noktasında dikkat çekici bir bulgu olarak, yaşamının büyük kısmında ikamet ettikleri yerleşim birimini metropol olarak belirten öğrencilerin eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin, ikamet ettikleri yerleşim birimini köy, kasaba ve küçük şehir olarak belirten öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksek olduğudur. Bu durumun, metropol olarak nitelendirilen yerleşim birimlerinin, öğrencilere uğraşmakla mutlu oldukları ilgilerini ve yeteneklerini geliştirebilecek imkanlar sunma açısından daha avantajlı bir çevre olma özelliğinden kaynaklandığı düşünülebilir. Köy, kasaba ve küçük şehirde ikamet eden öğrencilerin ise eğlence ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri hoşnutluk verici aktivitelere ulaşma yollarını öğrenebilme açısından yaşantı zenginliğinin daha kısıtlı olduğu bir çevrede yetiştikleri düşünülebilir.

Ekonomik gelir değişkenlerine ilişkin bulgular da eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin ailenin ekonomik gelir düzeyine ve üniversite yaşamında algılanan ekonomik doyum düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığını göstermektedir. Eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyiyle ilgili olarak, ailenin aylık gelir düzeyi açısından tüm gelir grupları arasında anlamlı farklılaşmalar bulunduğu görülmektedir. Buna ek olarak “Üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?” sorusuna ‘hayır’ yanıtını veren öğrencilerin eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin, aynı soruya ‘ne evet ne hayır’, ‘evet’ ve ‘kesinlikle evet’ yanıtını verenlere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir. Gelir ile ilişkili değişkenlerin öğrencilerin eğlence ihtiyacının karşılanması noktasındaki anlamlı etkisi, ekonomik sıkıntılar yaşayan öğrencilerin yaşamda kendilerini eğlendiren aktivitelere daha az yönelebildiklerini ve

yaşadıkları ekonomik geçim sıkıntısıyla birlikte bu öğrencilerin, yaşamlarını ilgi çekici yaşantıların kısıtlı olduğu bir çerçevede algıladıklarını düşündürmektedir.

Öğrencilerin sahip olduğu bir takım sosyo-demografik değişkenlerin temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi üzerindeki rolüne ilişkin genel bir değerlendirme yapılacak olursa, cinsiyet değişkeninin sevgi ve ait olma ihtiyacı dışında temel ihtiyaçların karşılanmasına ilişkin anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı; öğrenim görülen sınıf düzeyinin özellikle eğlence ve özgürlük ihtiyaçlarının karşılanma düzeyine ilişkin anlamlı farklılaşmalara yol açtığı ve üst sınıf öğrencilerinin ihtiyaç boyutlarından daha az düzeyde doyum aldıkları; gündüz ya da gece öğrenimi öğrencisi olmanın temel ihtiyaçların hiçbir boyutunda anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı; barınma durumunu devlet yurdu olarak bildiren öğrencilerin eğlence ve de özellikle hayatta kalma ihtiyaçlarından aldıkları doyumun anlamlı olarak daha düşük olduğu; yaşamının büyük kısmında metropolde ikamet eden öğrencilerin eğlence ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, küçük şehir ve daha düşük nüfuslu yerleşim birimlerinde ikamet eden öğrencilere göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu; ailenin ortalama gelir düzeyinin ve de özellikle üniversite yaşamında algılanan ekonomik doyumun, temel ihtiyaçların karşılanması noktasındaki etkilerinin anlamlı olduğu ve algılanan ekonomik doyumun düşük öğrencilerin tüm ihtiyaç boyutlarından anlamlı olarak daha düşük düzeyde puanlar aldığı; öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümü severek ve isteyerek tercih edişlerinin de özellikle güç ve özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyi üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir.

Temel ihtiyaçlarının hangi düzeyde karşılanmakta olduğu ve temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin bazı sosyo-demografik değişkenler karşısında ne gibi farklılaşmalar gösterdiği konusunda incelenmesinde fayda görülen son bir nokta, beş temel ihtiyacın karşılanma düzeyinin birbirleriyle hangi düzeyde ilişkili olduğu konusuyla ilgilidir.

Temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin elde edilen puan ortalamalarının, korelasyon değerleri aracılığıyla incelenmesinin sonucunda, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyleri arasında düşük sayılabilecek, fakat tamamı anlamlı ve pozitif yönde ilişkilerin bulunduğu görülmektedir. Kuramsal olarak da beklendiği gibi, temel ihtiyaçlar arasında fizyolojik ihtiyaçların sorunsuzca karşılanabilmesini tanımlayan

hayatta kalma ihtiyacının, psikolojik ihtiyaçlar olarak adlandırılan diğer dört ihtiyaçla ilişkisinin daha zayıf düzeyde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, fizyolojik ya da psikolojik kökenli de olsa, seçim kuramında bu beş ihtiyacın tamamı temel ihtiyaçlar olarak ele alınmaktadır.

Öğrencilerin hayatta kalma ihtiyacına ilişkin algıladıkları doyumun, diğer ihtiyaç boyutlarına ilişkin algıladıkları doyum düzeyi ile düşük düzeyde, fakat anlamlı ilişkiler gösterdiği bulgusu, psikolojik ihtiyaçlara ilişkin algılanan doyumun, fizyolojik ihtiyaçların karşılanma düzeyiyle ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Zira ihtiyacın karşılanma düzeyi konusunda öğrencilerin algısı bir kenara bırakılacak olursa, aslında temel fizyolojik ihtiyaçlarının asgari düzeyde de olsa karşılandığı bir gerçektir. Temel fizyolojik ihtiyaçların asgari düzeyde de olsa karşılanıyor olabilmesine karşın, hayatta kalma ihtiyacının diğer ihtiyaçlara ilişkin algılanan doyum düzeyleri ile anlamlı ilişkiler göstermesi, barınma, beslenme, güvende olma gibi temel fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının, diğer temel ihtiyaçlara ilişkin algılanan doyumun yeterli bir düzeye ulaşabilmesi açısından öncelikli bir ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir.

İhtiyaçların farklı boyutlarının karşılanma düzeyine ilişkin korelasyon değerlerinin görece daha yüksek düzeylerde gözlemlendiği durumlara bakıldığında ise, sevgi ve ait olma, güç ve özgürlük ihtiyaçlarının eğlence ihtiyacıyla gösterdiği ilişki öne çıkmaktadır. Sevgi ve ait olma ihtiyacı ile eğlence ihtiyacı arasındaki orta büyüklükteki ve pozitif yönlü ilişki, öğrencilerin sevgi ve ait olma ihtiyacına ve eğlence ihtiyacına ilişkin algıladıkları doyumun birlikte azalıp yükselme eğilimi gösterdiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte eğlence ihtiyacının, sevgi ve ait olma ihtiyacıyla karşılaştırıldığında, özgürlük ihtiyacıyla görece daha yüksek bir ilişki içinde olduğu göze çarpmaktadır. Buna göre, öğrencilerin yaşamda hoş vakit geçirebilme ve kendilerini mutlu eden etkinliklere zaman ayırabilme gibi ihtiyaçlarını, sosyal ilişkilerindeki yakın insanlarla bir arada bulunmanın verdiği doyum ile birlikte karşılayabilecekleri belirli bir ölçüde kabul edilebilir olsa da, öğrencilerin eğlence ihtiyaçlarının yaşamda özgür olmaya ilişkin algılarıyla görece daha güçlü bir ilişki içinde oldukları görülmektedir. Sevgi ve ait olma ihtiyacı ile özgürlük ihtiyacı arasında düşük bir değerde ortaya çıkan korelasyon da, öğrencilerin sosyal ilişkileri içerisinde kendilerini yeterince özgür hissedemedikleri ve öğrencilerin yaşamlarındaki özel insanlarla kurdukları bağların, kendi yaşamlarını dilediğince sürdürebilme konusunda

yeterince kabul edici ve özerkliği destekleyici bir yapıda algılanmadığı izlenimini uyandırmaktadır. Sevgi ve ait olma ihtiyacı ile güç ihtiyacı arasındaki pozitif yönlü ilişkinin de benzer şekilde düşük düzeydeki bir değerle ortaya çıktığı görülmektedir. Sevgi ve ait olma ihtiyacına ve güç ihtiyacına ilişkin algılanan doyum arasındaki ilişkinin düşük düzeydeki bir değerle ortaya çıkması, öğrencilerin güç ihtiyacına ilişkin algıladıkları doyumun, sosyal ilişkilerindeki yakın insanlarla bir aradayken hissettikleri değerlilik ve saygınlık hissinden ziyade, öğrencilerin kişisel amaçlarına ulaşmayı başarmayla ilgili hissettikleri gelişme ve büyüme hissinden kaynaklanabileceğini düşündürmektedir. Buna ek olarak, güç ve özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyleri arasındaki korelasyon değerinin görece daha yüksek düzeyde ortaya çıkışı da, bu çıkarımı destekler nitelikte görünmektedir. Yine de ihtiyaçlar arasındaki korelasyonel değerlere ilişkin bulguların çok sınırlı düzeyde olduğu ve bu bulgular üzerinden ancak genel bir izlenime ulaşılabileceği söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin elde edilen bulguların devamında, araştırma kapsamında yanıtı merak edilen nihai soru, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyi üzerinde anlamlı bir rolünün olup olmadığıdır. Bunun öncesinde, öğrencilerin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyi ile olan ilişkisine bakıldığında, temel ihtiyaçların tüm boyutlarda öznel iyi oluşla pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler gösterdiği görülmektedir. Öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin görece daha güçlü ilişkiler gösterdiği ihtiyaçlar olarak, özgürlük ve eğlence ihtiyaçları öne çıkmaktadır. Güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin de öznel iyi oluş düzeyi ile orta düzeyde bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Hayatta kalma ihtiyacı ve sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin ise, öznel iyi oluşla gösterdiği ilişkinin daha düşük bir düzeyde ortaya çıktığı görülmektedir. Korelasyonel ilişkilerin incelenmesinin ardından regresyon analizlerinden elde edilen bulgular da, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin tüm ihtiyaç boyutlarında, öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordadığını ortaya koymaktadır.

Hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki rolüne ilişkin basit doğrusal regresyon analizinin sonucuna göre, hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyine ilişkin açıklanan toplam varyansa katkısının anlamlı olduğu ve hayatta kalma ihtiyacının

karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 9' unu açıkladığı görülmektedir. Hayatta kalma ihtiyacının, temel fizyolojik ihtiyaçların sorunsuzca karşılanabilmesini tanımladığı ve üniversite yaşamında barınma, beslenme, sağlığını koruma gibi temel fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasının da ancak yeterli ekonomik kaynaklara sahip olmakla mümkün olabileceği düşünüldüğünde, yeterli ekonomik geçim kaynaklarına sahip öğrencilerin temel ihtiyaçlarının da yeterli düzeyde karşılanmakta olduğu varsayılabilir. Buna göre hayatta kalma ihtiyacının bir gösterge değişkeni olarak gelir düzeyi ve algılanan ekonomik doyum değişkenlerinin öznel iyi oluş düzeyi ile olan anlamlı ilişkisinin yapılan araştırmalarda da açıkça ortaya koyulduğu görülmektedir (Biswas-Diener ve Diener, 2001; Diener ve Diener, 1995; Diener ve Diener, 1996; Diener, Diener ve Diener, 1995; Oishi, Diener, Lucas, ve Suh, 1999; Tuzgöl-Dost, 2006). Bunun yanı sıra hayatta kalma ihtiyacıyla ilişkili bir diğer değişken olarak, sağlık durumunun da öznel iyi oluş düzeyi ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir (Cenkseven ve Akbaş, 2007).

Sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki etkisine ilişkin basit doğrusal regresyon analizinin sonucuna göre, sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyine ilişkin açıklanan toplam varyansa katkısının anlamlı olduğu ve sevgi ve ait olma ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 9.8' ini açıkladığı görülmektedir. Sevgi ve ait olma ihtiyacının bir gösterge değişkeni olarak arkadaş ve aile ilişkilerinden algılanan doyum (Biswas-Diener ve Diener, 2001; Diener ve Diener, 1995) ve öz-belirleme kuramı çerçevesinde bireyin sosyal çevresine yönelik hissettiği bir ilgiyi ve aidiyet duygusunu tanımlayan ilişkili olma ihtiyacı (Cihangir-Çankaya, 2009; Reis, Sheldon, Gable, Roscoe ve Ryan, 2000; Sheldon ve Niemiec, 2006) değişkenlerinin öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki anlamlı etkisinin, yapılan araştırmalarda da açıkça ortaya koyulduğu görülmektedir. Buna göre, öğrencilerin sosyal ilişkilerinde yakın duygusal bağlar kurmada gösterdikleri başarının ve arkadaşlar, aile üyeleri ve dostlar gibi yaşamdaki özel insanlarla doyum verici ilişkiler içinde olmalarının, öğrencilerin kendilerini mutlu hissetmelerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinde güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki rolüne ilişkin basit doğrusal regresyon analizinin sonucuna göre, güç

ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluşa ilişkin açıklanan toplam varyansa katkısının anlamlı olduğu ve güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 18.9' unu açıkladığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda da güç ihtiyacının bir gösterge değişkeni olarak benlik saygısı (Diener ve Diener, 1995), güvenli girişkenlik, özgüven (Diener ve Fujita, 1995), öğrenilmiş güçlülük (Cenkseven ve Akbaş, 2007), saygı ihtiyacına ilişkin algılanan doyum (Oishi, Diener, Lucas, ve Suh, 1999) ve öz-belirleme kuramı çerçevesinde bireyin çevresini etkileme isteğini, amaçladığı sonuçlara ulaşmada kendini başarılı hissetmesini tanımlayan yeterlik ihtiyacı (Cihangir-Çankaya, 2009; Reis, Sheldon, Gable, Roscoe ve Ryan, 2000; Sheldon ve Niemiec, 2006) değişkenlerinin öznel iyi oluş düzeyi üzerinde anlamlı bir rolünün bulunduğunu göstermektedir. Buna göre, öğrencilerin yaşamlarında kendilerini geliştiren amaçlara ulaşmada gösterdikleri başarının ve kendilerine ilişkin yeterlik algılarının, öğrencilerin kendilerini yaşamda iyi hissetişlerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinde özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki rolüne ilişkin basit doğrusal regresyon analizinin sonucuna göre, özgürlük ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluşa ilişkin açıklanan toplam varyansa katkısının anlamlı olduğu ve temel ihtiyaçlar arasındaki en güçlü yordayıcı olarak özgürlük ihtiyacının, öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 25.6' sını açıklamakta olduğu görülmektedir. Alan yazındaki araştırmalar da özgürlük ihtiyacının bir gösterge değişkeni olarak, öz-belirleme kuramı çerçevesinde bireyin kendi eylemlerinin başlatıcısı olmasını ve davranışta bulunma konusunda bir iradeye sahip olmasını tanımlayan özerklik ihtiyacının, öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki anlamlı etkisini ortaya koymaktadır (Cihangir-Çankaya, 2009; Reis, Sheldon, Gable, Roscoe ve Ryan, 2000; Sheldon ve Niemiec, 2006). Bu bulgulara ek olarak gelir, benlik saygısı ve arkadaş doyumunu gibi bazı değişkenlerin yaşam doyumunu ile ilişkisinin özellikle bireyci kültürlerde daha güçlü biçimde ortaya çıktığı ve bazı diğer yordayıcıların kontrol altına alınmaları durumunda ise, yalnızca bireyciliğin yaşam doyumunu ile anlamlı bir korelasyon göstermeyi sürdürmesi de, bireylerin bir özgürlük duygusu hissetmelerinin öznel iyi oluşa ulaşmak için önemli olduğu görüşünü desteklemektedir (Diener ve Diener, 1995; Diener, Diener ve Diener, 1995).

Üniversite öğrencilerinde eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki etkisine ilişkin basit doğrusal regresyon analizinin sonucuna göre, eğlence ihtiyacının karşılanma düzeyinin öznel iyi oluşa ilişkin açıklanan toplam varyansa katkısının anlamlı olduğu ve eğlence ihtiyacının, özgürlük ihtiyacının ardından en güçlü yordayıcı olarak, öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 25.3' ünü açıkladığı görülmektedir. Alan yazındaki araştırmalarda eğlence ihtiyacının bir gösterge değişkeni olarak mizah (Hills ve Argyle, 1998; İlhan, 2005), boş zaman etkinlikleri (Cenkseven ve Akbaş, 2007) gibi değişkenlerin öznel iyi oluşla anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmekle birlikte, bu ilişkinin gücünün görece daha sınırlı bir boyutta olduğu söylenebilir. Eğlence ihtiyacı ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin bu araştırma kapsamında bu denli güçlü çıkmasının olası bir açıklaması, eğlence kavramının bir ihtiyaç olarak kapsamlı bir şekilde kavramsallaştırılıp, insan ihtiyaçlarıyla ilgili bir kuramda en az diğer ihtiyaçlar kadar ağırlıklı bir şekilde ele alınmasının seçim kuramına özgü bir durum olmasıdır.

Beş temel ihtiyacın birlikte karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyini hangi düzeyde yordayacağına ilişkin aşamalı çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, beş temel ihtiyacın birlikte karşılanma düzeyinin, üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 41.7' sini açıkladığı görülmektedir. Regresyon modeline ilk sırada giren özgürlük ihtiyacı, öznel iyi oluşa ilişkin gözlenen toplam varyansın % 25.6' sını açıklamaktadır. İkinci aşamada regresyon modeline katılan eğlence ihtiyacı ile birlikte açıklanan toplam varyans oranı % 33.8' e yükselmektedir. Eğlence ihtiyacının açıklanan toplam varyansa katkısı anlamlıdır ve açıklanan toplam varyanstaki artış % 8.2' dir. Üçüncü aşamada regresyon modeline katılan güç ihtiyacı ile birlikte açıklanan toplam varyans oranı % 38.5' e yükselmektedir. Güç ihtiyacının açıklanan toplam varyansa katkısı anlamlıdır ve açıklanan toplam varyanstaki artış % 4.7' dir. Dördüncü aşamada regresyon modeline katılan hayatta kalma ihtiyacı ile birlikte açıklanan toplam varyans oranı % 41.2' ye yükselmektedir. Hayatta kalma ihtiyacının açıklanan toplam varyansa katkısı anlamlıdır ve açıklanan toplam varyanstaki artış % 2.7' dir. Son olarak beşinci aşamada regresyon modeline katılan sevgi ve ait olma ihtiyacı ile birlikte açıklanan toplam varyans oranı % 41.7' ye yükselmektedir. Sevgi ve ait olma ihtiyacının açıklanan toplam varyansa katkısı anlamlıdır ve açıklanan toplam varyanstaki artış % .05' dir.

Seçim kuramı çerçevesinde Glasser'ın temel ihtiyaçlara ilişkin özellikle vurguladığı nokta, beş temel ihtiyacın karşılanma düzeyinin bireyin kendini ne derece mutlu hissettiğinin anlamlı bir açıklayıcısı olduğu ve temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin bireyin kendini iyi hissedişine ve mutluluğuna yapacağı katkıdır. Araştırma bulguları kapsamında üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki etkisine ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında, Glasser'ın seçim kuramında bahsettiği beş temel ihtiyacın her birinin öznel iyi oluş düzeyinin anlamlı birer yordayıcısı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, beş temel ihtiyacın öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolünün farklılaşan düzeylerde ortaya çıktığı görülmektedir.

Öğrencilerin, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin en düşük puan ortalamasını hayatta kalma boyutundan ve en yüksek puan ortalamasını sevgi ve ait olma boyutundan almış olmalarına karşın, ilgi çekici bir sonuç olarak üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş düzeyinin en güçlü yordayıcılarının özgürlük ve eğlence ihtiyaçları olduğu görülmektedir. Öğrencilerin, hayatta kalma ihtiyacı kapsamındaki temel fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin olumsuz bir algıya sahip olmaları, neredeyse tüm ülkelerde gözlenen bir durum olarak ortaya çıkmakta (Diener ve Diener, 1995); fakat doyumun en düşük düzeylerini algıladıkları hayatta kalma ihtiyacının, öznel iyi oluşun görece daha zayıf bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Bu durumun olası bir açıklaması üniversite öğrencilerinin yoksul ülkelerde dahi yiyecek ve barınma gibi ihtiyaçlarını en azından asgari oranda karşılayabiliyor olmalarıdır (Oishi, Diener, Lucas, ve Suh, 1999). Buna göre öğrencilerin temel fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması noktasında yaşadıkları problemlerin öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyini olumsuz yönde etkilediği; fakat bu sıkıntıların belirli bir noktada üniversite yaşamının doğal bir parçası olarak algılandığı söylenebilir.

Öğrencilerin ihtiyaçlar arasında en yüksek doyum aldıkları sevgi ve ait olma ihtiyacının da öznel iyi oluş düzeyinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu; fakat diğer ihtiyaçlarla birlikte değerlendirildiğinde sevgi ve ait olma ihtiyacının öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki gücünün oldukça sınırlı bir seviyeye indiği görülmektedir. Güç ihtiyacının ise, öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyinin görece daha güçlü bir yordayıcısı olarak öne çıktığı ve öğrencilerin kendilerini yeterli ve başarılı olarak görmelerinin, mutluluğa ilişkin algılarının önemli bir parçası olduğu görülmektedir. Öğrencilerin

öznel iyi oluş düzeyinin en güçlü yordayıcıları olarak ise, özgürlük ve eğlence ihtiyaçlarının öne çıktığı görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin yaşamlarına vermek istedikleri yön konusunda kendilerini özgür hissettikleri ve yaşamda kendilerini eğlendiren ve hoşnutluk veren eylemlere yönelebildikleri ölçüde kendilerini mutlu hissettikleri görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerinin yordayıcısı olarak beş temel ihtiyacın her birinin anlamlı birer değişken olduğunu kabul etmekle birlikte, ihtiyaçların öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolünün farklılaşan boyutlarda gözlenmesinin ve özellikle belirli ihtiyaçların bu konuda daha da önemli bir değişken olarak öne çıkmasının olası açıklamaları bulunmaktadır. Öncelikle, yaşam rollerine ya da gelişimsel dönemlere bağlı olarak temel ihtiyaçların farklı dönemlerde farklı düzeylerde hissedilebilmesi doğal bir durumdur (Mottorn, 2008) ve temel ihtiyaçların öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin incelendiği grubun üniversite öğrencileri olduğu düşünüldüğünde, ihtiyaç boyutlarında gözlenen farklılaşmaların gelişimsel özelliklerle açıklanabilmesi mümkündür. Üniversite öğrencilerinin genç yetişkinliğe geçişin hemen öncesinde, geç ergenlik olarak da tanımlanabilecek bir gelişim döneminde buldukları görülmektedir. Bu dönem itibarıyla, öğrencilerin bir kimlik kazanma süreci içinde oldukları ve bu kimliğin önemli bir parçasının özerkleşmeyi ve giderek yetişkin olabilmeyi içeren bir bireyselleşmeyi tanımladığı söylenebilir. Buna göre, genç yetişkinlik döneminin hemen öncesindeki üniversite öğrencilerinin özgürlük taleplerinin, öğrencilerin yaşam döngüleri içindeki gelişimsel ihtiyaçlarıyla tutarlı olduğu ve kendi yaşamlarına ilişkin seçimlerde bulunurken bağımsızca hareket edebilmenin, öğrenciler için yetişkinliğe geçişin önemli bir kabulü olarak algılanıyor olabileceği düşünülmektedir.

İhtiyaçların öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolünün farklılaşan boyutlarda gözlenmesi ve özellikle belirli ihtiyaçların bu konuda daha da önemli bir değişken olarak öne çıkması konusunda ileri sürülebilecek bir diğer olası açıklama, belirli ihtiyaçların, üniversite öğrencilerinin sahip oldukları belirli değerler doğrultusundaki istekleri ve beklentileriyle daha yakından ilişkili olmasıdır. Öğrencilerin neye ihtiyaç duyduğu sorusuna verilen yanıtın, aslında öğrenciler için daha önemli olanın ne olduğu sorusuna bağlı olarak şekillendiği düşünülebilir. Nitekim ihtiyaç ve değer kavramları birbirleriyle oldukça yakından ilişkili kavramlar olarak ele alınmaktadır. Örneğin

Maslow' un, kendini gerçekleştirme kavramını bir ihtiyaç olarak gördüğü kadar, aynı zamanda bir yaşam değeri olarak da gördüğü bilinmektedir. Buna göre, araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre özgürlük, eğlence ve güç ihtiyaçlarının, üniversite öğrencilerinin kendilerini mutlu olarak algılamaları açısından en önemli değerler olarak kabul edildiği varsayılabilir.

Ülkenin eğitimli genç nüfusunu temsil eden üniversite öğrencilerinin sahip olduğu değerlerin ve buna bağlı olarak şekillendiği düşünülen ihtiyaçlarının irdelenip anlaşılması noktasında ise, özellikle ülkenin sosyo-kültürel koşullarının incelenmesi gerekmektedir. Zira genç nüfusu oluşturan bireylerin dinamik ve değişime açık yapılarıyla, sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik değişimlerin beraberinde getirdiği yeni değerlerin en önemli alıcıları olduğu varsayılabilir. Bireylerin kültürel bağlamda sahip oldukları değerlerin bireyci ve toplulukçu olarak sınıflandırıldığı göz önüne alındığında, öğrencilerin bireyciliğe vurgu yapan ihtiyaçlara ilişkin taleplerinin daha güçlü bir şekilde öne çıktığı görülmektedir. Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu (2002) da, özellikle 1980 sonrası liberal yönelimli sosyo-ekonomik değişimlerin sonucunda güç, başarı, statü, başarı odaklı benlik saygısı gibi bireyci değerlerin ülkemiz kültüründe yükselişe geçtiğini ifade etmektedir.

Bu konuda ihtiyaç boyutları arasındaki korelasyonlar yeniden hatırlanacak olursa, öğrencilerin eğlence ihtiyaçlarının, sosyal ilişkilerindeki ilişkilerinden aldıkları doyumdan ziyade, yaşamda özgür olmaya ilişkin algıladıkları doyumla görece daha güçlü bir ilişki içinde olduğu; öğrencilerin güç ihtiyacına ilişkin algıladıkları doyumun, sosyal ilişkilerindeki yakın insanlarla bir aradayken hissettikleri değerlilik ve saygınlık hissinden ziyade, kişisel amaçlarına ulaşmayı başarmayla ilgili hissettikleri gelişme ve büyüme hissinden kaynaklandığı; öğrencilerin sosyal ilişkileri içerisinde kendilerini yeterince özgür hissedemedikleri ve yaşamlarındaki özel insanlarla kurdukları bağların, kendi yaşamlarını dilediğince sürdürebilme konusunda yeterince kabul edici ve özerkliği destekleyici bir yapıda algılanmadığı yönündeki izlenimler de, bireyciliğe vurgu yapan ihtiyaçlara ilişkin taleplerinin daha güçlü bir şekilde öne çıktığı çıkarımını destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra, mutluluğu tanımlayan ihtiyaçların bireyciliği vurgulayan bir yapıda çıkışı aslında tüm dünyada gözlenen bir sonuçtur. Örneğin Diener, Diener ve Diener (1995) tarafından 55 değişik ülkedeki 100,000'den fazla insan üzerinde yürütülen araştırmanın sonucuna bakıldığında, kültürün bireyciliğinin, diğer

değişkenler kontrol altına alındığında dahi öznel iyi oluşun çok güçlü bir yordayıcısı olmaya devam ettiği görülmektedir.

Mutluluğun kültürel bağlamda bireyciliği vurgulayan değerlerle öne çıktığı kabul edilmekle birlikte, ilişkili olma ve bağlılık duygusu hissetme gibi toplulukçu sayılabilecek değerlerin de, ülkemiz öğrencilerinin ihtiyaç algılarının önemli bir parçası olmaya devam ettiği görülmektedir. Öğrencilerin mutluluk algılarının ağırlıklı olarak liberal ve bireyci değerlere ilişkin taleplerini yansıttığı görülürken, öğrencilerin ihtiyaç alanlarına ilişkin doyumun en yüksek düzeyini sevgi ve ait olma ihtiyacından sağlamaya devam ettikleri görülmektedir. Kağıtçıbaşı' nın (2004) da belirttiği gibi, Türkiye birçok araştırmacı tarafından toplulukçu bir kültüre sahip olarak varsayılsa da, bireyci özelliklerin özellikle kentsel, yüksek eğitilmiş ve genç kesimde oldukça yaygın olduğu bir ülkedir ve bireylerin benlik kurgusunun genel olarak otonom-ilişkisel bir yapıda ortaya çıktığı gözlenmektedir. Hem ilişkisel eğilimi hem de özerkliği içinde barındıran otonom-ilişkisel benlik yapısında vurgulanan özerkliğin, başkalarından ayrışmayı ya da uzaklaşmayı değil, kendi kendine karar verebilmeyi, etkin olabilmeyi vurguladığı düşünüldüğünde, bu durumun öğrencilerin ihtiyaç algılarıyla da örtüşmekte olduğu görülmektedir. Buna göre, öğrencilerin modernizmin getirdiği değerlerin peşinden gitmeyi arzularken, aynı zamanda toplulukçu değerlerin verdiği güveni ve sıcaklık duygusunu da bir ölçüde arkalarında hissetmek istedikleri söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolünün incelendiği bu araştırmada ulaşılan bulgular, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin tüm ihtiyaç boyutlarında, öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordadığını ortaya koymaktadır. Öğrencilerin, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyine ilişkin en düşük puan ortalamasını hayatta kalma boyutundan ve en yüksek puan ortalamasını sevgi ve ait olma boyutundan almış olmalarına karşın, ilgi çekici bir sonuç olarak üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş düzeyinin en güçlü yordayıcılarının özgürlük ve eğlence ihtiyaçları olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin mutluluğa ilişkin algılarının sahip oldukları temel ihtiyaçların karşılanması bağlamında ele alınması konusunda, öğrencilerin kalite dünyalarındaki mutluluk resimlerinin, yaşamlarını mümkün olduğunca kısıtlamalardan uzak ve özgür bir biçimde sürdürebilmeyi, yaşamlarında kendilerine hoşnutluk veren ilgi alanlarına yeterince yönelebilmeyi ve bunları gerçekleştirirken yaşamdaki amaçlarına ulaşma başarısını da gösterebilmeyi tanımladığı söylenebilir. Bununla birlikte, yakın ilişkilerinde bir sevgi ve aidiyet duygusu hissetmenin öğrencilerin mutluluk algılarının anlamlı bir parçası olduğu görülmektedir. Öğrencilerin temel fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını tanımlayan hayatta kalma ihtiyacının karşılanma düzeyi de, öğrencilerin mutluluğa ilişkin algılarının anlamlı bir yordayıcısı olmayı sürdürmektedir. Öğrencilerin mutluluğa ilişkin algılarının temel ihtiyaçlar boyutunda farklılaşmalar göstermesinin nedenlerinin açıklanmasında özetle, öğrencilerin yaşam döngüsü içerisinde sahip oldukları bazı gelişimsel özelliklerin, mutlu bir yaşama ilişkin duydukları ihtiyaç algılarını etkileyen bazı değerlerin ve bu yaşam değerlerinin şekillendiği sosyo-kültürel bağlamın önemi üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

ÖNERİLER

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Öğrencilerin mutluluk algıları üzerinde özellikle özgürlük ihtiyacının etkisinin daha önemli bir biçimde öne çıktığı görülmektedir. Öğrencilerin yaşamda kendilerini yeterince özgür ve bağımsız hissedip hissetmedikleri, öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde etkilemektedir. Bu bulguların öğrenim boyutundaki doğurguları, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini içlerinden geldiğince dile getirme konusunda kendilerini rahat hissedebilecekleri demokratik bir akademik kültürün oluşturulabilmesinin, öğrencilerin mutluluğuna yapacağı katkının ne denli önemli olacağına vurgu yapmaktadır.

Öğrencilerin mutluluk algılarının üzerinde önemli bir etkisinin olduğu görülen eğlence ihtiyacının da, görece düşük düzeylerde karşılanabildiği görülmektedir. Öğrencilerin yaşamda kendilerini eğlendirebilen aktivitelere yeterince yönelememeleri durumunda, yaşamı giderek sıradanlaşan, farklı ve yeni yaşantılara uzaklaşan bir çerçevede algılamaları durumu söz konusu olabilir. Kendilerinden yüksek bir dinamizm beklendiği bir çağda, öğrencilerin yaşamlarının durgunlaştığından bahsetmeleri üzücü olacaktır. Bu nedenle, öğrencilerin ilgi duydukları alanlarda kendilerini geliştirebilecekleri çeşitli sosyal ve kültürel etkinliklere yönelebilmelerinin sağlanması çok önemlidir. Bu konuda özellikle öğrenci kulüplerinin etkin bir şekilde çalışabilmelerinin, maddi ve hizmete dönük kaynaklarla desteklenmesi gerekmektedir.

Temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi açısından en dezavantajlı grubu, üniversite yaşamlarını ekonomik sıkıntılar içinde sürdüren öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir. Bu öğrenciler, ihtiyaçların hemen her boyutunda anlamlı olarak daha düşük düzeyde doyum algılamakta, mutsuzluk yaşama konusunda bir risk grubu olma özelliği taşımaktadır. Bu problemin çözümü her ne kadar ulusal düzeyde yürütülen sosyo-ekonomik politikalarla ilgili olsa da, ekonomik gelir düzeyi düşük öğrencilerin belirlenip, bu öğrencilerin burs, iş, ek gelir gibi ekonomik destek kaynaklarıyla buluşabilmelerinin sağlanabilmesi yönünde adımlar atılabilir.

Değişkenlerle ilgili tüm ihtiyaç boyutlarında nötr noktanın (4 puan düzeyi) aşağısında kalan tek puan ortalamasının, devlet yurdunda kalan öğrencilerin hayatta kalma ihtiyacı puan ortalamasının olduğu görülmektedir. Devlet yurtları özellikle dar gelirli öğrencilerin barınma ihtiyaçlarının karşılanmasında oldukça önemli bir hizmet kurumudur. Fakat bu kurumların beslenme ve temizlik gibi boyutlarda hijyen gibi temel sağlık ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılayamadığı görülmektedir. Bu konuyla ilgili acil iyileştirmelere ihtiyaç vardır.

Öğrencilerin, yüksek öğretime geçişin ilk yılında, üniversite yaşamına ilişkin çoğunlukla başarılı bir uyum sağladıkları görülmektedir. Bununla birlikte, üst sınıf öğrencilerinden elde edilen veriler, ilerleyen yıllarla birlikte öğrencilerin özellikle özgürlük ve eğlence ihtiyaçlarına ilişkin algıladıkları doyumun düşüş gösterdiğine işaret etmektedir. Bu durumun olası açıklamaları tartışılmış olmakla birlikte, özellikle son sınıf öğrencilerinin mutsuzluk yaşama konusunda bir risk grubu olma özelliği taşıdığı görülmektedir. Öğrencilerin çoğunlukla oryantasyon çalışmaları kapsamında, üniversiteye gelişlerinin ilk yılında psikolojik bir taramadan geçirilmesi yönünde haklı bir eğilimin var olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, bulgular öğrencilere yönelik psikolojik taramaların son sınıf düzeyinde de gerçekleştirilmesinin, öğrencilere ilişkin belki de daha önemli risklerin belirlenebileceğine işaret etmektedir.

Öğrenim gördükleri bölümü isteyerek ve severek tercih etmediklerini belirten öğrenciler, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi konusunda anlamlı olarak daha düşük puan alan ve mutsuzluk yaşama konusunda risk grubu olma özelliği taşıyan bir diğer gruptur. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümü tercih etme durumunda kalmalarının çok çeşitli nedenleri olabilir. Bununla birlikte, bu öğrencilere, yaşamlarındaki mevcut imkânlar doğrultusunda bu aşamadan sonra ne gibi kararlar alabilecekleri, kendi ilgi ve yeteneklerine ilişkin algılarının ne durumda olduğu ve yeteneklerini en verimli şekilde hangi alanlarda kullanabilecekleri konusunda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri sağlanması faydalı olabilir.

Araştırma bulguları, öğrencilerin ihtiyaç algılarına ilişkin değerlendirmelerin daha periyodik bir sistemle ve daha kapsamlı bir şekilde yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Mutsuzluk yaşama konusunda risk grubunu oluşturan öğrencilerin belirlenip, bu öğrencilerin ihtiyaç alanlarına ilişkin anlayışlar geliştirilmesi ve bu

anlayışlara dayalı olarak geliştirilen çözüm önerilerinin uygulanabilirliğinin sağlanması, bireysel çabaların ötesinde kurumsal bir yapıyla hareket edebilen ekiplerin başarabileceği bir durumdur. Bu durum da, üniversite bünyesinde psikolojik danışma hizmeti veren merkezlerin yaygınlaştırılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin, öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordadığını göstermektedir. Bu bulguların geçerliği, farklı örneklem gruplarında sınanabilir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş düzeyini daha güçlü biçimde yordayan ihtiyaçların özgürlük ve eğlence ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Temel ihtiyaçların çeşitli yaş gruplarının mutluluk algısına ilişkin gelişimsel olarak ne gibi farklılaşmalar göstereceği, boylamsal araştırmalar yoluyla incelenebilir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, ölçek aracılığıyla elde edilmiş, dolaylı bir gözlemi yansıtmaktadır. Nitel bir yöntem kullanılarak, öğrencilerin temel ihtiyaçlara ilişkin algılarının ne olduğu ve ihtiyaçlarını karşılamada başarılı görünen öğrencilerin ne gibi özelliklere sahip olduğu konusunda daha derinlemesine bir profil elde edilebilir.

KAYNAKLAR

- Adelmann, P.K. (1987). Occupational Complexity, Control, and Personal Income: Their Relation to Psychological Well-Being In Men and Women, *Journal of Applied Psychology*, 72, 529–537, <http://ehis.ebscohost.com> (02.02.2010).
- Akın, A. (2008). Psikolojik İyi Olma Ölçekleri: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8, 3, 721-750.
- Avcı, S. (2004). Şehirsel Yerleşmelerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterler ve Türkiye Örneği, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, 3, 9, 9-28, <http://www.istanbul.edu.tr> (04.03.2010).
- Biswas-Diener, R. ve Diener, E. (2001). Making the Best of a Bad Situation: Satisfaction In The Slums of Calcutta, *Social Indicators Research*, 55, 329–352, <http://ehis.ebscohost.com> (02.02.2010).
- Blanchflower, D. G. (2001). Unemployment, Well-Being, and Wage Curves In Eastern and Central Europe, *Journal of The Japanese and International Economies*, 15, 364–402, <http://ehis.ebscohost.com> (02.02.2010).
- Blanchflower, D. G. ve Oswald, A. J. (2004) Well-Being Over Time in Britain and The USA, *Journal of Public Economics*, 88, 7-8, 1359-1386, <http://ehis.ebscohost.com> (02.02.2010).
- Brickman, P., Coates, D.ve Janoff-Bulman, R. (1978). Lottery Winners and Accident Victims: Is Happiness Relative?, *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 917-927, <http://ehis.ebscohost.com> (03.02.2010).
- Brown, T. ve Swenson, S. (2005). Identifying BASIC Needs: The Contextual Needs Assessment, *International Journal of Reality Therapy*, 24, 2, 7-10, <http://ehis.ebscohost.com> (11.08.2009).
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik, Çeviren: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul.*
- Burns, K. M., Vance, D., Szadokierski, I. ve Stockwell, C. (2006). Student Needs Survey: A Psychometrically Sound Measure of the Five Basic Needs, *International Journal of Reality Therapy*, 25, 2, 4-8, <http://ehis.ebscohost.com> (15.04.2009).
- Burroughs, J., E. ve Rindfleisch, A. (2002). Materialism and Well-Being: A Conflicting Values Perspective, *Journal of Consumer Research*, 29, 348-370, <http://ehis.ebscohost.com> (09.02.2010).
- Cenkseven, F. ve Akbaş, T. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Öznel ve Psikolojik İyi Olmanın Yordayıcılarının İncelenmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3, 27, 43-62.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2009). Özerklik Desteği, Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumu ve Öznel İyi Olma: Öz Belirleme Kuramı, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4, 31, 23-31.

- Clark, A. E. ve Oswald, A. J. (1994). Unhappiness and Unemployment, *Economic Journal*, 104, 648-659, <http://ehis.ebscohost.com> (03.02.2010).
- Clark, A. E., Oswald, A. J. ve Warr, P. (1996). Is Job Satisfaction U-Shaped in Age?, *Journal of Occupational Psychology*, 69, 57-81, <http://ehis.ebscohost.com> (03.02.2010).
- Corey, G. (2008). Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları, Çeviren: Tuncay Ergene, Mentis Yayınları, Ankara.
- Cüceloğlu, D. (2004). İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çeçen, R. A. (2008) Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4, 1, 19-30.
- Çelikkaleli, Ö., Gündoğdu, M. (2005). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Psikolojik İhtiyaçları, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6, 9, 43-53.
- Deci, L. E. ve Ryan, M. R. (2008). Hedonia, Eudaimonia, and Well-Being: An Introduction, *Journal of Happiness Studies*, 9,1-11, <http://ehis.ebscohost.com> (04.12.2009).
- DeNeve, K. M. ve Cooper, H. (1998). The Happy Personality: A Meta-Analysis of 137 Personality Traits and Subjective Well-Being, *Psychological Bulletin*, 124, 197-229, <http://ehis.ebscohost.com> (12.02.2010).
- Diener, E. ve Emmons, R. A. (1985). The Independence of Positive and Negative Affect, *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 5, 1105-1117, <http://ehis.ebscohost.com> (12.02.2010).
- Diener, E. (1984). Subjective Well-Being, *Psychological Bulletin*, 95, 542-575, <http://ehis.ebscohost.com> (05.08.2009).
- Diener, E. (2000). Subjective Well-Being: The Science of Happiness and a Proposal for a National Index, *American Psychologist*, 55, 34-43, <http://ehis.ebscohost.com> (15.08.2009).
- Diener, E. ve Biswas-Diener, R. (2002). Will Money Increase Subjective Wellbeing? A Literature Review and Guide to Needed Research, *Social Indicators Research*, 57, 119-169, <http://ehis.ebscohost.com> (06.08.2009).
- Diener, E. ve Diener, C. (1996). Most People Are Happy, *Psychological Science*, 7, 181-185, <http://ehis.ebscohost.com> (04.12.2009).
- Diener, E. ve Diener, M. (1995). Cross-Cultural Correlates of Life Satisfaction and Self-Esteem, *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 653-66, <http://ehis.ebscohost.com> (04.12.2009).
- Diener, E. ve Fujita, F. (1995). Resources, Personal Strivings, and Subjective Well-Being: A Nomothetic and Idiographic Approach, *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 926-935, <http://ehis.ebscohost.com> (12.02.2010).

- Diener, E. ve Oishi, S. (2000). Money and Happiness: Income and Subjective Well-Being Across Nations, (Ed: E. Diener ve E.M. Suh), Culture and Subjective Well-Being, 185–218, MA:MIT Press, Cambridge, <http://ehis.ebscohost.com> (12.02.2010).
- Diener, E., Diener, M., & Diener, C. (1995). Factors Predicting The Subjective Well-Being of Nations, *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 851-864, <http://ehis.ebscohost.com> (05.08.2009).
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. ve Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75, <http://ehis.ebscohost.com> (05.08.2009).
- Diener, E., Kesebir, P. ve Lucas, R. (2008). Benefits of Accounts of Well Being-For Societies and For Psychological Science, *Applied Psychology*, 57, 37-53, <http://ehis.ebscohost.com> (12.02.2010).
- Diener, E., Larsen, R. J., Levine, S. ve Emmons, R. A. (1985). Intensity and Frequency: Dimensions Underlying Positive and Negative Affect, University of Illinois at Urbana-Champaign, *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 5, 1253-1265, <http://ehis.ebscohost.com> (12.02.2010).
- Diener, E. ve Suh, E. (1998). Age and Subjective Well-Being: An International Analysis, *Annual Review of Gerontology and Geriatrics*, 17, 304-324, <http://ehis.ebscohost.com> (12.02.2010).
- Diener, E., Sapyta, J. J., ve Suh, E. (1998). Subjective Well-Being is Essential to Well-Being, *Psychological Inquiry*, 9, 1, 33-37, <http://ehis.ebscohost.com> (05.08.2009).
- Diener, E., Suh, E., Lucas, R. E. ve Smith, H. L. (1999). Subjective Well-Being: Three Decades of Progress, *Psychological Bulletin*, 125, 276-302, <http://ehis.ebscohost.com> (06.08.2009).
- Doğan, T. (2004). Üniversite Öğrencilerinin İyilik Halinin İncelenmesi (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara, <http://yok.gov.tr> (25.03.2010).
- Durak-Batıgün, A. ve Şahin, H. N. (2006). İş Stresi ve Sağlık Psikolojisi Araştırmaları İçin İki Ölçek: A Tipi Kişilik ve İş Doyumu, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17, 1, 32-45. <http://www.turkpsikiyatri.com> (08.02.2010).
- Duru, E. (2007). Sosyal Bağlılık Ölçeği' nin Türk Kültürüne Uyarlanması, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 26, 85-94.
- Eşici, H. (2007). İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Temel İhtiyaçlarının Karşılama Düzeyi İle Zorbacı Davranışları Arasındaki İlişki, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara. <http://yok.gov.tr> (06.07.2009).
- Frey, L.M. ve Wilhite, K. (2005). Our Five Basic Needs: Application For Understanding The Function of Behavior, *Intervention in School and Clinic*, 40, 3, 156-160, <http://ehis.ebscohost.com> (03.06.2009).

- Gençöz, T. (2000). Pozitif Negatif Duygu Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 15, 46, 19-28.
- Glasser, W. (1975). *Reality Therapy: A New Approach to Psychiatry*, Harper and Row Publishers, Perennial Library.
- Glasser, W. (1999). *Okulda Kaliteli Eğitim*, Çeviren: Ulaş Kaplan, Beyaz Yayınları, İstanbul.
- Glasser, W. (2001a). *Choice Theory in the Classroom*, Harper Publishers, New York.
- Glasser, W. (2001b). *Counseling with Choice Theory: The New Reality Therapy*, Harper Collins Publishers, New York.
- Glasser, W. (2005). *Kişisel Özgürlüğün Psikolojisi: Seçim Teorisi*, Çeviren: Müge İzmirli, Hayat Yayıncılık. İstanbul.
- Glasser, W. ve Glasser, C. (2000). *Getting Together and Staying Together: Solving the Mystery of Marriage*, Quill, New York.
- Gülcan, Y, Kuştepe, Y., Aldemir, C. (2002). Yüksek Öğretimde Öğrenci Doyumu: Kuramsal Bir Çerçeve ve Görgül Bir Araştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7, 1, 99-114, <http://iibf.sdu.edu.tr/dergi/files/2002-1-6.pdf> (25.04.2010).
- Gündoğar, D., Sallan-Gül, S., Uskun, E., Demirci, S. ve Keçeci, D. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordayan Etkenlerin İncelenmesi, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 10, 1, 14-27.
- Haktanır, G., Aral, N., Alisinanoğlu, F., Baran, G., Başar, F., Köksal, A. ve Bulut, Ş. (1999). Türkiye’ de Anne-Baba Tutumu Araştırmalarına Genel Bir Bakış, *Cumhuriyet ve Çocuk*, (Ed: Bekir Onur), 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Ankara, A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, <http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/149.pdf> (24.04.2010).
- Harvey, V. S., ve Retter, K. (1995). The Development of the Basic Needs Survey, *Journal of Reality Therapy*, 15, 76-80.
- Hills, P. ve Argyle, M. (1998). Positive Moods Derived from Leisure and Their Relationship to Happiness and Personality, *Personality and Individual Differences*, 25, 523-535, <http://ehis.ebscohost.com> (27.04.2010).
- Hortaçsu, N., Oral, A. and Yasak-Gültekin, Y. (1990). Factors Affecting Relationships of Turkish Adolescents with Parents and Same-Sex Friends, *The Journal of Social Psychology*, 131, 3, 413-426, <http://ehis.ebscohost.com> (28.05.2010).
- Huebner, E. S. (1994). Preliminary Development and Validation of a Multidimensional Life Satisfaction Scale for Children, *Psychological Assessment*, 6, 149-158, <http://ehis.ebscohost.com> (11.02.2010).

- Huffstetler, C. B., Mirns, H. S. ve Thompson, L. C. (2004). Getting Together and Staying Together: Testing the Compability of the Need-Strength Profile and the Basic Needs Inventory, *International Journal of Reality Therapy*, 23, 2, 4-8, <http://ehis.ebscohost.com> (04.08.2009).
- İlhan, T. (2005). Öznel İyi Oluşa Dayalı Mizah Tarzları Modeli (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara, <http://yok.gov.tr> (05.02.2010).
- Islam, G., Wills-Herrera, E. ve Hamilton, M. (2009). Objective and Subjective Indicators of Happiness in Brazil: The Mediating Role of Social Class, *Journal of Social Psychology*, 14, 2, 267-272, <http://ehis.ebscohost.com> (28.01.2010).
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). Yeni İnsan ve İnsanlar, Evrim Yayınevi, İstanbul.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Sunar, D. (1992). Family and Socialization in Turkey. In J. K. Raopnarine ve D. B. Carter (Eds.), *Parent-Child Socialization in Diverse Culture* (pp. 75-78). Norwood, NJ. http://www.psy.miami.edu/faculty/dmessenger/c_c/rsrscs/rdgs/emot/Japan1992.pdf
- Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2004). Self, Identity, and Emotional Well-Being among Turkish University Students, *The Journal of Psychology*, 138, 5, 457-478, <http://ehis.ebscohost.com> (28.05.2010).
- Karakitapoğlu-Aygün, Z. ve İmamoğlu, E. O. (2002). Value Domains of Turkish Adults and University Students, *The Journal of Social Psychology*, 142, 333-352, <http://ehis.ebscohost.com> (28.05.2010).
- Keyes, M. L. C., Shmotkin, D. ve Ryff, D. C. (2002) Optimizing Well-Being: The Empirical Encounter of Two Traditions, *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 6, 1007-1022, <http://ehis.ebscohost.com> (06.08.2009).
- King, L. A. ve Napa, C. K. (1998). What Makes A Good Life?, *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 156-165, <http://ehis.ebscohost.com> (04.08.2009).
- Kunzmann, U., Little, T. D. Ve Smith, J.(2000). Is Age-Related Stability of Subjective Well-Being a Paradox? Cross-Sectional and Longitudinal Evidence from The Berlin Aging Study, *Psychology and Aging*, 15, 3, 511-526, <http://ehis.ebscohost.com> (02.02.2010).
- Kuzgun, Y. (1984). Edwards Kişisel Tercih Envanteri' nin Türkiye' de Güvenirlik ve Geçerliliği, *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 17, 1-2, 69-94, Ankara, <http://www.education.ankara.edu.tr/ebfdergi/pdfler/1984-17-1-2/69-94.pdf> (04.03.2010).
- Lafond, B. A. G. (1999). Glasser's Reality Therapy Approach to Relationships: Validation of a Choice Theory Basic Needs Scale (Doctoral Dissertation), St. Mary's University, San Antonio, Texas, <http://proquest.umi.com> (03.08.2009).

- Litwack, L. (2007). Basic Needs: A Retrospective, *International Journal of Reality Therapy*, 26, 2, <http://ehis.ebscohost.com> (11.08.2009).
- Lu, L., Shih, J.B. (1997). Sources of Happiness: A Qualitative Approach, *Journal of Social Psychology*, 137, 2, 181-188, <http://ehis.ebscohost.com> (04.02.2010).
- Lucas, R. E., Diener, E. ve Suh, E. (1996). Discriminant Validity of Well-Being Measures, *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 616-628, <http://ehis.ebscohost.com> (13.08.2009).
- Magnus, K., Diener, E., Fujita, F. ve Pavot, W. (1993). Extraversion and Neuroticism as Predictors of Objective Life Events: A Longitudinal Analysis, *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 1046-1053, <http://ehis.ebscohost.com> (13.02.2010).
- Mottern, R. (2008). Choice Theory as a Model of Adult Development, *International Journal of Reality Therapy*, 27, 2, <http://ehis.ebscohost.com> (02.03.2010).
- Myers, D. G. ve Diener, E. (1995). Who is Happy?, *Psychological Science*, 6, 10-19, <http://ehis.ebscohost.com> (11.08.2009).
- Myers, D. G., ve Diener, E. (1996). The Pursuit of Happiness, *Scientific American*, 274, 54-56, <http://ehis.ebscohost.com> (11.08.2009).
- Nelson-Jones, R. (1982). *Danışma Psikolojisi Kuramları, Çeviren: Füsün Akkoyun, Cassel Educational Limited, Birmingham.*
- Oishi, S., Diener, E., Suh, E., ve Lucas, R. E. (1999). Values as a Moderator in Subjective Well-Being, *Journal of Personality*, 67, 157-184, <http://ehis.ebscohost.com> (11.08.2009).
- Özgüngör, S. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Amaç Tarzlarının ve Öğretmenlerinin Özerklik Destekleyici Davranışlarına İlişkin Algılarının Öğrencinin Motivasyonu ve Akademik Davranışlarıyla İlişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 25, 3, 27-36.
- Özgüngör, S. (2008). Öğrencilerin Öğretim Türü, Program Türü ve Fakülteyi Tercih Nedenlerine Göre Fakülte Yaşamından Aldıkları Doyum Düzeyleri, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 24, 80-91.
- Özmen, A. (2004). Seçim Kuramı ve Gerçeklik Terapisine Dayalı Öfkeyle Başa Çıkma Eğitim Programının ve Etkileşim Grubu Uygulamasının Üniversite Öğrencilerinin Öfkeyle Başa Çıkma Becerileri Üzerindeki Etkileri (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara. <http://yok.gov.tr> (06.02.2010).
- Pavot, W. ve Diener, E. (2008). The Satisfaction with Life Scale and the Emerging Construct of Life Satisfaction, *Journal of Positive Psychology*, 3, 137-152, <http://ehis.ebscohost.com> (04.08.2009).
- Peterson, A.V. (2008). *Pete's Pathogram: Pathway To Success*, Action Printing, US.

- Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J. ve Ryan, R.M.(2000). Daily Well-Being: The Role of Autonomy, Competence, and Relatedness, *Personality and Social Psychology*, 26; 419, <http://ehis.ebscohost.com> (08.03.2010).
- Roberts, J. A.ve Clement, A.(2007). Materialism and Satisfaction with Over-All Quality of Life and Eight Life Domains, *Social Indicators Research*, 82, 79–92, <http://ehis.ebscohost.com> (12.02.2010).
- Ross, C. E. ve Willigen, M. V.(1997) Education and the Subjective Quality of Life, *Journal of Health and Social Behavior*, 38, 275-297, <http://ehis.ebscohost.com> (14.02.2009).
- Ryan, R. M., ve Deci, E. L. (2001). To Be Happy or To Be Self-Fulfilled: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being, In S. Fiske (Ed.), *Annual Review of Psychology* 52; 141-166. Palo Alto, CA: Annual Reviews, Inc., <http://ehis.ebscohost.com> (08.08.2009).
- Ryff, C. D. (1995) Psychological Well-Being in Adult Life, *Current Directions In Psychological Science*, 4, 4, <http://ehis.ebscohost.com> (22.01.2010).
- Ryff, C. D.ve Singer, B.(1998). The Contours of Positive Human Health, *Psychological Inquiry*, 9, 1. 1-28, <http://ehis.ebscohost.com> (22.01.2010).
- Sarı, T. (2003). Wellness and Its' Correlates among University Students: Relationship Status, Gender, Place of Residence, and GPA. (Yüksek Lisans Tezi), Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara, <http://yok.gov.tr> (11.02.2010).
- Schimmack, U., Schupp, J. ve Wagner, G. G. (2008). The Influence of Environment and Personality on the Affective and Cognitive Component of Subjective Well-Being, *Social Indicators Research*, 89, 41–60, <http://ehis.ebscohost.com> (13.02.2010).
- Schultz, D. P., Schultz, S. E. (2002). *Modern Psikoloji Tarihi, Çeviren: Yasemin Aslay, Kaknüs Yayınları, İstanbul.*
- Selim, S. (2008). Life Satisfaction and Happiness in Turkey, *Social Indicators Research*, 88, 531–562, <http://ehis.ebscohost.com> (14.03.2010).
- Sheldon, K. M., ve Niemiec, C. (2006). It's Not Just the Amount that Counts: Balanced Need Satisfaction Also Affects Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, 331-341, <http://ehis.ebscohost.com> (08.03.2010).
- Şahin-Fırat, N., Zoraloğlu, R. Y., Şahin, İ. ve Açıkgöz, K. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Kültürel/Sanatsal ve Sportif Etkinliğe Katılma Durumları, I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi Kitabı, ID: 534, 1-3 Mayıs, Çanakkale, Türkiye, <http://oc.eab.org.tr/egtconf/pdfkitap/pdf/534.pdf> (14.05.2010).
- Tezbaşaran, A. A. (1997). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.*

- Toplum Gönüllüleri Vakfı, (2009). Üniversite Gençliğinin İhtiyaçları Araştırması, Toplum Gönüllüleri Vakfı Yayınları, İstanbul, http://www.tog.org.tr/abs/articlefiles/1610-TOG_GenclikArastirmasi.pdf
- Tuzgöl-Dost, M. (2006). Üniversite Öğrencilerinin İyi Oluş Düzeyleri, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 31, 188-197
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2006). Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Uyanık-Balat, G. (2007). İlköğretime Başlayan Çocukların Anne Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Eğitimden Yararlanma Düzeyine Göre İncelenmesi, Eğitim ve Bilim, 32, 143.
- Waterman, A. S. (2008). Reconsidering Happiness: A Eudaimonist's Perspective, The Journal of Positive Psychology, 3, 4, 234-252, <http://ehis.ebscohost.com> (04.12.2009).
- Watson, D. ve Clark, L. A. (1997). Measurement and Mismeasurement of Mood: Recurrent and Emergent Issues. Journal of Personality Assessment, 68, 267-296, <http://ehis.ebscohost.com> (10.12.2009).
- Watson, D., Clark, L. A. ve Tellegen, A. (1998). Development and Validation of Brief Measures of Positive and Negative Affect: The PANAS Scales, Journal of Personality and Social Psychology, 54, 6, 1063-1070, <http://ehis.ebscohost.com> (10.12.2009).
- Watson, D., Clark, L. A. ve Tellegen, A. (1988). Development and Validation of Brief Measures of Positive and Negative Affect: The PANAS Scales, Journal of Personality and Social Psychology, 54, 1063-1070, <http://ehis.ebscohost.com> (10.12.2009).
- Wilson, W. (1967). Correlates of Avowed Happiness, Psychological Bulletin, 67, 294-306, <http://ehis.ebscohost.com> (05.08.2009).
- Witter, R. A., Okun, M. A., Stock, W. A., ve Raring, M. J. (1984). Education and Subjective Well-Being: A Meta-Analysis, Education Evaluation and Policy Analysis, 6, 165-173, <http://ehis.ebscohost.com> (13.02.2010).
- Yalçın, A. F. (2007). Başarı Kimliği Geliştirme Programının Etkililiği (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yazgan-İnanç, B. ve Yerlikaya, E. E. (2008). Kişilik Kuramları, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Yetim, Ü. (1991). Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliği, 6. Ulusal Psikoloji Kongresi Kitabı, 200-206, İstanbul Üniversitesi Yayını.
- Yetim, Ü. (2001). Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

EKLER

EK-I KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrencimiz,

Aşağıdaki maddelere vereceğiniz yanıtlar, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalında yürütülmekte olan bir yüksek lisans tez çalışması kapsamında veri sağlamak amacıyla kullanılacaktır. Lütfen hiçbir ifadeyi yanıtsız bırakmayınız. Yardımınız ve içtenliğiniz için teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Erdiç DURU
Arş. Gör. Turgut TÜRKDOĞAN

I. Cinsiyetiniz:

- Kız
 Erkek

II. Öğrenim gördüğünüz sınıf düzeyi:

- 1.sınıf
 2.sınıf
 3.sınıf
 4 .sınıf

III. Öğrenim Türünüz:

- I.Öğretim
 II.Öğretim

IV. Üniversite yaşamınızda barınma yeriniz:

- Devlet Yurdu
 Özel Yurt - Apart
 Arkadaşlarımla birlikte evde
 Ailemle birlikte evde

V. Yaşamınızın büyük çoğunluğunda ikamet ettiğiniz yerleşim birimi:

- Köy (0 - 2 Bin)
 Kasaba (2 Bin - 10 Bin)
 Küçük Şehir (10 Bin - 50 Bin)
 Orta Büyüklükte Şehir (50 Bin - 100 Bin)
 Büyük Şehir (100 Bin - 1 Milyon)
 Metropol (1 Milyondan fazla)

VI. Ailenizin aylık ortalama gelir düzeyi:

- Düşük
 Orta
 Yüksek

VII. Üniversite yaşamınızda aylık ortalama geliriniz, ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?

- (1) Kesinlikle Hayır
(2) Hayır
(3) Ne Evet Ne Hayır
(4) Evet
(5) Kesinlikle Evet

VIII. Öğrenim gördüğünüz bölümü severek ve isteyerek mi tercih ettiniz?

- (1) Kesinlikle Hayır
(2) Hayır
(3) Ne Evet Ne Hayır
(4) Evet
(5) Kesinlikle Evet

EK- II ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ TEMEL İHTİYAÇLAR ÖLÇEĞİ (ÜÖTİÖ) ÖRNEK ÖLÇEK MADDELERİ

Aşağıda bazı durumlar açısından kendinizi nasıl algıladığınıza yönelik çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Sizden beklenen, ifadeler karşısında sizi en doğru biçimde yansıttığını düşündüğünüz rakamı işaretlemenizdir; rakamların ifade ettiği anlam şöyledir:

- 1: Hiç katılmıyorum**
2: Çoğunlukla katılmıyorum
3: Pek katılmıyorum
4: Kararsızım
5: Biraz katılıyorum
6: Çoğunlukla katılıyorum
7: Tamamen katılıyorum

1. Yaşadığım çevrede (üniversite, yurt, ev, vb.) kendimi emniyette ve güvende hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
4. Barındığım ortamda (yurt, ev, vb.) güven içinde, dinlendirici bir uykuya dalmakta zorlanıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
5. Yaşadığım çevredeki (üniversite, yurt, ev, vb.) beslenme koşullarımı temiz ve sağlıklı buluyorum.	1	2	3	4	5	6	7
6. Çevremdeki insanlar önemli konularda bana danışır ve düşüncelerime değer verirler.	1	2	3	4	5	6	7
8. Kendime sürekli olarak amaçlar koyar ve amaçlarımı başarana kadar ısrarla çalışırım.	1	2	3	4	5	6	7
9. Gelecekte kariyer sahibi ve saygın biri olacağıma inanıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
13. Günlük yaşamımda, kendimi sık sık kahkahalarla bir şeye gülerken bulurum.	1	2	3	4	5	6	7
14. Yaşamımda eğlenceli sosyal aktivitelere (konser, tiyatro, gösteri, vb.) yeterince zaman ayırabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
15. İhtiyaç duyduğum zamanlarda, kendi kendimi oyalayabildiğim eğlenceli hobilerim vardır.	1	2	3	4	5	6	7
16. Yaşamımdaki sıradan olayların bile, komik ve gülünecek yanları gözümde kaymaz.	1	2	3	4	5	6	7
21. Yaşamımda, duygu ve düşüncelerimi içtenlikle paylaşabileceğim gerçek dostlara sahibim.	1	2	3	4	5	6	7
22. Yanlarında değilken, benim onları özlediğim kadar, ailemin de beni özlediğini bilirim.	1	2	3	4	5	6	7
25. Hayatımı kendi yaptığım tercihlere göre ve içimden geldiğince yaşarım.	1	2	3	4	5	6	7
26. Yaşam biçimim ve kişisel tercihlerim konusunda, ailemin kısıtlayıcı davranmasına izin vermem.	1	2	3	4	5	6	7
28. Dilediğimde herkesten uzaklaşıp, yaşamda kendi başıma kalabilmenin özgürlüğünü yaşarım.	1	2	3	4	5	6	7
30. Kendimi “yapmak zorunda olduklarım” ile “gerçekte yapmak istediklerim” arasında sıkışmış hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7

ÖZGEÇMİŞ

- Adı, Soyadı** : Turgut TÜRKDOĞAN
- Doğum Yeri ve Tarihi** : Selim - 1986
- İş Adresi** : Pamukkale Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD
- Yabancı Dili** : İngilizce (ÜDS 72,5 – 2008 Son Bahar)
- Eğitim Geçmişi** :
- 2008-** : Yüksek Lisans
Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikolojik Danışma ve Rehberlik
- 2004-2008** : Lisans
Pamukkale Üniversitesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik
- 1997-2004** : Turgutlu Anadolu Lisesi
- Mesleki Geçmişi** :
- 2009-** : Araştırma Görevlisi
Pamukkale Üniversitesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik
Anabilim Dalı
- 2008-2009** : Rehber Öğretmen
Özel PEV İlköğretim Okulu
Denizli
- İletişim** :
- Email** : tturkdogan@pau.edu.tr